# REIS

VAN DEN

# GOUVERNEUR-GENERAAL VAN IMHOFF, OVER JAVA,

IN HET JAAR 1746.

## INLEIDING.

Toen de befaamde opstand der Chinezen in de maand Junij 1741, in het westelijk gedeelte van Java gedempt was, door het verdrijven der bij *Telok Angsana* en *Bekassi* verschanste menigte, verplaatse de opstand zich naar oostelijk Java, en nam door het trouwloos gedrag van den Mataramschen Keizer, PAKOE BOEWÂNÂ de II, spoedig de gedaante aan van eenen algemeenen oorlog, klaarblijkelijk de geheele verdrijving der Nederlanders ten doel hebbende. Hunne *loges* of versterkte kantoren te Rembang, Djawana en Kwala-demak werden overrompeld of verlaten, die te Soerabaja en Pesoeroean werden ingesloten, Samarang werd door eene aanzienlijke magt belegerd, het fort te Kartasoera werd ontruimd en een gedeelte der bezetting verraderlijk vermoord. Kortom, de zaken der Compagnie op Java bevonden zich in eenen veegen toestand.

Spoedig evenwel keerde de oorlogskans. Eene toereikende magt om aanvallenderwijs te handelen was weldra binnen Samarang vereenigd, en, na eenige welgeslaagde bewegingen, werd in de maand November 1741, op het Javaansch-Chinesche leger, hetwelk die stad ingesloten hield, eene zoo beslissende zege bevochten, dat de regering besloot tot het uitschrijven van eenen Dank- en Bededag. Ook in den Oosthoek waren de wapenen der Compagnie en van hare bondgenooten, de Madurezen, gelukkig.

De Soesoehoenan, bedacht op zelfbehoud, verliet weldra de zijde der opstandelingen, die hij begon te wantrouwen. Hij kwam, onder het aanvoeren van de gewone verontschuldigingen, in onderwerping.

De Heer HUGO VERIJSSEL, Ontvanger-Generaal der Domeinen te Batavia, werd als Commissaris en Plenipotentiaris naar het tooneel des oorlogs gezonden, en bragt, op den 11$^{den}$ November 1743, de artikelen van vrede en reconciliatie tot stand, waarvan de inhoud hieronder volgt.

Art. 1.

Nademaal de Heeren, den Gouverneur-Generaal en de Raaden van India, op de aanhoudende verzoeken van den Soesoehoenang om vergiffenisse van hetgene in den jare 1741 tot Cartasoera, omtrent de Europesche besetting van de E. Comp$^{e}$. en vervolgens gedurende de troubelen met de Chineezen op Java, voorgevallen is, met betuijging van een opregt leetweesen over hetgeene hij in dat stuk van de pligt eens opregten bondgenoots afgeweeken is, en verseekeringen dat zulkx voortnamentlijk aan de quade raadgevingen van eenige qualijk gesinde en ontrouwe Ministers moet werden toegeschreeven, mitsgaders met beloften om, in den aanstaande, deese nieuwe weldaat van de E. Comp$^{e}$. waar door hij zijn rijk en regeering als op nieuws van dezelve komt te ontfangen, met de uijterste opregtheijd en aankleevinge aan de belange van hooggem. Comp$^{e}$., ten allen daagen te sullen erkennen, uijt naame en van weegens de Nederlandsche Oostindische Maatschappije, den gem. Soesoehoenang vergevende ende geremitteerd hebbende alle sodanige reedenen van offensie en tot een billijk ressentiment als, in opgem. gevallen, aan hooggem. haar Edelens gegeven zijn, en dien volgende goedgevonden is den voorm. Soesoehoenang PAKOEBOEANA voor hem en zijne erffgenamen, zoo lange dit Contract heijlig onderhouden werdt, weder te herstellen op den Mattaramschen troon, waarop zijne voorvaaderen, naast God, alleen door de hulpe en bescherminge van de Nederlandsche Compagnie zijn geraakt, zoo verklaare ik, HUGO VERYSSEL, Plenipotentiaris van hooggem. Nederlandsche Compagnie aan mijn kant, uijt naamen als voorzegt is, den gem. Soesoehoenang PAKOEBOEANA daarin te herstellen bij deesen, onder de conditie en voorwaarden hierna volgende, en verklaare ik Soesoehoenang PAKOEBOEANA door de barmhartigheid en meededoogentheid van de Comp$^{e}$. mijn Rijk weeder te ontfangen, onder de voor-

waarde hierna volgende, dewelke door mij en mijn opvolgers op den troon, waarop ik door de hulpe Godts en de magt van de doorluchtige Nederlandsche Comp$^{e}$. nu op nieuw bevestigd werde, als een eeuwigdurende wet, heijlig en opregtiglijk zullen onderhouden werden.

Art. 2.

Daar zal dan nu en ten allen daagen een opregte vriendschap en harmonie weesen tusschen de onderdanen van de doorlugtige Nederlandsche Oostindische Comp$^{e}$. en de volkeren van Java, om malkanderen in allerleij nood en verleegentheijd getrouwelijk met raad en daad bij te staan, malkanders beste te soeken en schaeden af te weeren, eeven als of het een volk was.

Art. 3.

En om zulkx beeter te bevestigen, sullen ook zo wel den Rijksbestierder als andere hooftregenten, en alle degeene dewelken aan de stranden eenig gesag hebben, wanneer zij door den Soesoehoenang worden aangesteld, alvoorens tot de exercitie van haer ampt te worden geadmitteerd, tot Samarang in persoon moeten koomen afleggen, in handen van den Commandeur die aldaar van weegens de Nederlandsche Oostindische Comp$^{e}$. het gezag zal voeren, de eed van getrouw en gehoorsaamheid, eevens als omtrent haaren vorst en met gelijke betreckinge als tot denzelven, ja, met deese uijtdruckelijke belofften, dat wanneer de beveelen die zij van den eenen, zoo wel als van den anderen quamen te ontfangen, met den anderen strijdig waaren, zij altoos de preferentie zullen geeven aan die van hooggem. Comp$^{e}$. tot dat zij, op haare nadere vertoogen daarover, 't zij na Samarang off na Batavia te doen, daaromtrent nadere ordres bekoomen.

Art. 4.

Den Soesoehoenang zal ook niemand tot voorz. eerampten van Rijxbestierder off Hoofdregent mogen verheffen en aan de stranden eenig hooft off andere regenten moogen aanstellen, dan na voorgaande approbatie van hooggem. Generaal en raaden, aan dewelke de genomineerdens zullen worden voorgedragen tot het erlangen van derzelver toestemminge, 't zij door den Commandeur op Samarang, nadat hem zulx van het hoff zal weesen versogt en opgedragen; gelijk ook den Soesoehoenang in zelver voegen niemand van de booven gem. Regenten uijt haare diensten zal moogen verstooten, zonder de reedenen van dien alvoorens te hebben opgegeven aan

de heeren Generaal en Raden, en derselver toestemming te hebben erlangt, alles om tot een oopenbaar bewijs te dienen dat de E. Comp$^e$. en Java voortaan onafscheijdelijk en als *een* zullen zijn.

Art. 5.

Den Soesoehoenang verklaart en verseekert ook bij deesen niemand van de Regenten, thans in 't leeven zijnde, ooijt eenige de minste moeijte te zullen aandoen ofte dezelven tot eenige verantwoording off reekenschap te zullen trecken, over hetgeen in deese troubelen voorgevallen is, en het gedrag dat zij daarin gehouden hebben, maar, gelijk de Comp$^e$. genereuselijk vergeeven heeft alle het groote ongelijk dat haar is aangedaan, alzoo ook Zijn Hoogheid niet zal revengeeren, maar gaarne vergeeven wat zijne onderhoorige omtrent hem hebben gepackceert, ten minsten zal Zijn Hooggheijd niemant uit de thans in 't leeven zijnde zoo booven als benedelandsche regenten, over ijts dat in deese troubelen, en seedert het jaar 1740 voorgevallen is, mogen aanspreken, zonder alvorens de reedenen te hebben opgegeeven aan de E. Comp$^e$. en toestemminge daartoe te hebben erlangd. Ook zal Zijn Hoogheid niemand van de thans in 't leeven zijnde regenten moogen constringeeren om in persoon ten hooven te koomen, wanneer sij uijt vreesen off om andere reedenen daartoe niet geneegen zijn, maar de voorschreeve regenten zullen kunnen volstaan met de jaarlijkse revenuen van Zijn Hoogheijdt en het geene haare landen contribueeren moeten, met ijmand van haare familje of met een ander gedistingueerd persoon, uijt haar regentschap ten hooven op te zenden, ten waare de Comp$^e$. goedvond, zulx neevens den Soesoehoenang aan haar te ordonneeren, wanneer zij gehouden zijn dat te gehoorsaamen, op pœnen uijt haar ampt te werden verstooten, en afgezet, dog zal zulks nooijt door de E. Comp$^e$. geordonneert worden zonder alvoorens na billijkheijdt te hebben ondersogt, de reeden die gem. thans in 't leeven zijnde regenten van haare weijgeringe komen te geeven.

Art. 6.

Den Soesoehoenang verklaart bij deesen aan de Comp$^e$. te cederen en af te staan, het geheele landschap off eijland Madura met alle het regt van opperheerschappij, dat Zijn Hoogheid en desselfs voorsaaten op het gem. eijland hebben gehad, in diervoegen als bij contrackt van den 5$^{den}$ October 1705 omtrent Sumanap en Pamacassan is geschiet, en soo het noodig is,

in de alderbeste form als hetselven geschieden kan, verklaarende voor hem en zijn successeurs in het Rijk nu nog ten euwigen dagen ooijt of te ooijt eenige gezag over het land off volk te zullen pretendeeren veel minder exerceeren, maar in teegendeel voorsz. afstand aan de E. Comp^e^. ten goeder trouw te sullen guarandeeren met alle zijne magt en vermoogen, zoo meenigmaal als hij daartoe door de Comp^e^. zal werden verzogt, tegens alle degeenen die de E. Comp^e^. in de vreedige beheersinge van die landen eenige hindernisse mogten willen toebrengen, het zij van binnen of van buijten, wie deselve ook zouden moogen weesen.

Art. 7.

Den Soesoehoenang belooft ende verseekert wijders op het versoek van de E. Comp^e^. om ten respect van deszelfs magtige intercessie voor de famielje van den teegenwoordigen regent van Madura, Pangerang Tjacradieningrat, voortaan altoos te zullen geeven het regentschap van Sidayoe aan een van de zoons van gem. Pangerang, die door de Comp^e^. daartoe worden aan den Soesoehoenang voorgedragen, welke regent van Sidayoe niet teffens zal mogen zijn regent van Madura, maar bij optreding van denzelven in dat regentschap zal een ander uijt die famielje aan den Soesoehoenang worden voorgedraagen tot het regentschap van Sidayoe, welke regent ook even als alle andere strand Regenten, den eed van getrouw en gehoorsaamheid aan den Soesoehoenang en de Comp^e^. beijden, tot Samarang, zal moeten afleggen, alvoorens in dat regentschap te konne treeden, en wijders verpligt zal zijn, jaarlijks op herre (hari?) Moelut, ten hooven te compareeren, ten waaren de Comp^e^. hem daarvan excuseerden, waarmede den Soesoehoenang verklaart te vreeden te zullen zijn.

Art. 8.

In selver voegen belooft den Soesoehoenang aan den zoon van den overledene Pangerang Mankoenagara, dewelke thans tot Batavia woond, een behoorlijk onderhoud te zullen besorgen, na zijn geboorten, 't zij dat hij daar met 'er woon mogte blijven, of dat hij geneegen was en de Comp^e^. hem permitteerden na Cartasoera terug te keeren, waaromtrent den Soesoehoenang verklaard zig althoos te zullen schikken naar het welbehaagen van de E. Comp^e^.

Art. 9.

Alle landen in deesen oorlog door de waapenen van de Comp$^{e}$. veroverd, verklaard dezelve bij deesen genereuselijk weder aan den Soesoehoenang te restitueeren en in vollen eigendom wederom te geeven, uijtgesondert alle die districkten dewelken in het volgende articul nader zullen worden bepaald, en verklaart den Soesoehoenang met die restitutie in dier voege als dezelven thans geschied, zig volkomen gecontenteert te houden en dien volgende voor hem en zijne erfgenamen in het Rijk, te renuntieeren aan alle pretensien noopens geleedene schaaden of verlies in deesen oorlog, die 't eenigen tijd konden gemaakt worden.

Art. 10.

In erkentenis van deese genereuse restitutie, en herstelling van den Soesoehoenang in het Javasche Rijk, verklaart den Soesoehoenang bij deesen aan de Comp$^{e}$. te cedeeren, en met hetzelfde regt van opperheerschappij dat hij tot hier toe op die landen heeft gehad, volkomen over te geeven en af te staan:

*Eerstelijk,* den Oosthoek van dit eijland Java, in diervoegen als off er een lienje getrocken was, van Pasourouang dan wel eenige na bij gelegene plaats off rievier, zuijd- en noordwaarts op tot aan den oever der zee, tot eene limiet scheijdinge voor het land van den Soesoehoenang, en dat also alles wat beoosten die lienie legt, zal zijn en blijven aan de E. Comp$^{e}$.; en wat bewesten legt aan den Soesoehoenang even en in diervoegen als de rivier Losarij aan de westkant de scheijding maakt tusschen Zijn Hoogheijds landt, en dat van de Comp$^{e}$., welken Oosthoek van Java de Compagnie voortaan zal besitten met hetzelfde regt van Souvereijniteijt dat den Soesoehoenang daar over heeft gecompeteert, en zal de voorm. plaats alwaar de liemiet-scheijding zal beginnen ten keuze van de E. Comp. gelaaten, gelijk ook de verdere liemiten ten haaren genoegen en zoo ras de geleegentheijd zulx sal toe laaten, gereguleerd werden.

*Ten tweeden*, werd generaalijk aan de Comp$^{e}$. afgestaan, 600 roeden landts, langs de boorden van de zee, en even zo veel langs de boorden van alle de rivieren die in zee uijtloopen op en rontom geheel Java, met alle regt van eijgendom, opperheerschappij en gebruijk naar eijgen welgevallen, verklaarende den Soesoehoenang voor hem en zijne erffgenaamen in het rijk,

over voorsz. zoomen, beijden van de zee en van de rivieren, geen de minste jurisdictie te zullen oefenen, ter boven bepaalde distantie, soo meenig maal als de Comp^e^. zulx komt te interdiceeren, en zig van het voorsz. regt van eigendom en deese afstand wil bedienen, nog ook niemand van de geenen die ter voorsz. distantie langs de zee off de rievieren gezeeten zijn, te zullen constringeeren van daar te verhuijsen en onder zijn jurisdictie te koomen woonen, wanneer de Comp^e^. goedvind van deeze cessie gebruijk te maaken, waar en teegen de Comp^e^. aan den Soesoehoenang toestaat om het gemelde districkt lands, daar en soo lange het de Comp^e^. niet eijgent, onder zig te moogen houden, tot weeder zeggens toe, en zonder dat het selve tot eenige consequentie en veel minder eenige prejuditie zal moogen strekken, van deese generaale en speciale afstand, die begreepen werd in de beste forma te weesen gedaan, met alle hoogheeden en préeminentien die den voorigen eigenaar daarover hebben gecompeteert.

*Ten derden*, werd in selver voegen met alle vrijheeden, heerlijkheeden en voorregten van de Souvereijniteijt, in vollen eijgendom afgestaan en overgegeeven, Sourabaya met dies onderhoorige regentschappen of districkten, in dier voegen als deselven onder den Soesoehoenang tot hier toe hebben gesorteerd, en dus ook na de selfde limiten dewelke het districkt dier regenten tot hier toe heeft gehad, dewelke zoo er eenig verschil over ontstaan mogte, nader door ervarene inlandsche hoofden zullen werden aangeweesen, en bepaald, beijden ten zeekeren getallen aan de zijden van de contracktanten te benoemen, dewelke verklaren zig nopens dat poinckt ook met derselver uijtspraake te vreeden te zullen houden.

*Ten vierden*, werd in selver voegen als zoo even van Sourabaya is gezegt, ook aan de Comp^e^. gecedeert, en afgestaan het geheele districkt van Rembang met de houtbosschen daartoe gehoorende, item Japara met dies houtbosschen en alle andere voordeelen, geregtigheeden en inkomsten dier plaatsen, in dier voegen als dezelve bij den Soesoehoenang genooten en geheft zijn, en met soo volkomen regt als den Soesoehoenang daarop heeft gehadt.

*Ten vijfden*, verklaart den Soesoehoenang ook te desisteeren van de Sabandhareijen zoo op Samarang zelfs, als in dies onderhoorige districkte Caligawe, Torbaya en Goemoelack, waar van den eerst gem. onaangesien den afstand en eijgendom van die plaatse, met dies onderhoorige dorpen off zee

plaatsen, Torbaya en Goemoelak booven gem., ingevolgen de oude ackte van 15 Jauuarij 1678 bij het contrackt van den 8$^{sten}$ October 1705 aan de Comp$^{e}$. overgegeven, tot hier toe onder des Soesoehoenangs inkomsten zijn gereekent, dog waarvan Zijn Hoogheid verklaart als nu, met alle het geene verder nog aan die afstand (voortijds gedaan) in eenige maniere deficeeren mogte, zoo volkoomen te renuncieeren en hetzelve met den aankleve van dien zoodanig aan de Comp$^{e}$. te cederen als eeniger maaten geschieden kan, even en in zelver voegen als booven van Madura, den Oosthoek deeses eijlands, Sourabaija en dies onderhoorige districten, Rembang met dies districkt en houtbossen, item Japara met dies districkt en houtbossen is gesegt, beloovende de possessie van alle de voorsz. gecedeerde landen, jtem van de voorsz. 600 roeden diepte langs den oever van de zee en langs de boorden der rivieren, althoos te zullen guarandeeren, zoo meenigmaal hem zulks door de Comp$^{e}$. verzogt werden zal, waar en boven nog in volle kragt en waarde blijft het geene in gevolgen seeker geschrift van den jaare 1707 tot nader interpretatie van het 10$^{de}$ art. van het boven gem. contrackt van den 5$^{den}$ October 1705 is geclausulleerd, dat het aan niemand dan de Comp$^{e}$. alleen vrij zal staan, op eenige andere plaatsen in Zijn Hoogheijds landen logies, forten, of vastigheeden te extrueeren, en zig in dezelven te estabuleren, het welke voor gerepeteerd en gerenoveerd werd gehouden bij deesen.

Art. 11.

Dewijl men ook weederzijdts overeen gekomen is, dat de Comp$^{e}$ tot meerder gerustheijd van den Soesoehoenang voortaan, zo op Cartasoera als tusschen het hoff en Samarang, in steede van 200 koppen bij contrackt van A$^{o}$. 1705 vastgesteld, een guarnisoen sal doen houden van 300 koppen te voet en 50 ruijters, gereekent op 100 koppen te voet, en dus in alles 400 koppen, zoo belooft den Soesoehoenang het voorschreven volk te zullen betaalen, op de voet als tot hiertoe gebruijkelijk is geweest, ijder man op 6½ reaal Spaans ter maand, off 2600 realen Sps. ter maand en 31200 's jaars, in contante gelden te voldoen, cedeerende Zijn Hoogheijd ten dien eijnden en om het nodige fonds daartoe te vinden, aan de Comp$^{e}$. alle de Sabandharijen aan de stranden, dewelke niet onder de boovenstaande afgestaane landen en districkten gehooren, om jaarlijks door den Minister van de

Comp., ten overstaan van Zijn Hoogheijds gecommitteerdens, tot Samarang te werden verpagt en openbaarlijk aan de meestbiedende opgevijld, mitsgaders dies bedragen bij de Comp^e^. te ontfangen, om te dienen tot voldoening van de voorsz. onderhoudts penningen, en waarvan voor de Sabandarijen van Samarang, Japara, Remlang en Sourabaja, die onder de afstanden der boovengenoemde landen, in vollen eigendom, begeepen zijn, jaarlijks 7200, zeggen zeven duijsent twee hondert Spaanse reaalen zal werden afgetrocken, zullende also de inkomsten der overige Sabandarijen, tot Samarang in voegen voorsz. te verpagten en bij de Comp^e^ te heffen, tot voldoening van 't restant tot 24000 Spr. realen moeten dienen, waarvan het deficieerende bij den Soesoehoenang dadelijk in contante gelden zal worden gesuppleerd, gelijk hem daarentegen en in sulken voegen zal werden betaalt alles wat voorsz. Sabandharijen meer dan het bovenstaande bedraagen van 24000 Sp. reaalen koomen te monteeren. Hier teegen verbind de Comp^e^. zig van haare zijden het voorsz. getal van de troupen althoos, zo veel moogelijk, voltallig in de bovenlande te houden, zoo wel tot Cartasoera als langs de weg tusschen die plaats en Samarang, en zal den Soesoehoenang ten zijnen kosten, naar den sin en aanwijsinge van 's Comp^e^ Ingenieurs, laten herbouwen een ruijm en bequaam fort op Carta Soera, van steen, hout en aarden, zoo als het zal worden geordonneert, en ter plaatse men het train voordeeligst oordeelt, item ook sodanige gedetacheerde wagten en noodige logimenten voor officieren en gemeenen, en alles wat in het generaal daartoe gehoort, en in zelver voegen langs de weg van Carta Soera na Samarang te laten leggen twee of drie veldschansen tot posthoudinge voor ons volk, ter plaatse die men daartoe sal aanwijsen, om de communicatie met dat hoofdcomptoir althoos oopen te houden; en eijndelijk zal Zijn Hoogheid besorgen de vereijschte levensmiddelen en battoors tot den daagelijkse dienst dier forten en het onderhoud der besettelingen, alles agtervolgens het 4, 13 en 14^de^ artikel van het Contrackt A°. 1733 gesloten, geamplieert naar de thans geclausuleerde vermeerdering van het guarnisoen.

Art. 12.

Dewijl op hetgeene A°. 1733 tot Carta Soera Adieningrat, met den Soesoehoenang, door wijlen den Heer COYET, uijt name van de Nederlandse Oostindische Comp^e^ gecontracteerd is, om jaarlijks booven de 15600 Sp^s^.

reaalen voor het onderhoud van het Carta Soerasche guarnisoen, 10,000 Sp$^{s}$. rd$^{s}$. den tijd van 22 jaaren na den anderen en 1000 coij$^{s}$. rijst den tijd van 50 jaren na den anderen, jaarlijks te leveren, na verloop van deese tien jaren nog maar 204,800 Sp$^{s}$. reaalen en 51,200 coij$^{s}$. rijst voldaan, en dus tot heden toe nog Sp$^{s}$. reaalen 51,200: zegge een en vijftig duijsent twee hondert, en coij$^{s}$ rijs 2691: zegge twee duijsent ses hondert een en negentig, resteerende zijn, zo sal Zijn Hoogheijd ordre stellen dat deese agterstallen ten spoedigsten en uijterlijk in den tijd van ses jaren werden verhevend.

Art. 13.

En nademaal het den Soesoehoenang ondoenelijk of ten minste swaar soude vallen, neevens deese reedts begonne vergoedinge voor de excessive kosten door de Comp$^{e}$ in voorige Javaansche oorlogen, om de willen van Zijn Hoogheijd en deszelfs voorsaten aangewend, alhoewel die in vergelijking van evengem. kosten seer gering genoomen en op verre na niet toereikende zijn, in 't vervolg ook te moeten dragen de lasten van de jongste troubelen waar toe hij sekerlijk gehouden is en ook bij deesen verklaart volkomen geneegen te zijn, zoo verre zijn vermogen immer strecken kan, versoekende alleen 's Comp$^{s}$. meedogendheijd over hem en zijn thans zoo zeer bedurve land, zoo verklaard de Comp$^{e}$. onder de voorwaarden bereets opgenoemd en verder nog volgende conditie, aan den Vorst niet alleen generaalijk quijt te schelden alles wat zij in cas van vergoedinge van schaaden, nopens den jongsten oorlog, zoude kunnen pretendeeren, maar ook daar en boven alles wat zij uijt hoofde van eeven geciteerde contract A$^{o}$. 1733, noopens de vergoedinge der voorige oorlogslasten nog te pretendeeren ofte volgens de daarbij bepaalde termijnen in het vervolg nog te verwagten heeft, zijnde 120,000, zegge een hondert en twintig duisent Sp$^{s}$. reaalen en 40,000, zegge veertig duijsent coijangs rijst, voor niet, mits de conditiën van dit althoos duerend contract, zoo volkoomen aan Zijn Hoogheijd zijde werden vervuld, dat daar op niets het minste te zeggen is, want andersints houd de Comp$^{e}$. alle haar pretensiën op het land en onderdanen van den Soesoehoenang in haare volkomene kragt gereserveert, schoon ook eenige jaaren na de anderen dit contract wel onderhouden en daarna eerst eenige infractie in de nakominge der articulen vernoomen wierd, hetwelk den Soesoehoenang verklaart wel te mogen lijden en volkomen toe te stemmen, dat als dan in geene de minste

computatie werd gebragt, gelijk hij zich in zulk een geval ook onderwerpt aan de vergoedinge, niet alleen van alle voorige pretentiën, maar ook aan die van de jongste gedraagene oorlogslasten, en alle daaraan gehoorende schaadens en winstverdervingen die de Comp$^{e}$. eenigermaaten zal konnen opmaaken, om te toonen dat Zijn Hoogheijdts intentie, tot naakoominge van dit verbond, opregt en zuiver is.

Art. 14.

En om van zijne zijde te erkennen zoo eene genereuse quijdscheldinge van zoo considerable agterstallen en nieuwe wettige pretentiën, dewelke in gelde bereekend wel op 20, zegge twintig maal hondert duijsent Sp$^{s}$. reaalen en meer zoude loopen, zoo verklaart de Soesoehoenang door zijne onderdaanen van nu voortaan altoos jaarlijks aan de Comp$^{e}$., over geheel Java, te zullen laaten leveren 5000, zegge vijf duijsent Coij$^{s}$. rijst, voor de betaling van 10 rd$^{s}$. courant geld voor ijder coijang, door de leveransiers contant van de Comp$^{e}$. te ontfangen, en te leeveren op sodanige plaatsen als bij een apart articul zullen werden aangeweesen, tot het meeste gemak van de Comp$^{e}$. omtrent den afscheep dier graanen en ook tot zoo veel meer gerief voor den aanbrenger en leveransiers, en zal voorsz. leverantie absoluit moeten volbragt en verevent worden in jeder jaar, op pœne dat het de Comp$^{e}$. vrij sal staan door militaire executie zoo veel daar aan komt te ontbreeken, uijt het naaste aan de hand zijnde graan, 't zij van de booven of beneeden landen, na zig te neemen, waar van degeene die in gebreeke gebleeven is zijn contingent te leeveren, de schade zal moeten boeten, waaromme, tot beter observantie van dit articul, goedgevonden is bij een apart geschrift eene generaale verdeelinge van de voorsz. leverantie, naar 's Comp$^{s}$. goedduncken te maaken, op dat men weete wie men jaarlijks aanspreeken kan.

Art, 15.

De Soesoehoenang beloofd in selver voegen te zullen doen leveren 500 lasten cadjang en boonen (van jeder de helft) tegen 20 rd$^{s}$. courant voor de cadjang en 16 rd$^{s}$. voor de boonen, zullende de Vorst, door zijne orders, de aanplantinge dier aardvrugten in dier voegen doen vergrooten, dat het opgem. getal van lasten ruijm zal kunnen voldaan worden, en is al verder verstaan, dat de leverantie van ijder der regenten en de plaats

waar deselve zal moeten geschieden, bij een apart geschrift, even als bevorens van de rijst is gezegt, bepaald zal worden, ten einde de nalatige over hetgeene hem opgelegt is, meede op gelijke wijse, kunne werden aangesprooken.

Art. 16.

Bij art. 11 van het Contrakt A°. 1733, tusschen de Comp$^e$. en den Soesoehoenang geteekent, Zijn Hoogheid zig verbonden hebbende het cattoene gaeren in grooter quantiteijt te zullen doen leeveren en zulks tegens de bedongene prijzen van rd$^s$. 36 p$^r$. picul voor de eerste soort of L$^{ra}$. A: en 25 rd$^s$., voor de tweede soort of L$^{ra}$. B., zonder dat men zedert van deeze beloften het gewenschte gevolg heeft gehad, zoo is het, dat de Comp$^e$., tot meerder aanmoediging der leveranciers, bij dit nieuwe Contract beloofd de prijs te verhoogen van 36 tot 40 rd$^s$. voor de eerste en van 25 tot 30 rd$^s$. voor de tweede soort, dog op deese beloften verbind zig dan ook de Soesoehoenang, tot een jaarlijkse vaste leverantie van 300 picols of 37,500 ponden, waaronder een derde van de eerste zoort, tegens opgem. prijzen, sullende voorts wat boven deeze quantiteijt door den inlander mogt gelevert worden, tegens 50 en 40 rd$^s$. het picul voor de twee opgemelde soorten betaald, dan wel tot den verkoop van dien aan de particulieren, vrijheijd gelaaten worden.

Art. 17.

Ook belooft de Soesoehoenang alomme in sijn Rijk de nodige order te zullen stellen, dat de aanplantingen van peeper met meer vigeur als tot nog toe geschied is, werden in het werk gesteld, zodanig, dat Sijn Hoogheijd in het vijfde jaar na deese contractatie, zig verbind aan de Comp$^e$. te leeveren 5000 picols peeper, droog en wel geharpt, en voor die tijd jaarlijks onbepaald zoo veel het land fourneeren kan; in het sesde jaar 6000 picols, in het seevende jaar 8000 en in het agtste jaar 10000 picols, ten prijse van 4 rd$^s$. courant voor het picol; dog de Comp$^e$. sal al hetgeene booven die quantiteijt geleverd werd, betaalen tot 5 rd$^s$. het picol. Zullende de leverantie van dien korl geschieden ter plaatse daar het de Comp$^e$. best geleegen komt die af te halen en den Soesoehoenang om deselve te leveren, waarover men sig in der tijd zal verdraegen.

Art. 18.

In selver voegen belooft en verbind zig de Soesoehoenang om de indigo culture in desselfs landen alomme op het kragtigste te doen voortsetten; en de Comp^e^. zal daartoe de noodige Europeese bediendens geeven tot onderrigting van de Javaanen, zoo meenigmaal als daartoe door den Soesoehoenang versoek zal werden gedaan.

Art. 19.

En vermits het waare voordeel van een land en gevolgelijk ook het regte intrest van een Vorst, daarin bestaad, dat hetselve allerleij voordeelige producten uijtlevere, waardoor de inwoonder zijn bestaan en de Vorst zijn inkomsten zoo veel te ruijmer kan vinden, zoo is men ook overeengekomen, dat in de landen van den Soesoehoenang zal werden getenteerd de voorteelinge der zijdewormen en dat Zijn Hoogheid zijne onderdaanen zal houden tot de aanplantinge van genoegsame moerbesiën stecken, tot voedsel van deselve, na de onderrigtinge die daarvan door 's Comp^s^. bediendens gegeven zal werden, ten eijnde de Soesoehoenang, is het doenlijk, in staat moogen zijn, na verloop van drie jaaren, al was het ook maar 10 ℔ zijde, uit de produckten van het land, aan de Comp^e^. te laaten leeveren; in het vijfde jaar $\frac{1}{2}$ picol of $62\frac{1}{2}$ ℔, in het 6^de^ jaar een picol of 125 ℔, in het sevende jaar vijf picols of 625 ℔ en in het agste jaar 10 picols of 1250 ℔ en voorts soo veel moogelijk, ten prijse van 125, 150, 175, ja tot 200 en 250 rd^s^. het picol, na proportie van de soorten, ten eijnde door deese langsame opklimminge de inwoonders tijd te geven om de moerbeesie stekken, tot noodig voedsel voor die wormen, in genoegsame quantiteijt aan te planten.

Art. 20.

Al het hout dat op Java valt, zal privative aan de Comp^e^. moeten gelevert worden, met exclusie van alle anderen dan die door de Comp^e^. daartoe werden gepermitteerd, excepto alleen de eijge benodigtheijd der Regenten en inwoonderen, en zullen voorschreeve Regenten en inwoonders ook, alleen voor haar eijge benoodigtheijd, permissie hebben tot het aantimmeren van eenige vaartuijgen langs de Javaasche stranden, dog het overschot van het hout dat zij daartoe benoodigt zijn, zullen zij niet moogen verkoopen aan particuliere, dan met permissie van de Comp^e^. Ook zullen zij op haar naam geen

vaartuijgen moogen timmeren voor andere menschen buijten Java, ook niet ter verkoop op Batavia, maar sullen de voorsz. benoodigde aantimmeringen, zoo wel van groote als kleine vaartuijgen, voor overwalders, Chineesen en andere natiën, alleen tot Batavia voortaan geschieden moogen, waar en booven niet alleen gerenoveerd word het geene, ten opsigte der houtleverantie, bij het Contrackt van 1733, art. 7, 8 en 9 is bedongen, zoo wel nopens het getal van het leverbaare als de taxatie van het onleverbaare hout, in de landen die aan den Soesoehoenang verblijven, maar men bedingt ook daaren boven, dat het aan de Comp$^{e}$. vrij sal staan die leverantie te vergrooten, na dat men gebruik daarvan kan maaken, en dat de Soesoehoenang door zijn volkeren, als het noodig is, de Comp$^{e}$. de behulpsaame hand zal laaten bieden, tot het kappen en afbrengen der houtwerken in de bosschen voorwaarts aan de Comp$^{e}$. in eijgendom afgestaan; en Zijn Hoogheijd zal ook zijne Regenten tot de weeder aanplantinge houden, op plaatsen daar het hout bereeds soo veel weggekapt is, dat men daar door in der tijd gebreck konde lijden.

Art. 21.

Noopende de vaart der onderdaanen van den Soesoehoenang, verbind zig Zijn Hoogheid hun te interdiceeren alle andere vaart dan direckt van de eene plaats op Java na de andere en van Java naar Batavia heen en weeder; egter zal Balij, om de nabijheid, als aan dit eijland gehoorende, en zoo ook Madura, worden gerekent; maar verder als het gem. eijland Balij zullen alle vaartuijgen van Java comende confiscabel zijn. Op dat men des te beeter verseekert mag zijn dat de voorsz. gepermitteerde vaart langs Java en heen en weer na Batavia, langs de wal heen, niet kome te strekken om eenige sluijkvaart van en na de overwal daar onder te mengen, zoo zullen alle vaartuijgen, verder als vijf mijlen buijten de wal gevonden wordende, door 's Comp$^{s}$. scheepen of vaartuijgen moogen aangehouden en opgebragt werden als suspeckt van overtredinge deeser ordre, schoon ook de pas goed was, en sij zullen zelfs confiscabel zijn als men deselve buijten de voorsz. vijf mijlen op zee vind, schoon ook niets daarin gevonden word dat confiscatie, op sig selfs, subject mogte weesen, zoo als in gelijke voegen confiscabel zullen zijn alle vaartuijgen van de overwal, wanneer die binnen voorsz. vijf mijlen werden aangetroffen, waarvan men de noodige

advertentie zoo wel 's Comp^s. weegen als ook van weegens den Soesoehoenang sal laaten doen, op dat een ijder weete waarna hij sig te rigten en voor schaaden te wagten hebben.

Art. 22.

Voorts verklaart de Soesoehoenang bij deesen nog aan de Comp^e. te cederen en af te staan, het regt dat hem, als een Souverijne Vorst, competeert om in zijne landen munten te laaten slaan, en sal hij daarvan, nog in klijne nog in groote specien, immer voor sig zelfs, buiten de Comp^e. eenig gebruijk maaken; dog het sal de Comp^e. daarentegen gepermitteerd zijn den stempel van den Soesoehoenang, zoo zij het goed vind, op haare munt te laaten zetten en die munt alomme in de landen van den Soesoehoenang te laaten slaan en vervolgens, na haare waarde, gangbaar te maaken, sonder dat de Soesoehoenang daarvoor ooijt iets sal moogen pretendeeren, 't zij dat het goude, silvere, koopere, loode of groote of kleene muntspecien sijn; en zullen ook alle muntspecien thans bij de Comp^e. cours houdende of dewelke na deesen moogen werden gangbaar gemaakt, eeven en in zelver voegen, zonder eenig onderscheijd, in de landen van den Soesoehoenang gangbaar zijn alomme.

Art 23.

Bijaldien er nu of 't eeniger tijd ontdeckingen mogten werden gedaan van goude, zilvere, of koopermijnen, of eenige andere mineralen, in de landen van den Soesoehoenang, zoo bedingt de Comp^e. en belooft de Soesoehoenang dat het haar vrij sal staan alle bergen en landen van Zijn Hoogheijd, die eenige goede apparentie mogten vertoonen, zonder nadere toestemminge van den vorst off zijne regenten, te laaten ondersoeken, en dat de Soesoehoenang daartoe, door het leenen van zijn onderdaanen en het leveren van allerleij benoodigtheeden in zijn land vallende, voor eene redelijke betalinge, de behulpsaame hand zal bieden. Wijders dat na bevindinge van eenige goede apparentie, de Comp^e. de vrijheid hebben sal sodaanige bergwerken, voor eijgen reekening, te bebouwen of aan andere, wie die ook zijn mogte, te verhuuren, aan te besteeden off in pagt of eijgendom over te geeven, onder zodanige conditiën als de Comp^e. goed vinden zal. En sal de Soesoehoenang de geregtigheeden, die de Comp^e. over sulke bebouwing van bergwerken bedingen mogte, met de Comp^e. deelen, mits daartoe

door zijn volk laatende leeveren het noodige hout en andere dingen die het land geeft, voor eene dragelijke betaaling.

Art. 24.

Eijndelijk en ten laasten, omtrent alle sodanige pointen die in dit nieuwe contrackt van reconciliatie, vreede, vriend- en bondgenootschap, niet speciaal zijn aangeroerd, werden bij deesen, in de beste forme, gerenoveert alle de voorige verbintenissen, overeenkomsten en contrackten tusschen de Comp[e]. en den Soesoehoenang, mitsgaders zijne voorvaders, geslooten en aangegaan, en speciaal dat van den jaare 1705 en 1733, dewelke bij deeze gehouden werden voor geinsereerd, in soo verre in de poincten daarbij bedongen, thans geen verandering is gemaakt.

Aldus gedaan ende gecontrackteert in het hof van den Soesoehoenang tot Cartasoera Adiningrat, op den 11[den] November 1743.

De gebeurtenissen die zich oplosten in deze overeenkomst, bragten eene geheele verandering te weeg in den toestand der Nederlanders in Oostelijk Java. Het contractueel bezit van eenige kleine forten of versterkte *loges*, langs de kust, tot bescherming van den handel en tot verzekering der bedongene leverantiën, werd vervangen door de Souvereiniteit over uitgestrekte provintiën. De invloed vroeger ongemerkt ontstaan uit de betrekking van den schuldeischer tot den schuldenaar, en uit het overwigt der Europesche staat- en krijgskunde, was van nu af gegrondvest op het regt van verovering. Uitdrukkelijke bepalingen maakten de voorname dienaren des Keizers tot afhangelingen van de Compagnie en plaatsten het Mataramsche Rijk onder eene waakzame voogdij. De Compagnie bleef, door het gesloten verdrag, beheerscheresse der in den oorlog gewonnen kusten, en werd daardoor en door het beheer over de tollen op den in- en uitvoer, meesteresse van den handel.

In het jaar 1746 begaf de Gouverneur-Generaal VAN IMHOFF zich, met twee Raadsleden en een der Secretarissen van de Hooge Regering, naar het pas verworven grondgebied en naar het Hof van Kastasoera. Het doel der reize was om plaatselijk de maatregelen te beramen, en, voor zoo veel noodig, terstond in werking te brengen, gevorderd om het gezag der Compagnie, in hare nieuwe provintiën te vestigen, en om de haar verschuldigde inkomsten en leverantiën te brengen op eenen geregelden voet. De Gou-

verneur-Generaal hoopte ook, door zijne persoonlijke tusschenkomst, de geheele bevrediging van het Mataramsche Rijk tot stand te brengen, eene hoop die zich echter, gelijk bekend is, niet heeft verwezenlijkt.

De reis en de verrigtingen van den Baron VAN IMHOFF worden besehreven in het Journaal hetwelk hier achter volgt. Het is eene, door hem zelven naar het leven geschetste, bijdrage tot de kennis van den toestand waarin Oostelijk Java zich bevond, toen, nu honderd jaren geleden, de Compagnie voor het eerst de Souvereiniteit over een gedeelte van die schoone landstreek verwierf. Men zal in het dagregister veel vinden dat uit het geschiedkundig oogpunt onbelangrijk is, doch waarvan de weglating schaden zou aan de oorspronkelijkheid en de eigenaardigheid van het tafereel.

---

## DAGREGISTER.

### DAGELIJKSCHE AANTEEKENINGEN VAN HET VOORGEVALLENE, GEDUURENDE DE REIJSE VAN DEN GOUVERNEUR-GENERAAL GUSTAAF WILLEM VAN IMHOFF, NAAR JAVA'S OOSTKUST IN HET VOORJAAR 1746.

*Donderdag den* 24$^{sten}$ *Maart.* De Scheepen de Herstelder en de Anna, nevens de hoeker de Jonge Princesse, de pantjallangs de Pepertuin en de Beschutter, en het jagtje de Vliegende Vis, in gereedheid gebragt zijnde tot ons transport, en de indispositie van den Gouverneur-Generaal zig zo verre gebeterd hebbende, dat hij in staat was zig te kunnen embarqueeren, mitsgaders de siekte van den heere Directeur-Generaal ook eenigermate aan 't staan geraakt zijnde, zodanig dat Zijn Ed. door de practizijns geoordeelt wierd buiten merkelijk gevaar des levens te weesen, zo als dat, met de nodige mesures op de voorvallende zaken gestelt, nader kan blijken bij de resolutiën van den ............zoo gemeen als secreet, nevens het weinige ceremoniëel tot de afreise gehorende, vertrok men des morgens ten half seven van het Casteel, alwaar de heeren Raaden van Indië zig gesamentlijk hadden laten vinden om ons te valediceeren en waarvan de heeren VAN AARDEN, CLUISENAAR, SCHUILENBURG en STAPEL, schoon buiten eenige

omstandigheden vertrokken, de vriendelijkheid hadden met ons na boord te gaan, en men geraakte teegens seven uuren aan boord van het schip de Hersteller, onder een salut van 21 schoten van 't Casteel en zoo veel van het schip 's Heeren Arendskerke, leggende voor commandeur of wagtschip ter rheede, dewelke op het heissen van de vlag met de wimpel daar boven, zijn breede wimpel streek, waarop men het gedaan salut van 't Casteel en de rheede liet beantwoorden met 21 schooten van 't schip, waarop g'embarqueerd waren, krijgende kort daarop een zuidwest lugtje, waarmede van de rheede onder zijl gingen onder een andermalig salut, dog nu van 't Casteel alleen, omdat er geen wagtschip op de rheede buiten ons eigen was, van 21 schooten, waar voor, nadat ook de Engelsche schepen Augusta en Winchelsea geschoten hadden, met 21 schooten bedankten, gaande kort daarna de voormelde heeren Raden weder van boord, een detachement van de lijfwacht in de kuil met geweer staande, met een officier voor het front, onder het slaan van twee roffels, ende vertrokken zijnde, wenschte haar Ed. een goed verblijf met 15 canonschoten.

Het geselschap dat den Gouverneur-Generaal op de reise verselde, bestond uit de heeren Raden ordinaris en extra-ordinaris MOSSEL en VAN DEN BOSCH, den tweeden Secretaris van de regeering JONGSMA, den colonel CONVERT, den lieutenant-collonel MUNTS, den commandeur en equipagiemeester VERLENGH, den eerwaarden STROHE, den opperkoopman en sabandhar D'ESPAR, den capitain ter zee en gouverneur der Academie de marine PAULUSZ, nevens nog andere gequalificeerde dienaren, buiten de officieren van de lijfwagt, waartoe gedetacheerd waren 72 man in rijen en gelederen, met de nodige onder-officiers, onder commando van den ritmeester OSSENBERG, de lieutenants FAURE en SUDECQ, de cornets VAN DER POEST en RILLENEUVE, versellende ons daarenboven nog twee pantjallangs, daar onder eene tot gebruik van den heere Gouverneur-Generaal, door den koning van Bantam gesonden, onder den tommengong DOCTA WIKARSA, om ons te accompagneeren, hetwelke men, om de groote gedienstigheid van dit hoff, in de praesente omstandigheden dat desselfs erfvolging nog in deliberatie is, niet hadden willen weigeren.

Met het voorschreeven zuidwestelijk lugtje dat in een geheel westelijke favorable wind veranderde, liep men tot bij Edam, alwaar egter ten anker

moesten komen, omdat nog een vaartuig, met goed, agteruit en voor het schip ook zo nodig was wat opgeruimt te werden als voor het volk, dat slecht en onbevaren was en de geheele nagt door hadden moeten op de been weesen, om wat uit te rusten, zoodat alhier g'ankert bleeven leggen, tot

*Vrijdag den* 25sten, wanneer met den dag onder zijl gingen, hebbende te baat een aangenaam en ruim landlugtje uit den Z. Z. Wt. waarmede des middags de hoek van Crawang omstaken en doorzeilden naar de zoogenaamde Moordenaarshoek, krijgende des avonds omtrent negen uuren een hevigen bui uit den noorden en noord-westen, dewelke ons, zoo om dat wat hard doorkwam, als ook om niet van de vaartuigen af te raken, met klijn zijl deed lopen tot dat de voorsz. hoek gepasseert waren, wanneer het water aanstonds weder afdiepende van 16 tot 18 vadem, oost zuid-oost opstuurden en de wind ook landelijk loopende in de dagwagt weder zijl maakten, gaande regt op de hoek van Indramajoe aan, binnen welken wij ons bevonden,

*Saturdag den* 26sten, door een favorable westelijke land en zeewind, voor sons ondergang, en deselve, na dat des namiddags den zergeant, aldaar posthoudende, ons eenige verversing hadde gebragt, nog tot in het westen gebragt hebbende door het opstuuren om de zuid-oost om wat meer na het rif van Cheribon te lopen, so ankerden met het opsetten van de wagt, om dat de wind uit de wal wat schraal doorkwam en men ook zulk slegt volk van de zeevaart hadde, dat het voor de officiers bijna niet mogelijk was het schip daarmede te regeeren.

*Sondag den* 27sten, met het aanbreeken van den dag, ging men onderzijl met een ruime landwind uit den Z. W. dat vervolgens in een slap zeewindje uit den W. N. W. veranderde. Des voor de middags deed de Eerw. STROHE eene stigtelijke en welgeschikte leerrede over Lucas 23 vers. 39 enz. ten vervolge der passietexten, behelsende de geschiedenisse van den bekenden moordenaar aan het kruis. Kort daarna kwam de resident van Cheribon VAN DER HOOP aan boord en vertrok des nademiddags met den Secretaris JONGSMA, die daarom versoek deed, weder na land, met intentie, om, volgens verkreegene permissie, ons te volgen en op de verdere reise te versellen; dog zij konden nauwelijks halfwegen zijn, wanneer de wind met een frisse coelte de wal uitkwam, zijnde aan het zuid westen, lopende wij we-

derom met klijne zeilen, hadden vervolgens de nagt over meest stilte, gelijk ook

*Maandag den* 28$^{sten}$, stuurden oost en zuiden dwars over de bogt heen, op de hoek van Japara off Poelo Mandelike, na Rembang, en des namiddags lieten de hoeker jagen om die hoek op te loopen, dog deselve konde weinig of niet vooruitkomen; 's nagts almede meest stil, diep zedert de middag meest altoos 27 vadem, hebbende van de hoek van Oedjong Tanna van 16 tot 19 vadem afgediept, tot af en aan Tagal, vervolgens tot 23 vadem af en aan Paccalongang, toen wat schielijker 25 en 27 en daarop gebleeven tot

*Dingsdag den* 29$^{sten}$ *Maart*, wanneer met zonsopgang de hoek van 't land waar voor Poelo Mandalike legt, in 't oosten, en het hooge land, apparent van Japara, in 't oost ten zuiden, mitsgaders de twee gebroeders in 't Z. t. O., het bergje van Samarang in 't Z. t. O. half O., en eindelijk Carimon Java in het N. N. O en ½ noord peijlden, zijnde doen nog wel 8 à 10 mijlen van de eerstgemelde hoek af na gissing; hadden toen en ook in de nanagt 26 en 25 vadem alles slek. Hadden voorts desen voormiddag weinig of geen wind als het overblijfsel van de W. N. W. en W. Z. W. wind van de nagt; des middags de hoek van 't land of Poelo Mandelique in 't O. t. Z. hebbende, met 27 vadem diepte, hadden op de octanten 6 gr. 17 minuten, en gisteren middag hadden 6 graden 22 minuten zuider breete gehad. Na de middag quam de wind uit zee met een N. W. en W. N. W. lugtje, dat vroeg na de wal zig keerden en van Z. W. naar het Z. Z. O. schoot met reegen en frisse coelte, travatig met donder en weerligt. Met zons ondergang hadden Poelo Mandalique O. iets zuidelijker en Carimon Java N. W., diep van 27 tot 25 vadems, waar op tegens agt uuren ankerden, overmits de wind nog al meer beoosten het zuiden liep. Men remarqueerde bij dese gelegenheid dat eevengen. eilanden van Crimon Java wel 4 mijlen westelijker dienen te leggen als deselve in de kaarten geplaatst zijn, hetwelk den capitein PAULUSZ, als neemende teffens nog waar het opsigt over de kaartemakerswinkel, geordonneert wierd te redresseeren.

*Woensdag den* 30$^{sten}$ de nagt over de wind aan 't Z. O. gebleeven, dog tegens den dag wat zuijdelijker gelopen zijnde, zo ligten anker, coers bij de wind over, langs de wal; sagen met zons opgang een schip voor Japara

leggen, waar van men egter van omlaag het holle niet zien konden; de wind liep ondertusschen gaande weg oostelijker, dog lieten het om de noord leggen op hope van een zeewind, dog teegens elf uuren wendende na de wal, en de wind aan 't O. Z. O. blijvende en aan 't O. hadden de slagboeg teegen en zoo ook de stroom; waardoor, om dat te vroeg gewend waren, teegens twee uuren na de middag, wanneer de wind benoorden het oosten liep, van de wal weder af moeten gooijen tot de agt glaasen, en toen weder na de wal leggende, kwamen wel iets nader aan land, dog meest op deselfde plaats ter houw, van waar des morgens afgevaren waren, en ankerden met het vallen van den avond, op 20 vadem, twee mijlen van de naaste wal, hebbende Poelo Mandalique O. $^2/_3$ Z. Crimon Java N. O. ten N. $^1/_3$ N. 's nagts de wind fariabel en met een sterke travaat uit den oosten, waren genoodsaakt het touw op de tweede kleding te steeken.

*Donderdag den* 31$^{sten}$ *Maart* met den dag waren weder onderzijl, coers langs de wal, de wind Z. O. en O. Z. O. liepen zoo verre op zee dat Poelo Mandelique in 't Z. t. W. bragten, en bleeven tot een uur om de N. O. leggen, dog kreegen den geheelen middag, op die tijdt gewend zijnde, geen andere wind tot circa 3 uuren, wanneer wel aan 't O. N. O. en voorts aan 't N. O. en N. N. O. schoot, dog so slap bleef, dat de teegen stroom niet stoppen konden, waar door Poelo Mandalique weder in 't Z. ½ O. kreegen en te negen uuren op 25 vadem ankerden, krijgende des nagts al weder een travaat uit den oosten.

*Vrijdag primo April.* Met den dag een frisse dog schraale landwind uit den O. Z. O. dog gingen onderzijl en de wind wat boegende liepen om de O. N. O., hadden op de middag Poelo Mandelique in 't W. Z. W. Ten 9 uuren kwam een inlands vaartuig met een Europees mattroos, die over eenige dagen van Rembang uitgesonden was, om op het schip te kruissen, bij ons aan boord, en vertrok weder aanstonds na de wal. Na de middag hadden het lugtje nog al schraal en slap uit den O. Z. O. tot Z. O$^t$. waar mede de stroom teffens weder tegen krijgende tot op 12 vadem onder de wal liepen en vervolgens ankerden, hebbende de klip Mandalique in 't W. ten zuiden, en omtrent 10 uren het lugtje uit den N. O. wat doorkomende gingen weder ondersijl, dog moesten ten 2 uuren weder ankeren, doordien wij meer verloren als wonnen.

*Saturdag den* 2den *April* met sons opgang waren weder ondersijl om wat op zee te lopen met een frisse bramsijls coelte uit den Z. O. tot Z. Z. O. dat met den dag doorkwam en om het met korte slagen op te halen, gooijde het met vroegschaffen weder over om de zuid, dog de wind weder schralende over de boeg, met de drie glasen in de voormiddag, andermaal na zee om de oost en vervolgens tegens de middag de wind naar het Z. O. en O. Z. O. lopende weder naar de wal, het welke ditmaal succedeerden, de wind ruimende tot benoorden het oosten, waar door de Rembangsche rheede, waar op de schepen Binnewijsent en Rijnhuisen, nevens de Brigantijn Susanna Catharina en de hoeker Vesuvius lagen, in 't Z. ½ O. bragten en vervolgens regt zuiden afhielden, om de droogtens ter wederzijde te mijden en lieten het anker bij de voormelde scheepen tegens half vijf vallen, dewelke, na dat van de pagger rondom los geschoten was, 21 en minder schooten deeden, ieder hoofd voor hoofd schietende, die gesamentlijk met 17 schooten van het schip b'antwoord wierden, en kort daar aan de Heer VERYSEL aan boord komende, salueerden denselven met 15 schooten, de wagt in 't geweer, twee roffels slaande; vernamen dat zijn Ed. twee dagen bevorens hier gekomen was om ons te ontfangen, en voeren vervolgens met denselven naar land, werdende van ons schip en de verdere scheepen op de rheede gesalueerd met 21 en minder schooten, zo als ook aan land het canon gelost wierd op onse aankomste, dewelke met zons ondergang was.

*Sondag den* 3den *April* de godsdienst verrigt zijnde, met eene stigtelijke leerrede over CHRISTUS dood uit Lucas 23, zo besigtigde men vervolgens des namiddags de timmerwerf, waar op 18 van de gerequireerde overdekte vuijlings-schouwen voor Batavia en eenige overdekte chiampangs of platboomde losvaartuigen, voor het werk ter rheede aldaar, ten deele timmerklaar en ten deele nog maar opgeset stonden, welkers spoedige absolvatie aan den resident VAN DER BRUGGEN en baas van de werff DAMWIJK recommandeerde deselve teffens qualificeerden, om, na het aflopen van dit werk, nog een bark van 80 voet plus minus te mogen opsetten, om te dienen tot een kruisvaartuig voor de Oostindische provincien of elders, terwijl men hier tog tans weder veele timmerlieden toegevloeit zag, waar van wel 190 thans in 't werk waren, winnende van 4 tot 12 stuivers daags zonder meer, zo dat men ook teffens ordre gaf aan den resident, om te proberen of men

van die menschen niet eenige zoude kunnen disponeeren om jaarlijks, voor een weinig vermeerdering van dagloon, geduurende de Oostmousson of van April tot November, na Batavia of op Onrust, te gaan arbeiden, te meer hij zulks niet impracticabel oordeelde, en zoo veel volks hier bij continuatie geen werk zoude kunnen vinden.

Men bezag ook teffens de grond waarop de vorige logie heeft gestaan, dewelke door de Chineesen in A°. 1741 ingenomen en geruineerd is, zodanig dat er buiten de gragt, aan dewelke men nog zien konde dat het een zeer klijn vierkant van circa 6 roeden ider zijde, met vier halve bastions, geweest was, niets van gemaakt konde werden, zijnde hier tot nog toe geen fortje weder gemaakt, maar de woningen en wagt alleen in een gepallissadeerd vierkant, aan strand geplaatst, regt voor een gelijke vierkante pallisadeering, waarin de Chineesen huis gehouden hebben, en aan dewelke de onse, na de herovering van deese plaats in den jaare 1742, alweder vier halve bastions hebben gemaakt, dog alles van geen of weinig defensie of nut, excepto over de 20 stukken canon, die hier nog leggen en overvloedig toerijkende zijn voor een plaatsje als dit, en de veldschans die hier mogte aangelegt werden, bestaande het præsente guarnisoen alhier in 59 koppen, primo plan.

Korte sterkte van alle zodanige 's E. Comps. Europeese en Inlandsche dienaren ten deesen comptoire bescheiden, die op heeden in waren weesen bevonden zijn, namentlijk

59 koppen in 't geheel, te weten:

31 koppen Europeese dienaren, als

1 onderkoopman en resident DIRK WILLEM VAN DER BRUGGEN.

1 boekhouder.

1 baas der scheepstimmerlieden.

1 adsistent.

1 onderchirurgijn.

1 scheepstimmerman.

1 schiemansmaat.

1 zoldaat aan de penne dienstdoende.

8 koppen.

8 koppen, *zie vorige bladzijde.*

19 koppen militairen, te weten

2 corporaals, waar van een op commando na Samarang.

1 tamboer en

16 soldaten.

4 koppen arthillerie bediendens, als

1 constabels maat en

3 bosschieters.

31 koppen Europeese dienaren, als bovengemeld.

28 koppen inlandsche militairen, namentlijk:

1 lieutenant ABDUL CARION.

1 zergeant.

2 corporaals.

24 soldaten.

59 koppen als voorsz.

Rembang den 30sten Maart 1746.

(*was getekent*) D. W. V. D. BRUGGHEN.

De resident gaf ook een lijst van verscheide dessas of dorpen onder dit en de nabuurige districten, dewelke door den Soesoehoenang of zijne ministers, voor desen wonderlijken door den anderen vermengt, uitgegeven of bij de tot hooger en andere bedieningen bevorderde besitters van deselve, oneijgentlijk behouden en dus vervreemt waren van de districten waar onder zij gehooren, sodanig dat een dorp, digt bij Rembang leggende, op Joana of wel een bovenlands district gehoort en viese versa, waar door de volkeren, die als nog onder dit gebied gehoren, als zij tot de diensten van de Compagnie geroepen werden, zig hier gemakkelijk aan deselve kunnen onttrekken, met zig, voor een tijd lang, naar de dorpen te begeven, die onder een ander regent staan, zo als die wederom doen als zij van deselve worden ontbooden, zig dan ophoudende in de Rembangsche of Joanase dorpen, het welke hij van gevoelen was dat sonder eenig inconvenient konde geredresseert worden, met de plaatsen te stellen en vervolgens ook te laten blijven onder de regenten, die het naaste daaraan leggen, zoo als ook

niet implausibel voorkomt, wordende zulks dierhalven bij provisie overgenomen in nadere bedenking en alhier g'insereerd.

Namen der districten welkers dorpen successieve geraakt zijn onder andere.

Waero heeft de volgende ses dessas die nabij hetselve leggen en egter daar van vervreemt zijn.

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Oelacan | digt | bij | Waero | geraakt onder | Patty. |
| Cadeloetan | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |
| Wator | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |
| Coenirang | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |
| Magoenan | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | Joana. |
| Matesse | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |

Banker heeft 4 dessas invoegen als booven,

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Bangie | digt | bij | Banker | geraakt onder | Patty. |
| Pata | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |
| Boewong | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |
| Sering | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |

Mortoteco, ad idem, drie,

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Larang Assam | digt | bij | Mortoeco | geraakt onder | Lassum. |
| Soelang | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |
| Lambangan | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |

Catterman, invoegen als boven, tien dessas

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Coernier | digt | bij | Catterman | geraakt onder | Lassum. |
| Banjo Rowo | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |
| Malawat | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |
| Carang Modjo | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |
| Anger Roekam | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |
| Poeman | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |
| Malageew | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |
| Matagal | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |
| Camadoe | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | Rembang. |
| Crojo | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 | 〃 |

Rembang zelf twee dessas,

Caringenang geraakt onder Joana.

Baddrangan 〃 〃 〃

*Maandag den* 4<sup>den</sup> *April*, in den morgen, reed men te paard naar Patjong Kongang, leggende een uur gaans bewesten Rembang, daar eenige zoutpannen zijn, en alwaar men bezig was voor (het schip) Binnewijsent zout af te schepen, het welke hier in groote abondantie kan aangemaakt worden en zo goed als gemakkelijk valt, zijnde de grond zo bekwaam daartoe door de effenheid van het strand en de santagtige constitutie van het land, dat de zoutputten of zo genaamde *pannen*, eigentlijk nelij of padijvelden zijn, daar de eene tijd het zout water in opgeschut werd uit een nabij lopend zoutspruitje, dat bij hoog water uit zee afgedamt word, om deselve vol te doen lopen en gesaait of geplant werd, waarvan men eenige plekken vrij wel sag staan.

In het heenen rijden passeerde men eerst de campong der Javaansche timmerlieden, daarna die der Chineesen, dewelke hier ten getalle van circa .... huisgezinnen zijn en nog al vermeerderen, behelpende zig met warongs of kraampjes te houden, op de bazaar die hier dagelijks gehouden werd, en wel niet van de grootste is, dog egter nog al neering heeft, doordien de bovenlandsche districten zig hier van zout komen voorsien in ruiling voor de vruchten harer landen. Dese Chineese campong begint zig nu wat beter te herstellen, hebbende de voornaamste onder deselve aldaar nog al vrij spacieuse wooningen en is gesitueert aan het spruitje of de rivier, door dewelke veele houtwerken konde afkomen, zo er zo veele bogten niet waren aan de mond of het uitlopen van deselve, hebbende een goede houte brug, over dewelke men passeerde en aan de westzijde eene kleene afwater van grond, ter linkerhand van de weg, leggende een snaphaanschoot van 't voorsz. rivier, en g'environneert van padij of nelijvelden aan de zuidzijde, hetwelk dit plekje uit de natuur wat sterk maakt en deed projecteeren tot het aanleggen van een klijn veldschansje, als beter geleegen zijnde dan daar het vorige geplaatst is geweest, dog vermits men geen ingenieur bij zig hadde, zo wierd zulks alleen in bedenking genomen, met

intentie om van Sourabaya een derwaarts te zenden, ten einde een kaartje daar af te formeeren.

Eens zo verre als Patjoeng Kongang, legt de bekende zoutplaats Parradessij, daar een groote quantiteit zout aangemaakt werd, en vier uuren van hier legt de residentie van Joana, daar thans de boekhouder TOUTLEMONDE hooft is, werdende aldaar de rijst uit de landen van Patty, volgens het jongste contract met den Soesoehoenang en de gemaakte verdeeling door den heer commissaris VERYSSEL met desselfs rijksbestierder, geleverd, en ook voor desen een sterke handel op de overwal gedreven, nu in zoo verre afgeschaft, dat de overwalsche vaart direct geschieden moet naar Samarang of naar Grissee, waar over — op de ingebragte swarigheden van den heer VERYSSEL, dat eensdeels daardoor, indien het strict van het *gaan* zo wel als van het *koomen* verstaan wierd, eene groote monopolie, tot verval van die vaart en nadeel van de gemeente op die twee en de overige langs Java's stranden gesituëerde handelplaatsen, konde ontstaan en, aan de andere kant, ook alle de overige plaatsen langs de stranden zoo wel gedestituëerd weesen zouden van het gerief der van daar aangebragt werdende klijnigheden, als van de gelegentheid om hun zout, rijst en andere landvrugten, op eene voordeelige wijse, quit te werden — dese bedenking wierd geformeerd, of het, tot bereiking van het oogmerk niet genoeg zoude weesen, de overwalsche vaart in het *inkomen* van daar alleen te bepalen aan die plaatsen en daar te doen vertollen; opdat door het laatst ook teffens dubbeld mag werden toegezien en gewaakt tegens de sluikerijen, latende, na behoorlijke visitatie en vertollinge, de vaartuigen met haar lading onder een passe voortseilen werwaarts zij willen, om haar goed te verkopen, en van daar weder vertrekken naar de overwal; hoewel het laatste ook dit inconveniënt onderworpen is, dat dan ook wel de aan de Compagnie gereserveerde producten van het land, als peper, indigo, catoene garens enz., derwaarts konde werden vervoert, door toegeventheden van de residenten of sabandhaars dier plaatsen; zo dat dit point almede bij provisie in nadere overweging gehouden wierd, als een van de moeijelijkste zijnde, om sodanig geschikt te werden, dat er de minste swarigheden uit voortkomen.

De baas van den scheepstimmerwerf solliciteerde ook zijn verbeteringe

van *f* 55 tot 70 guldens, hetwelke men hem om de extraordinaire tijdsgelegentheid beloofde. Hij scheen een stil en goed subject te weesen om met den inlander om te gaan, en door experiëntie nog al vrij wat gevordert te zijn in de scheepsbouwkunst, sonder theorie egter, dan hetgeene hij nu, bij het maken van de drie barken geprofiteerd en hem zoo geanimeerd hadde, dat hij versogt de vrijheid te hebben, de vierde, waartoe thans gequalificeerd was, een weinig naar zijn eige gedagten te mogen maken, hetwelke men hem toestond. Hij versogte ook voor den Europeesen handlanger die bij zig hadde, om den titul van meesterknegt en wat verbetering, dat uitgesteld wierd tot dat men het werk van de werff op Japara zoude hebben gezien, en die twee waren gereguleerd na den eisch van 's Comp[s]. dienst.

Onder Rembang gehoort ook Lassum, vier à vijf uuren ten oosten van daar, zijnde het hoge land van Lassum ten oosten en dat van Japara ten westen, de beide hoeken dewelke dese inham van Lassum, Rembang, Paradessij en Joana formeren, die ruim 5 mijlen diep is; want op de Rembangsche rheede, die, schoon men op 5 vadem water legt, wel een mijl zuiden en noorden van strand is, heeft men de eerstgemelde hoek oost noord oost en het voorschreeven hooge land, het verste dat men daar van sien konde, in 't N. W. ½ W., waar bij nog komt het district van Toeban door den Heer VERYSSEL tans ook aan Rembang toegeweesen, omdat die regent tans aan de Compagnie leveren moet, hetwelke hem gemakkelijker valt te doen op Rembang als op Grissee, so dat dese plaats, schoon ook het grootste gedeelte van het scheepstimmerwerk na Japara overgebragt werd, egter nog zal blijven eene residentie die wel wat gesecureerd dient te weesen, mits de omslag zo klijn valle als mogelijk.

De regent van Balora, thans ook onder dese plaats gestelt, zig gepresenteerd hebbende om zijn compliment af te leggen, zo recommandeerde men hem, dewijl nabij de houtbossen ten zuiden van dese plaats gesitueerd is, in het afbrengen van deselve de Compagnie behulpsaam te zijn met zijn volk, dewijl gene andere diensten heeft als deese: hetwelk hij gewillig aannam.

Na de middag vertrok men na boord, onder gelijke ceremoniën als bij de komste, latende den Eerwaarde STROHÉ, om 's daags daar aan met de pantjallang van den resident te volgen, nadat des smorgens de Hijlige Sacramenten zoude hebben toegedient aan de weinige Christenen en ledema-

ten die zig hier bevonden, volgens de afkondiging die daar van gisteren gedaan was.

*Dinsdag den* 5den *April*, met het begin van de dagwagt, ging men met de eerstdoorkomende landwind onderzijl, coers om de N. O. van de rheede en vervolgens O. N. O., langs de strekking van de wal, opboegende naar en om de hoek van Lassum, hetwelk met de landwind nog vrij wel succedeerde, dog deese in de voormiddag naar het O. Z. O. lopende, en vervolgens om de zuid gewend zijnde, tegens de middag, op hope van een ruimer zeewind, bevond men in teegendeel desen dag en ook

*Woensdag den* 6den, dat de zeewinden schraal en flauw bleeven, ruimende wel wat teegens twee uuren na de middag tot O. N. O. en N. O., dog met zeer weinig kragt, en de stroom tegen, zoo dat maar dagelijks 5 of 6 mijlen konden advanceeren, des gelijk ook

*Donderdag den* 7den, wanneer des avonds voor de bogt van Toeban ankerden, op 8½ vadem, zo als gisteren bij de hoek van Auer Auer op 7½, en eergisteren aan de oostzijde van Lassums hogeland op 9 vadem. Tegen tien uuren des avonds sond de regent van Toeban vier koeijen, wat klappers en wat rijst aan boord.

*Vrijdag den* 8sten, in de nagt de wind aan 't Z. en Z. Z. W. lopende, ligten anker en deeden een goeden gang langs de strekking van de wal, over 9 tot 10 en 11 vadem, waar door met het uitgaan van de wagt de hoek genaamt Oedjong Panka in het Z. t. O en Z. hadden, en het zo genaamde Valsche Gat, of de opening tusschen Poelo Manara en de Javaanse wal, op een wind-booms lengte na, toegeseilt hadden, wanneer regt op het Valsche Gat aanstuurden, zijnde om de Z. Z. O., houdende het zelve op die distantie om de modderbank te passeeren, tot dat men digt bij de zeroos of visschers luijkstokken komt, die bij Poelo Manara staan, dewelke men mijden en dan regt op de pagger van Sambilangan, op Madura, aanstuuren moet, wanneer men het ware gat gaande weg openkrijgt, lopende dan om de zuid, middens vaarwater tusschen Poelo Manara en Madura, op Grissee aan, niet minder als 7 vadem water betrouwende; het meeste is 14 en 15 vadem, alles slek grond. De stroomen lopen in dit gat tweemaal in 't etmaal ebbe en vloed of liever uit- en inlopende, want het water aan strand, zegt men, dat maar eens in 't etmaal hoog en laag is en met velerlij stroo-

men zo wel wassen als vallen kan. Van voor Grissee is de rheede voor de rivier van Sourabaya meest O. Z. O. en de distantie twee groote mijlen, zijnde in dat vaarwater te mijden de droogte aan de kant van de Javaanse wal, die bij laag water bloot komt, aan het witte water te kennen is, en tegens dewelke men niet nader komen moet, als op 20 vadem, en aan de andere kant ook niet minder als 8 vadem, leggende aan deese ofte Madureesche zijde twee langstrekkige klippen onder water, de Buffels genaamt, die met halftij al droog lopen en een redelijke distantie van de wal leggen, circa halverweege tusschen Grissee en Sourabaya. Men moet in dit vaarwater van de modderbank af in 't geheel niet minder nemen als 8 à 10 vadem, en voor Grissee zelfs niet minder als 12 à 13 vadem, om voorsigtig te zeilen.

Dog om weder te keeren tot onse reise, zo geraakten wij door de slappe coelte niet voor den donkeren voor de negorije Bedolo, aan de Javase wal leggende, zijnde de eerste groote negorij naar Oedjong Panka, daar veel vaartuigen zijn en af en aan dewelke de modderbank begint, drogende op van 6 en 7 vadem, waar mede men de hoek omsteekt en die men tot digt bij deselve houd, tot op 4 a 4½ vadem, die men meest houd als het gat opengehouden werd op bovengem. distantie, en op welke diepte wij op de noordkant van de bank deesen nagt ankerden.

*Saturdag den 9den April*, met den dag, de merken te zien zijnde, ligten anker en liepen met de contrarie-landwind dog voordeelige stroom het vaarwater over en weder van 4 vadem schaars tot 5½ vadem met korte gangen, het Valsche Gat toeseilende als het na de zeebank toelegt, en weder open als het naar de Javasche wal gaat, zijnde te wederzijde en doorgaans in dit vaarwater modder, uitgesondert op de zeebank, daar hard zand is als men minder krijgt als 16 voet water. Teegens deselve waren wij genoodsaakt te ankeren op drie vadem, het schip 16½ voet diep gaande, omdat men den loots, dat een zeer onnosel man was, niet regt verstaan konde, en het schip door de stroom en het klijn sijl in de stilte neer geset wierd. Men tragte wel een werp uit te brengen, om op dieper water te komen, maar de wind deed ons zelfs daar weder afseilen en dus lieten het werp slippen, door de boot ligten, en stuurden weder over na de wal van Poelo Manara tegen dewelke men ook niet nader als 5 vadem komen moet.

In desen tusschentijd de Radeen Tommongong SOERADININGRAT, gewesen regent van Sidajoe, waar van bevorens gesproken is, en tans door de Compagnie tot regent van Madura of het district van Sampang, in zijns vaders plaatse aangesteld, naar dewelke de koopman SIMONY, gewesen translateur in de Maleitse en ook kundig de Javaansche taal, gisteren avond naar Sambilangang vertrokken was, om hem een particuliere visite te geeven, door een zijner mantries hebbende laten versoeken permissie om aan boord te komen, en zulks geaccordeerd zijnde, zo verscheen deselve tegen den middag, werdende zonder eenige ceremonien gerecipieerd, dan dat men hem een chialoup sond met een vlag, om hem van zijn vaartuig af te haalen, en de sabandhaar D'ESPAR hem tot in de kamer geleide, daar de Heeren MOSSEL, VAN DEN BOSCH en VERYSSEL zig bevonden, en vervolgens ook geadmitteerd wierd de commandeur STERRENBERG, dewelke gisteren avond met den ritmeester MARSCHALK over land van Rembang aan Oedjong Panka gearriveerd was, en deesen morgen aan boord kwam.

De Radeen Tommongong praesenteerde zijn kris aan den ondergeteekende, dewelke deselve niet aannam, maar hem weder op zijde deed steeken, onder deese uitdrukking, "dat hij tans een regent was door de Compagnie aangesteld en dat geweer nu konde dragen tot eere van de maatschappij, en ten beste van de geene die onder hem gesteld waren." Hierop liet men hem, naar het afleggen der gewone complimenten, regt tegen over sitten en naar eenige onverschillige discourssen weder vertrekken, hem teffens bekend makende, het voornemen om hem in persoon te gaan installeeren in zijn regentschap, hetwelke de Heer VERYSSEL, gereed om hetzelve te verrigten wanneer tijding van des ondergeteekendens komst kreeg, tot dien tijd toe hadde uitgestelt.

Geduurende dese visite schokte men met de voordeelige stroom naar de hoek van Poelo Manara en na de middag de wind met een stijve bramsijls coelte uit den noorden doorkomende, zeilden wel wat in middens vaarwater tusschen Poelo Manara en de Madureesche wal, dog kreegen de stroom zodanig tegen dat van (zegge) twee tot vijf uuren geen mijl avanceeren, en bij verslapping van de wind de stroom niet stoppen konden, waardoor genoodsaakt wierden te ankeren; dog wat voor sons ondergang de wind weder vris uit den N. N. O. doorkomende en de stroom afnemende, ligten

wederom het anker en liepen om de Z. Z. O., wat opstuurende om de Madureesche wal het naaste te houden, waar door het van 15 vadem tot 9 en 8 vadem opdroogde, hetwelk den loots, vreesende te na aan de Javasche wal te weesen, hoewel altoos de andere zijde gehouden hadden, deed resolveeren om teegens het opsetten van de wagt te ankeren, menende voor Grissee te zijn, dog

*Sondag den* 10den *April*, met den dag geheel anders bevonden wierd, also men nog wel 1½ mijl was van Grissee en dus ook nog gerustelijk wat hadde kunnen doorzeilen, zijnde het ondiepe water geweest aan de Madureese wal.

Men ligte toen met zons opgang wederom het anker, onder een landwindje dat contrarie was, laverende of drijvende met de stroom inwaart aan, en passeerden met de ses glasen in de voormiddag Grissee, dat driemaal rondom los schoot, zoo als ook onse posthoudinge op Oedjong Panka en Sambilangang hadde gedaan, waar voor op het eerste maal en vervolgens niet weder, met eenige schooten bedankten, drijvende dus op, al laverende met O. Z. O. wind, tot halfweegen tusschen Grissee en de rheede van Sourabaya, en moesten het anker toen ten twee uuren laten druipen om dat de stroom teegen kreegen; dog een paar uuren later de wind uit den noorden komende, zodanig dat voordeel konde doen, gingen ondersijl, en kwamen ten seven uuren op de rheede voor de rivier Sourabaya, daar 't schip 't Hoff Niet Altijd Winter vonden leggen met het jagt Colombo en de chialoup Lang Gewenscht. Op ons ankeren wierd een zeinschoot van het eerstgemelde schip gedaan en kort daarna zag men verscheide schooten doen op Sourabaya, die vervolgt wierden door die van de rheede met 21 en 19 schooten; dog bedankten daar voor, vermits de zon al meer dan een uur onder was, niet eerder dan

*Maandag den* 11den, met den opgang der zonne, door 19 schoten van het schip; waar na de dragonders na land gesonden wierden met cromans, zijnde redelijke groote canos, met en zonder vlerken, dewelke maar een stokje voor een mastje en spitstoeloopende strosijl hebben, dat aan de boovenkant egter braaf wijd is en haar zeer vaardig maakt in het zeilen, weetende zeer behendig dat zeiltje voor de mast om te brengen als over staag moeten. Dit slag van seilen is alleen hier in den oosthoek de mode, en wij kreegen daar van gisteren bij Grissee wel 60 tot onse dispositie, die desen morgen

weder kwamen en 50 van Sourabaye, waar mede onse bagagie en volk na land wierden gebragt, volgende wij zelfs ook teegens 9 uuren onder een gelijk ceremonieel van de scheepen als op Rembang, en in de rivier gekomen zijnde wierden door het volk van de Sourabayasche regenten, Tommongong SIETJA NAGARRA en SASRA NAGARA, en den gewesenen Sumanaps regent TJACRA NAGARA, die zig, op hope van eene nadere dispositie ten zijnen faveure, hier bevond, over de droogtens heen gesleept, en kwamen niet te min in vijf quartier uurs van het schip aan land, stappende agter de thuin op de wal, vindende langs de boorden van de rivier de Sourabayasche volkeren te wederzijden in de wapens gerancheert staan, ten getalle, na gissing, wel van een paar duisend man, en aan land de dragonders lijfwagt, waar van een detachement van 16 man met een officier en trompetter den trein opende, volgende wij te voet naar de logie, en de ritmeester OSSENBERG sloot met de overige dragonders te voet op, om de marsch te sluiten, dewelke van daar tot aan de woning van het opperhoofd geschiede door een dubbelde rije militie, eerst Oosterlingen en vervolgens Europeesen, onder commando van den Majoor VAN DER POLL en de Capiteins HAARSOLTE en FLEURKE, staande de Compagnie dragonders van den ritmeester KEYSER op de regtervleugel van het geheel, dat is buiten de Inlanders, in welker voegen tegens half elf aan de woning van het opperhoofd kwamen, en vervolgens, nadat door de militie drie decharges waren gedaan en het canon rondom los gebrand was, het overige van den dag bleeven uitrusten, komende de eerwaarde STROHE des avonds ook van Rembang weder bij ons.

*Dingsdag den* 12<sup>een</sup> *April.* Des morgens gingen de redoute bezigtigen, die men hier *het Huis op de berg* noemt, voor desen tot een opperhoofdswoning, dog zeer bekrompen en slegt, aangelegt, zijnde een klijn vierkant met belemmerde en bijna onbruikbaare vier bastions, die nog al ieder 6 stukkies hebben, in de midden van welke redoute dat huis gesteld is met drie verdiepingen, waar van de onderste een kelder, tans het kruithuis, de middelste een caserne voor de soldaten en de bovenste een ammunitiehuis is, zijnde aan de zuidwestzijde nog een tweede vierkant aangemaakt, lager als het andere, dat nog een zijde gepalliseerd heeft, leggende nog eenige stukkies canon aan de Z. W. kant en N. W. zijde van het zelve. Dit plaatsje diend voor Corps de Garde, logement, gevangenhuis, etc., en alles zeer

klein en bekrompen, dog in zo verre nog al toerijkende, indien de hand daar aan gehouden en hier en daar wat verbeterd wierd, waarom men den ingenieur MULLER gelaste het plan van Sourabaya optemaken, om het nodige daaromtrent te kunnen ordonneeren, onder eenige reproche over zo groote inattentie, dat niet eens een kaart in gereedheid hadde van de plaats, alwaar nu circa 1½ jaar dienst gedaan hadde.

Des nademiddags reden de rivier langs te paard naar Capoetram, zijnde een uur gaans van hier, en keerden door een parthij nelijvelden en welbewoonde, ook redelijk beplante, thuinen en gehugten, tegen seven uuren, terug, hebbende overal niet anders gevonden dan een zeer aangenamen en, zoo het scheint, tot alles bekwame lands-douwe en rijkelijk volk tot het bebouwen van hetzelve, zo maar eenmaal, door Gods genade, konde werden verkreegen eene bestendige ruste voor dese Oosthoek, en de Compagnie het geluk hadde, gedient te werden van menschen, die, in steede van hare presente loomheid en onverschilligheid, voorkomende, of uit eene natuurlijke luiadsigheid die op afgelegen oorden, daar weinig te doen is, de menschen ligt bekruipt, of uit een verkeerd denkbeeld dat op Java al lange schijnt geregeert te hebben, als of de residenten op de comptoiren maar geplaatst wierden om haar fortuin te maken, haar eere daar in mogte stellen, om het district haar toevertrout meer en meer te verbeteren, en in die wesentlijke verbetering van 's Comps. zaken ook de hare, op een genereuse wijse, te vinden, terwijl zij dog een zoo ruim veld daartoe hebben.

Met de militie was het hier ter plaatse ook maar tamelijk, zijnde de subordinatie sober, de inbeelding groot en de attentie van de meeste veel meer op het vergaderen van het eene of andere, waar toe de troubelen goede gelegenheid geven, als om zig in zijn dienst te evertueeren.

Om egter het uitterlijke bij provisie in ordre te laten geschieden, hadde men reets aan boord eenige poincten gereguleert om geobserveert te werden geduurende ons aanweesen, die tot speculatie hier geinsereert werden.

Ordre voor den Heer Colonel van de cavallerie en Commandant van de lijfwagt, JAN CONVERT, om daar na het ceremonieel van de militie op Sourabaya en Samarang te reguleeren, zoo wel voor gemelde lijfwagt als de troupes, zoo te paard, als te voet, die aldaar guarnisoen houden.

1. De dragonders van de lijfwagt zullen voor niemand eenig ceremonieel doen, dan dat de schildwagt, die voor het geweer staat, voor de hoofdofficieren het geweer presenteeren zal, dog niet de geene, die voor het logement van den ondergeteekenden posthouden. Voor de secretaris van haar Eds. de Heer JONGSMA, Uw. Ed. en den commandeur over Java den Heer E. STERRENBERG, zullen die van de ordinaire wagt bij het geweer treeden, sonder meer, dog voor de presente heeren van de regeering zullen zij het geweer presenteeren en een roffel slaan.

2. De hoofd en andere wagten van de guarnisoenen dier plaatsen zullen de eerstgem. door hare schildwagten het geweer laten presenteeren voor de leeden van de politicque raden der plaatsen, geen hooftofficieren of hoger gequalificeerdens dan kooplieden zijnde, en de buitenwagten zullen ook voor deselve uittreeden, dog de hooftwagt alleen bij het geweer laten lopen voor de hooftofficieren, voor dewelke de buitenwagten het geweer bij de voet zullen hebben. De drie boovengem. gequalificeerde personen zullen aan de hooftwagt het geweer scherp geschoudert en aan de buitenwagten gepresenteerd hebben, en voor de Heeren leeden van de Hoge Indiase regering zullen zo wel de hoofd als andere wagten salueeren, de eerste met twee, en d'overige met drie roffels. De politicque gequalificeerdens, opperkooplieden en daar boven zijnde, zullen geconsidereert werden als de majoor van de militie, en de officiers van de zeevaart, als die te lande dienstdoen, de eerstgem. agter de ranghebbende, wat de capiteins aanbelangt, dog de lieutenants na den ouderdom harer acte en de commandeur VERLENG als lieutenant collonel.

3. Geduurende het aanweesen van den ondergeteekenden zal er een capitain, lieutenant en een vaandrig met een vaandel aan de hooftwagt moeten weesen, en die wagt zal ook maar eenmaal 'sdaags 't ceremonieel doen dat boven vermeld is, uitgesonderd de leden van de Hoge regeering, waar voor het telkens, zo zij het begeeren, zal werden gedaan.

4. De lijfwagt zal haar ordinaire wagt geven voor het logement van den ondergetekenden, zoo als op Batavia geweest is.

5. Uw.Ed. zal zelfs het parool van den ondergetekende dienen te halen en uitgeven aan de adjudanten en de officieren van de lijfwagt, die het vervolgens zullen brengen en laten brengen daar en zoo als naar krijgs gebruik behoort, en bij absentie of indispositie zal de eerstaanvolgende hoofdofficier in rang die functie moeten verrigten.

6. De opperhoofden, zoo van Cheribon als de subalterne op Java, in den rang van koopman zijnde, zullen den rang hebben tusschen de zee- en landcapiteins, dog de overige kooplieden na de landcapiteins, en de subalterne hoofden van minder rang na hare qualiteit.

Voor het overige vond men de zaken in den Oosthoek overal volkomen bevredigt, en wat de veranderinge of aanstelling van de landshoofden aanbelangt, door den Heer VERYSSEL ten genoegen afgedaan, met de verdeeling der van de, bij contract van den 28sten November 1740, van den Soesoehoenang geconditioneerde 5000 coyangs rijst, voor de districten beoosten Touban nog resteerende 800 coyangs, onder de regenten van Touban, Sidajoe, Grissee, en Lamongang, zodanig dat ARIA DIPOSONO, regent van Touban, 200 coyangs rijst op Rembang, de regenten van Grissee, Tommongong DJAYA NAGARA en Ingaby SOERA WICRAMA, 200 op die plaats, Tommongong JOYO DIREDJA, hoofd van Sidajoe, 300, op Grissee, en Ingabey ANGABAY, hoofd van Lamongang, nog 100 coyangs rijst, meede op Grissee, te leveren hadden, zoodat dan in 't vervolg nog 200 coyangs rijst op Rembang en 600 op Grissee, voor de Compe. zoude moeten inkomen, waar bij gem. Heer VERYSSEL nog van de nu teffens aangestelde regent van Djipan, Ingabey PRONOITO, thans Tommongong MANCOENAGARO, bij een apart verbandschrift, zijnde de voor opgenoemde onder eene acte begreepen, bedongen hadde 400 coyangs rijst, en zoo veel meer als zijn land of regentschap in der tijd zoude kunnen uitleveren, resteerende also nog de regentschappen, ook reets van hoofden voorsien, dog meest door den oorlog geruineert, van Cadiry onder den Ingaby ASTRA PATTY; Balora onder Radeen JOWITJO; D'japan onder Ingaby TEPOSONO; Rawa onder Radeen SOERA COESOEMA; Sarengat onder Ingebey SOERA LENGGOWO; Kalangbret onder ARIA

TANDAWIRA MANTRIE; Wierasaba onder Ingabei SOEMA IOEDA; Cartasana onder Rongo WIERAMIDJO; Tjaroeban onder Ingabey TJOEROMENGALA en Patjie onder Rongo MARTA LEKSONO; van welke alle voor als nog niets was bedongen, om haar bekend onvermogen. Wat dit district van Sourabaya op zig zelfs aanbelangt, daarin waren door Zijn Ed. aangesteld en op den 10[den] Maart passato ook voorgesteld, de Tommongongs SITJANAGARA en SASRANAGARA, zoo dat nog voornamentlijk resteerde de introductie van Radeen Tommongong SOERA DININGRAT in het district Sampang en de afdoening der zaken op Sumanap, waar den p[l]. regent TIRTANAGARA het gezag nog heeft, zijnde de gesuspendeerde of buiten gezag thans zig bevindende regent Radeen Tommongong TJACRANAGARA, hier op Sourabaya nog afwagtende de finale dispositie over hetzelve, item hetgeene van denselve, de regenten hier ter plaatse, en voorts die van Passourouang en daarom her te bedingen zal zijn voor de Compagnie, waarover men van tijd tot tijd sedert het vertrek van Rembang al eens geconfereert hadde met gem. VERYSSEL, en van sints was nader te deser plaatse te delibereeren.

*Woensdag den* 13[den] *April*, 's morgens, quam de secretaris IONGSMA met den resident van Cheribon, den koopman CORNELIS VAN DER HOOP, opdagen, nadat door buijen en stilte zo lange op zee en tot Japara en Rembang opgehouden waren. Ook kwam desen morgen berigt van Banjer bij een sendeling van Lubok, of den zoogenaamden Baviaan, die het hoofd der laatstgem. plaatse, uit ordre van den heer VERYSSEL, na de eerstgem. ter verspiedinge gesonden hadde, dat wanneer hij van daar weder meende te vertrekken, den radeen DJOERIT niet gevonden hebbende, gem. DJOERIT gearriveerd was en zig aan den sulthan van Bandjer onderworpen hadde, hetwelke, alschoon was strijdig met het volgende briefje, door den sulthan van Banjermassing aan het gem. hooft van Lubok, of de Baviaan, geschreven en gisteren door den heer VERYSSEL, als hetzelve van laatstgem. regent ontvangen hebbende, den ondergeteekenden ter hand gesteld; luidende aldus:

Origineel translaat Javaanse brief, geschreeven door den sulthan TAMBIDULLA tot Bandjar, aan Pangerang ARIA MANCOENAGARA op het eiland Baviaan, ontvangen en vertoont aan Zijn Hoog-Edelheid GUSTAAF WILLEM Baron VAN IMHOFF, Gouverneur-Generaal van Nederlands India, tot Sourabaya, den 12[den] April 1746.

Uit UwEd. brief heb ik ontwaard dat de Ed. Comp[e]. naar den Bancallangsche prins laat soeken, als ook dat UEd. mij komt versoeken, om hem te vatten, kan ik UEd. in waarheid versekeren, dat hij hier niet en is, maar ingevalle hij mogte op Banjer komen, zal ik hem vatten en aan d'E. Compagnie overhandigen, want toen Banjer door de Boegineesen beoorloogd wierd, heeft mij de Comp[e]. geholpen.

(onderstond) getranslateerd

(was geteekend) P[S]. Z[S]. VLEESHOUWER, *Translateur.*

egter door veele redenen van wetenschap en omstandigheden die denselve daar bij opgaf, zoo verre aannemelijk voorkwam, dat men noodig oordeelde desen sendeling daar af te laten verlenen een schriftelijke declaratie, zoo wel als van hetgeene hem en andere bewust was van de konkelarijen der Engelse met de Madureesen, item hare smokkelarijen op Bandjar, Passir en andere op Borneo leggende plaatsen; waarna de heer VERYSSEL, als zijnde nog president van de hier nog subsisteerende krijgsraad, gecommandeert werd door den fiscaal van gem. raad, nauwkeurig enqueste te latendoen, terwijl men bij gerugten vernam dat die konkelarijen met de vijandige Madureesen al vrij wat verre waren gegaan.

Buiten hetgeene onder datum van gisteren aangetekend is, nopens de reets gemaakte en nog te-makene-schikkingen, omtrent de lands-regeeringe, de producten die deselve kunnen geven en de inkomsten die de Comp[e]. daar af hebben kan, ook ten uitersten nodig zijnde, dewijl hier alles nog op den voet als in oorlog is, de reductie der guarnisoenen en het reguleeren van den omslag der maatschappije, aan desen oirt, voor het vervolg, waaromtrent men reets een en andermaal met den heer VERYSSEL gebesoigneerd hadde en met denselve eens geworden was, dat op Oedjong Panka en bij den nieuwen regent van Sampang noodzakelijk een Europeesche posthouding

voor eerst zoude dienen te blijven, item op Sumanap, hetwelke men te noodsakelijker omtrent de laatstgem. plaats oordeelde, omdat, volgens de gerugten, de sluikerijen aldaar in vorige tijden ruim zo groot als ergens geweest waren, buiten de producten van dat land, die wel meriteren voor invasies en stroperijen en het gezag der regenten door oneenigheden en oproerigheden gedekt te werden door het ontzag van 's Comp[e]. posthouding; zo wierd van dese detachementen, item van de twee onderhorige comptoiren, die voortaan onder Sourabaya sorteeren zullen, laatstelijk ook van dit guarnisoen zelfs, gemaakt een project verdeeling, dewelke aan de heeren MOSSEL, VAN DEN BOSCH en VERYSSEL toegesonden en door haar Ed. ook goedgekeurd zijnde, besloten wierd alhier tot een p[l]. reglement voor den omslag na te laten, en wat de Europesche militie aanbelangt, daartoe al aanstonds de nodige ordre te stellen, werdende geïnsereert ten vervolge van het verrigtte aan deze plaats.

Project verdeeling van de militie tot guarnisoenhouding in den Oosthoek, waarvan het totaal bestaat in een compagnie dragonders en twee compagniën Infanterie, alle onder comando van een majoor.

De Compagnie dragonders moet op Passourouang leggen, waarvan dies ritmeester dan teffens commandant kan zijn. Een lieutenant en twee vaandrigs van de infanterij met 6 gemeene daar bijgevoegt, maakt desselfs guarnisoen uit, waarvan hij alle jaren eens laat detacheeren 20 man infanteristen met een officier enz. naar Sumanap.

3 officiers met de cavallerie.
3 " " " infanterie.
2 wagtmeesters.
4 zergeants.
2 corporaals van de dragonders.
6 " " " infanterie.
3 tambours " " dragonders.
———
23 koppen die transporteere

23 koppen per transport.
3 tambours van de infanterie.
2 chirurgijns.
1 van de dragonders op Passourouang.
1 " " majoors Comp^e^. op Sumanap.
3 schrijvers.
1 van de dragonders,
en van ider comp^e^. infanterie, een
1 provoost.
32 dragonders.
60 gemeene infanteristen.

124 koppen voor Passourouang en Sumanap.
44 dragonders primo plan.
80 infanteristen " "

Grissee detacheert naar Oedjong Panka een officier met 20 man, naar Patanta een zergeant en 12 man, naar Sambilangang of Bancallang een officier met 35 man, houd dan zelfs nog 45 man onder een capitain, lieutenant en 1 vaanderig.

1 capitain.
4 lieutenants en vaanderigs.
2 op Grissee.
1 op Oedjong Panka.
1 op Madure.
8 zergeants.
3 op Grissee.
2 te Madure.
2 te Oedjong Panka.
1 te Patanta.
12 corporaals.
5 op Grissee.
3 " Madure.

25 koppen die transporteere

25 koppen per transport.

2 op Oedjong Panka.

2 〃 Patanta.

5 tamboers.

3 op Grissee.

1 te Oedjong Panka.

1 〃 Madure.

1 schrijver op Grissee.

3 chirurgijns, ieder plaats een.

1 provoost op Grissee.

112 gemeene.

45 op Grissee.

35 〃 Madure.

20 〃 Oedjong Panka.

12 〃 Patanta.

147 koppen militairen primo plan voor Grissee met drie onderhorige posten.

80 〃 Passourouang.

227 infanteristen, blijft nog voor

Sourabaya 73 koppen primo plan van de twee compagniën infanterie, als sterk zijn 150 koppen p°. plan ieder, dat toereikend is.

Dus op Sourabaya in guarnisoen:

1 capitain of majoor.

1 lieutenant.

2 vaandrigs.

4 zergeants.

6 corporaals.

4 tamboers.

2 chirurgijns.

1 schrijver.

52 gemeene militairen.

73 koppen te samen, ongerekent de chirurgijn-majoor en provoost op Sourabaya, surnumerair.

Hierbij komen nog twee compagniën inlanders op Sourabaya en een op Passourouang, ider van 50 koppen primo plan voor het ordinaire guarnisoen, alle jaren een van Batavia af te lossen, dog nu voor de eerste vier maanden nog wel 1000 inlanders, voor de quade mousson, zoo alles wel blijft, te reduceeren op 500, en aanstaande jaar, met de goede mousson, op het voorschreven vaste guarnisoen in den Oosthoek, hetwelk voort aan zal kunnen bestaan en ook dienen te zijn 496 in 't geheel, als:

44 dragonders primo plan.
300 infanteristen 〃 〃
2 surnumerair.

346 Europesen in drie compagniën.
150 inlanders.

496 koppen in alles.

Wat nu de zeevarende aanbelangt, so diende ieder van de onderhorige comptoirtjes, als Passourouang, Sumanap, Grissee, Oedjong Panka en Sambilangang, ider een pantjallang te hebben, en Sourabaya een groot en een minder vaartuig, nevens een pantjallang, de eerste om beurt om beurt te kruissen daar het nodig is, en alle drie maanden afgelost te werden, en de laatste om tusschen Samarang en Sourabaya te varen, de benodigtheden van daar en op de onderhoorige comptoirtjes in den Oosthoek aan te brengen, mitsgaders des noods ook de kruisvaartuigen te kunnen dekken.

Van de artillerie diende wel een halve Comp^e^. alleen in den Oosthoek te leggen, waar aan alle deese plaatsen niet te veel zullen hebben; met eene anderhalve Compagnie sal Samarang en de onderhorige Comptoiren wel volstaan kunnen, en dus uit het corps artilleristen op Batavia, jaarlijks of om de twee jaar, de aflossingen kunnen geschieden bij geheele of halve compagnien.

Belangende de politicque beampten voor dit district, zo zoude Sourabaya voortaan wel mogen hebben, een opperkoopman tot hoofd, niet alleen omdat de omslag en de huishoudinge hier voortaan, zoo wel in de negotie,

als omtrent den landbouw, van meerder consideratie zal zijn dan bevorens; maar ook omdat een koopman en opperhoofd hier kwalijk het behoorlijke ontsag behouden kan onder zo veele met hem gelijkstandige, ja zelfs superieure officieren, als hier doorgaans leggen en ook voortaan leggen zullen. Egter behoeft de stoet en statie daarom niet groter nog kostelijker te vallen voor de Compagnie, want één gecombineerde raad in den geheelen Oosthoek zoude, na gedagten, genoeg wesen, omdat de plaatsen zoo verre niet van den anderen leggen, of bij beschrijvinge der hoofden van Passourouang en Grissee, konde die vergadering haast bij den anderen komen tot Sourabaya, vooral wanneer de wegen van communicatie te lande, gelijk zeer nodig is, behoorlijk open werden gehouden.

Dus zoude Grissee kunnen krijgen een koopman en resident, met een boekhouder en een pennist tot aanqueeking. Passourouang diend, buiten den capitein en commandant, te hebben een boekhouder voor het negotie- en consumptiewerk, onder den naam van consumptieboekhouder, en wierd het werk op Sumanap en de verdere landen van Madura, in der tijd, van meerder importantie, men soude zelfs een onderkoopman daar op Sumanap kunnen plaatsen, met een aankomend pennist, ter bevordering van den landbouw en besorging der producten.

Sourabaya zelf moet een onderkoopman en administrateur en een onderkoopman en fiscaal van den Oosthoek hebben, met een boekhouder tot scriba, een ander tot translateur en drie pennisten, waarvan een tot aanqueeking teffens in de inlandsche taale bij den translateur.

Dus zoude voor de dagelijksche voorvallen een toerijkend getal leeden aan de hand zijn met den majoor en capitein, of, bij absentie van een van beide, den oudsten officier daar aanvolgende, en bij voorvallen van meerder belang, gelijk ook in het crimineele, kunnen de opperhoofden van Passourouang en Grissee, ook bij verder manquement, de capitain op Grissee militeerende, item de consumptieboekhouder of onderkoopman op Passourouang en eindelijk nog de oudste officier op Sourabaya, ook in het geene niet crimineel is de fiscaal, de vergadering op een getal van seeven en meerder leeden brengen, om alles te kunnen afdoen wat voortaan g'oordeeld zal werden van haar ressort te zijn, maar dat, in het politicque, niet diend te geschieden, dan op approbatie van het ministerie op Samarang,

en in het justitieele affect moet vallen aan den raad van justitie tot Samarang, zoowel in het civiele als in crimineele saken, die ordinair mede behandeld werden; dog in extra crimineele proceduures zoude alleen het afgedane proces ter resumptie naar Samarang moeten werden gesonden, ter approbatie naar Batavia, om die bij de hooge regeering van Indiën te obtineren, also de plaatsen nabij genoeg leggen, dat deese precautie gebruikt werden kan.

Hiermede rekent men dan dat alle raadsvergaderingen in den Oosthoek gereduceert zijn tot die van Sourabaya alleen, en dat de twee onderhoorige comptoiren, met haar gedetacheerde posten, maar zijn enkelde residentien, daar gevolgelijk niets van eenig belang besloten kan werden sonder erlangde permissie van den gezaghebber in den Oosthoek tot Sourabaya, dewelke in saken van weinig belang dadelijk, en in die van meerder consideratie naar ingenomen advis van de hem toegevoegde vier leeden, daar op ordre stellen kan, zonder veel verlet om die nabijheid der plaatsen.

En dus souden de politique bediendens in den Oosthoek voortaan bestaan in de volgende, te weten:

1 opperkoopman en gezaghebber.
1 koopman en resident op Grissee.
3 onderkooplieden in der tijd, dog nu voor eerst maar twee, als
 1 administrateur op Sourabaya.
 1 fiscaal op Sourabaya.
 1 resident op Sumanap, in der tijd.
4 boekhouders, als
 2 op Sourabaya, scriba en translateur.
 1 ″ Passourouang, consumptieboekhouder.
 1 ″ Grissee.
6 adsistenten en aankomende pennisten, als
 3 op Sourabaya.
 1 ″ Passourouang.
 1 ″ Grissee.
 1 ″ Sumanap, in der tijd, waarbij nog souden kunnen gevoegd werden:
2 leerlingen in de Javaansche taal voor Batavia; en dan is het totaal

17 persoonen van de penne voor den geheelen Oosthoek, waarbij men

nog zal dienen te voegen, 12 à 13 personen van diverse ambagten, dewijl er dog altijd een bootsman en opsiender van de equipagie, een scheepstimmerman, een paar quartiermeesters, twee of drie matroosen aan land, een huistimmerman, een smit, een kuiper, een metselaar en nog al meer andere van die soort zullen moeten zijn, die dat getal zeer gemakkelijk zullen uitmaken.

Waarbij, zo dra men kan, nog diende te leggen, een predikant op Sourabaya, en een krankbesoeker daar en op ieder der twee onderhorige residentiën, met hare uitgesette posten, gelijk Oedjong Panka, Sambilangan en Sumanap, dog niet op Patanta, om dat maar een klijn detachement is; makende nog seven personen van kerkelijke functie.

Alsoo beloopt het geprojecteerde getal Europeesen voor den Oosthoek 637 koppen en met de Inlandse, 787 loontrekkende dienaren, te weten:

17 diverse gequalificeerden.
13 〃 dienstdoende.
7 kerkelijke.
496 militairen.
64 zeevarende, als:
40 voor 2 chialoupen, barque of briguantijns, de eene wat grooter als de andere.
24 voor 6 pantjallangs, ider 4 mán.
40 arthilleristen of een halve compagnie, dan meer dan minder.

637 koppen europeesen voor de Oosthoek.
150 〃 inlanders.

787 loontrekkende dienaren te samen.

Des namiddags ging men het Javaansche tournoijen zien op de passebaan, zijnde een klijn quartier uur gaans van hier, en keerden met den donker weder terug.

*Donderdag den* 14den *April* was men den gehelen dag bezig met de nodige ordres te arresteeren en te expedieeren, werdende des morgens over de nog resteerende poincten gebesoigneerd en daarop besloten het ondervolgende.

Donderdag, den 14den April, des morgens ten tien uuren.

De heer Gouverneur-Generaal versogt hebbende het advies van de heeren Raaden ordinaris en extra-ordr MOSSEL, VAN DEN BOSCH en VERYSSEL, hier nevens Zijn Ed. present, over de poincten die nog resteerden afgedaan te werden in desen Oosthoek, ten einde Zijn Ed., met haar advies gesterkt zijnde, des te spoediger de nodige ordres daaromtrent zoude kunnen stellen tot eene provisioneele finaale afdoening van saken alhier, nader, met het retour tot Batavia, in Rade van India te confirmeeren, zo hebben haar Ed. de bovengem. heeren Raden zig ten einde voorz. aan het logement van Zijn Edelheid begeven, alwaar gearresteerd zijn de navolgende poincten, waarvan den ondergeteekende gelast is deese aanteekeninge te houden:

Eerstelijk gesprooken zijnde over de regentschappen van Cadiri, Balora, Djapan, Rawa, Sarengat, Wirasaba, Tjaroeban, Kalangbret, Kartasana en Patje, dewelke wel besteld zijn ten opzigte van de lands regeeringe, dog waar af men niets bedongen vind, zo betuigde de heer VERYSSEL, dat zulks om het nog te zeer bekende onvermogen dier hoofden, door de verwoesting der voorsz. landen, nagelaten was, ook dat het boovenlandsche regentschappen zijnde, dies hoofden misschien ook wel, in der tijd, konden begrepen worden onder de verdeeling der producten door den Soesoehoenang aangenomen jaarlijks aan de Compagnie te leveren; dog dat Zijn Ed. niettemin van de drie laatstgenoemde districten hadde bedongen, voor eerst 5 picols indigo jaarlijks aan de Compagnie voor de ordinaire betaling te leveren, en dat op Wirasaba ook wax in der tijd konde worden ingesameld; waarop best gedacht is dat poinct, tot eene gewenschte verbeteringe der tijden, voor het verdere daarbij te laten, te meer dewijl de Compe. al eenigermaten van hare oorlogs-lasten gededommageert zal werden door de 400 coijangs rijst, voor 10 Rds. de coijang, van Djipan en 700 coijangs, of, bij minder gewas, 500 met 2000 Rds. Sps., van de Sourabaijasche regenten voor niet bedongen, boven de 800, voor betaling, over de regenten van Toeban, Lamongang, Sidajoe en Grissee verdeelt; waaromtrent best geoordeeld is, de 300 coijangs van Sidajoe op Oedjong Panka te laten leveren, dewijl dat 't den regent also gemakkelijk als op Grissee en de Compe. niet swaar vallen zal, omdat dog een posthouding aldaar heeft, terwijl dan ook die drie hon-

dert zoo wel als de 200 van Toeban, op Rembang des noods met scheepen afgehaald, en op Grissee maar gelevert zullen werden de resteerende 300, zijnde omtrent de leverplaats der overige 11 of 900 coijangs van Djipan en Sourabaya, niets nog vast bepaald en ook onnodig geoordeeld daar over nader te spreeken, terwijl men van gedachten was dat de Compagnie die quantiteit, en misschien ook wel die van Sidajoe, na aftrek der consumptie alhier, jaarlijks zoude kunnen verkopen; en dus geoordeeld dat omtrent de regentschappen alhier niets meer te verrigten was, dan eene ernstige vermaninge tot nakominge van het beloofde, en voorts nog omtrent de Passourouangse hoofden en de regenten op Madura, te bedingen wat men kan en zij dragen kunnen.

Waarna ook ten opsigte der uitvoeringe van het op gisteren gearresteerde reglement voor de huijs- en guarnisoen-houding alhier, gelet zijnde op de vermeerdering van het battaillon door den majoor VAN DE POLL gecommandeerd werdende op 110 koppen ider comp$^{e}$. of 900 koppen te samen, en de instantie van denselve en den capitain RHENER, tot Passourouang militeerende en reets den titul van capitain commandant op Madura gevoert hebbende, die eene compagnie onder het voorsz. battailjon heeft, om bij dese extra ordin. tijdsgelegentheid een stapje hooger te mogen klimmen, waarbij de heer VERYSSEL ook zoo wel zijne voorsprake als een goed getuigenisse ten opsigte van voorsz. twee officiers voegde, zoo is gearresteerd den eerstgem. als p$^{l}$. lieutenant-collonel en den capt$^{n}$. RHENER als p$^{l}$. majoor te laten erkennen, om hare bevestiging en actens te erlangen, nadat dese schikkinge in Rade van India zal wesen geconfirmeerd.

Voorts is verstaan de twee compagnien hier guarnisoen houdende, te laten accompleteeren door gem. provisioneel lieutenant-colonel VAN DE POLL uit de comp$^{e}$. van den p$^{l}$. majoor RHENER en die van HOGEWITS, welke laatste, als gekomen zijnde in de plaats van capitain STEPHAAN, ook teffens verstaan wierd te geven eene acte van capitain bij voorsz. comp$^{e}$.; en wijders die van HAARSOLTE met de resteerende officier en gemeene van het oude volk die hier niet benodigt zijn, te laten overgaan na Samarang, dog de capt$^{n}$. FLEURKE en VAN SPRANG na Batavia; ook bij provisie 600 inlanders, en de rest, ten getalle van ruim 900, nog tot het najaar te laten blijven, om dese districten op eenmaal niet te veel te ontblooten.

Voorts door den heer VERYSSEL verklaart zijnde, dat na ons vertrek uit het nauw, nog maar eenige weinige dagen nodig hadde om van hier op te breken en ons te volgen na Samarang, zoo is, ingevolge het beslotene in Rade van India voor het vertrek van Zijn Edelheid, verstaan, Zijn Ed. uit desselfs thans afgelopen commissie te laten terugkeeren, zoo spoedig als met desselfs commoditeit overeenkomen zal, waartoe de heere Gouverneur-Generaal ook reets Zijn Ed. het schip D'Anna hadde aangeboden, en wijders ook goedgevonden, dat de krijgsraad, die tot nog toe alhier gesubsisteerd heeft, nogtans, zo wel door het ophouden van den krijg, als door de aflossinge der guarnisoenen, van zelfs vervalt, van nu af aan voor gedissolveerd zal werden gehouden, zijnde aan den heer VERYSSEL, als president, gedefereert gelaten, om de leden te bedanken en niet te min nodig geoordeeld den trans-fiscaal VAN SUCHTELEN alhier als fiscaal van den Oosthoek te laten continueeren, tot dat er van Batavia of elders een ander fiscaal gesonden zal zijn.

Nog is verstaan, ter sake van voorschr. dissolutie van den krijgsraad, alsmede om de dubieusheid van de saak, het versogte excuus wegens onkundig begane fouten en meer andere redenen, te laten staken de proceduuren tegens den vaandrig MULLER, die nog niet eens regt begonnen zijn, te meer hij door het cesseeren zijner gagie, voor zo lange als in handen van den fiscaal is geweest, reets eenigermate gestraft is ten exempel van andere, en die ook nog zal moeten blijven cesseeren, tot dat dit poinct in Rade van India geconfirmeerd zal zijn.

Laastelijk is verstaan den tegenwoordige scriba HARTINGH, in de qualiteit van onderkoopman en met den rang boven de verdere onderkooplieden in den Oosthoek, te plaatsen als resident op Grissee, omdat daartoe als de naaste en bekwaamste voorkomt, dog over de verdere noodige veranderingen onder de dienaren alhier, voor als nog niets nader te ordonneren, maar daar mede te supercedeeren tot de nadere dispositie in Rade van India, terwijl niet te min de translateur VLEESHOUWER, als hiervan weinig nut of dienst, naar Batavia zal moeten gaan, en VAN GEUGT als scriba en translateur hier moeten continueeren, tot dat in eerstgem. qualiteit afgelost en tot de laatstgem. een ander goed subject door hem bekwaam gemaakt werd.

Alle het voorenstaande door Zijn Edelheid en de heeren Raaden boven ver-

meld bij resumtie goedgekeurd zijnde, ben ik ondergeschreven, secretaris van Haar Eds., gelast hetzelve met mijne signature alleen te corroboreeren.

(onderstond) Sourabaya dato ut supra,

(geteekent) Ns. JONGSMA, *Secretaris.*

Voor den pl. lieutenant-collonel VAN DE POLL wiert eene instructie en schriftelijke orde opgesteld, hebbende tot bijlage een extract uit het op gisteren gearresteerde reglement voor het guarnisoen, onder lra. A.; copia van het patent voor den ritmeester KEISER, om naar Passourouang te marcheeren, onder lra. B., en een lijst der sterkte van ieder der twee compagniën infanterie die hier guarnisoen zullen blijven houden, onder lra. C.; waarvan de eerste als voorwaarts reets te vinden geëxcuseerd, dog de twee laatste met voorsz. instructie alhier geinsereerd werden.

Instructie en Ordre van den provisioneel luitenant-colonel GERRIT VAN DE POLL, tot het aflossen en reguleeren der guarnisoenen in desen Javasen Oosthoek.

Den pl. lieutenant collonel VAN DE POLL werd bij desen gelast, zig nevens zijn gecommitteerdens, de onderkooplieden VAN DOORN en VAN SUGTELEN, te begeven naar Passourouang en aldaar de posthouding en het guarnisoen niet alleen, onder een liquide transport der effecten, te doen overgaan aan den ritmeester KEISER, die voortaan aldaar het Commando voeren, en teffens met zijne compagnie, sterk 44 koppen primo plan, nevens 80 koppen infanterie, guarnisoen houden zal; maar ook teffens te besorgen, dat uit het voorsz. guarnisoen infanterie, voortaan zullende bestaan uit een lieutenant, 2 vaandrigs, vier zergeants, 6 corporaals, drie tamboers, 1 chirurgijn, 2 schrijvers, 1 onderprovoost en 60 gemeene, of 80 koppen primo plan, het geordonneerde detachement van 20 gemene, 2 corporaals, 2 zergeants, 1 schrijver, 1 chirurgijn en een tamboer, onder commando van een der vaandrigs, ofte 28 koppen primo plan, gesonden werden na Sumanap om aldaar voortaan post te houden, moetende dese 80 koppen primo plan voor het Passourouangsche guarnisoen alle werden genomen uit de compe. van den captn. en thans provisioneel majoor RHENER, dewelke nevens de

comp^e^. van capitain HOGEWITS hier in den Oosthoek zal blijven guarnisoen houden, ider sterk p^mo^. plan 150 koppen, buiten twee surnumeraire in het guarnisoen tot Sourabaya, alwaar het overige van RHENER's comp^e^., sterk 70 koppen met een officier, een tamboer en een schrijver uit de comp^e^. van HOGEWITS, of, buiten de surnumeraire, dus 73 koppen p^mo^. plan, in guarnisoen zullen leggen, gelijk daar en teegen de resteerende 147 koppen van HOGEWITS, en ook hij zelfs op Grissee zullen militeeren, detacheerende uit dat guarnisoen naar Patanta, een sergeant, twee corporaals en 12 gemene, of 15 militairen te samen, naar Oedjong Panka 1 officier, 2 sergeants, 2 corporaals, 1 chirurgijn, 1 tamboer en 20 gemene, of 27 koppen te samen, en naar Sambilangang, een lieuten. of vaandrig, 2 sergeants, drie corporaals, een chirurgijn, 1 tamboer en 35 gemene, of 43 koppen te samen, houdende dan nog bij heur twee officiers, 3 zergeants, 5 corporaals, 3 tamboers, 1 schrijver, 1 chirurgijn en een onderprovoost met 45 gemene, ofte 62 koppen te samen, alles nader te zien bij het nevens leggende extract uit de verdeeling der guarnisoenen in desen Javasen Oosthoek onder L^ra^. A., de copie van het patent voor den ritmeester KEISER onder L^ra^. B. en de lijsten der sterkte van ieder deser twee compagnien infanterie onder L^ra^. C.; want de voorschreeven compagnien van RHENER en HOGEWITS zullen door UwE., nadat de commissie op Passourouang verrigt zal zijn, moeten gebragt worden op het voorsz. getal, zo van officiers als onderofficieren en soldaten etc., als bij voorschreeven bijlage L^ra^. C. aangeweesen is, en dan sal de verdeeling der guarnisoenen, bij de bijlage L^ra^. A. te vinden, zeer ligt vallen, dewijl de geheele comp^e^. van capitein HOGEWITS, op een officier, een schrijver en een tamboer na, op Grissee en dies drie onderhorige posten komt te leggen, en de comp^e^. van den p^l^. majoor RHENER, versterkt met bovengem. drie, op Sourabaya en Passourouang, op welke eerstgem. plaats de voorm. RHENER ook voortaan zal militeren, terwijl de compagnie van HAARSOLTE al aanstonds na mijn vertrek zal moeten overgaan na Samarang, en, na het bestellen der voorm. guarnisoenen, UwE. zelfs met de resteerende officieren en gemenen, uitgesondert capitain FLEURKE en VAN SPRANG, die direct na Batavia zullen keeren, want dewijl men bij de korte sterkte 8 lieutenants van d'infanterie en 13 vaandrigs vinden, er voor de twee comp^e^. maar gerequireerd werden 4 lieutenants en 7 vaandrigs, bij provisie na Sa-

marang terugkeeren, die van capitain HAARSOLTS compagnie daar onder gerekend; en zo is het met de onderofficiers na proportie, item de geene die voor ondermajoor en adjudanten te boek staan, welke ook naar Samarang zullen moeten gesonden werden bij provisie en tot nader ordre, also die diensten van zo veel inportantie niet zullen zijn in het vervolg of kunnen die wel door d'een of ander sergeant laten waarnemen.

UE. zal ook die ordre moeten stellen, dat zoowel op Sourabaya als op Passourouang en Grissee een officier altoos het piequet hebbe, dewelke de wagt ter aflossing opbrengt eenmaal 's daags, de posten visiteerd en nu en dan ook onverwagt des nagts, op dat de guarnisoenhouding in behoorlijke ordre zij, en zo wel alle onnodige posten, die maar tot verswaring van den dienst strekken, ingetrokken, als de nodige wel bewaard en beset werden.

Dog de verdeeling der inlandsche militie, zoo wel die na Batavia te rugkeeren als tot nader ordre nog wat in desen Oosthoek verblijven sal, staat van hier direct te geschieden, en also behoeft UwE. zig daar mede niet op te houden.

Ik verwagte een preciese nakoming en exacte uitvoering van dese ordre en blijve

(onderstond) UE. goeden vriend, (was geteekend) G. W. V. IMHOFF (in margine) Sourabaya den 16[den] April anno 1746.

Patent van den Hoog-Edele Heere GUSTAAF WILLEM baron VAN IMHOFF, Gouverneur Generaal van Nederlands India, voor den ritmeester HENDRIK JAN KEISER.

Den ritmeester KEISER werd bij desen g'ordonneerd, met zijne onderhebbende compagnie dragonders, zig op overmorgen op marsch te begeven langs de bekwaamste landweg naar Passourouang, om aldaar het commando over te nemen, op de ordres die daartoe door den provisioneel lieutenant collonel VAN DE POLL en gecommitteerdens zullen werden gesteld, van den capitain commandant en thans p[l]. majoor RHENER, en vervolgens aldaar guarnisoen te houden onder het hoger gezag van het opperhoofd en den raad van den Oosthoek tot Sourabaya, wel sorge dragende dat buiten de leverantie van

de nodige etappes voor zijn corps, geduurende den marsch geene de minste desordres of overlast werde gedaan of gepleegt omtrent de inlanders of wie het zoude mogen zijn, en dat zo wel in zijn guarnisoen omtrent het voorsz. corps en de 80 koppen infanterie primo plan, die nevens voorsz. dragonders voortaan aldaar militeeren zullen, als op de onderhorige post tot Sumanap en voorts ook bij de inlandse militie, die aldaar zoo wel nu als in 't vervolg geposteerd zal zijn, behoorlijke discipline en goede ordre word onderhouden, en dat hij ter zijner tijdt de voorsz. plaats weder in behoorlijke staat kan overleveren aan de geene die gecommandeert zal werden hem af te lossen; voor al ook wel agt gevende dat geduurende zijn subaltern gezag aldaar, alle ongebondentheeden off wat tot eenige onlusten of anmoedige verschillen met den inlander aanleiding geven kan, sorgvuldig vermeijd en de goede verstandhouding met dezelve, tot continuatie van de verkregene vijligheid en welstand van de ingesetenen, bevordering van de landbouw, gevolgelijk tot eene onverhinderde voortgang van 's comp$^{s}$. dienst en verbetering van haren Staat aan dien ooirt, meer en meer bevestigt mag werden, alles agtervolgens de ordres die hem daartoe, van tijdt tot tijdt, gegeven zullen werden en die hij, in gevalle van noodsakelijkheid, gehouden zal zijn daar over te vraegen van het opperhoofd en den Raad alhier.

(onderstond) Sourabaya den 14$^{den}$ April 1746. (geteekend) G. W. V. IMHOFF. (ter zijde stond) 's comp$^{e}$. zegel gedrukt in rode lak. (en daaronder) ter ordonnantie van Zijn Edelheid den Heere Gouverneur-Generaal (was geteekend) N$^{S}$. JONGSMA, *Secretaris.*

Lijste der twee compagnien infanterie uit het battaillon van den p$_{l}$. luitenant-Collonel VAN DE POLL, ieder comp$^{e}$. van 150 koppen primo plan, dewelke voortaan in den Oosthoek militeeren zullen.

1 capitain, de majoor op Sourabaya, de cap$^{n}$. op Grissee.

2 luitenants, van de majoor op Sourabaya en Passourouang, van de capiteijn op Grissee en Madura.

3 vaandrigs, een van de capitain op Sourabaya met een van de majoor; de twee andere van de majoors comp^e. op Passourouang, de 2 van de capitain op Grissee en Oedjong Panka.
8 sergiants ieder bij zijn comp^e.
12 corporaals ad idem.
6 Tamboers, een van de cap^ns comp^e. op Sourabaya, de rest verdeelt als de lijst der guarnisoenen aanwijst.
2 schrijvers, een van de cap^ns comp^e., op Sourabaya.
3 chirurgijns ieder bij zijn comp^e.
1 onderprovoost ad idem.

---

38 koppen.
112 gemeene waar, sijnde van de majoors comp^e.
60 op Passourouang en Sumanap en 52 op Sourabaya;
van de capitainscomp^e.
45 op Grissee.
35 〃 Madura.
20 〃 Oedjong Panka.
12 〃 Patanta.

---

150 koppen primo plan voor ieder van deeze twee compagnien, waarbij nog komt een chirurgijnmajoor over het hospitaal op Sourabaya en een provoost van het guarnisoen aldaar surnumerair.

Dit alles zoo verre vereffent en ook ordre gegeven zijnde om zoo wel de 140 Amboineesen op Sambilangan, Oedjong Panka en hier nog geposteerd, als twee kleene comp^e. Baliers onder de capitains TJACRA en SMAUN, sterk te saamen 64 koppen, van hier, nevens nog twee detachementen Macassaren van hier, sterk 73, en andere inlandse troupes na Batavia te versenden, volgens de daarvan geformeerde notitie, dezen ingelijft.

Notitie van sodanige manschappen als er met believen van Zijn Hoog Edelheid uit desen Oosthoek na Batavia zouden kunnen vertrekken, te weeten:

Amboineesen.

Op Sourabaya....................................51
〃 Sambilangang..................................62
〃 Oedjong Panka.................................27
———— 〃 140

Baliers op Sourabaya.

Capitain TJACRA DJAJA...........................25
〃 SMAUN.........................................39
———— 〃 64

Macassaren op Sourabaya.

Vaandrig BAPPA SAYER............................33
Sergiant 〃 KALLANG..............................40
———— 〃 73

Op Oedjong Panka.

Onder den luitenant INTJE PRAS gehoorende thuis op Japara.... 〃 100

Op Sambilangang.

Baliers onder capitain GAFFOR...................44
Bougineesen onder capitein BAPPA TIGA...........33
———— 〃 77

Op Grissee.

Maccassaren onder cap^n. MABELLA.................97
Maleyers 〃 〃 MOGEDIN............................57
———— 〃 154

Somma koppen.. 〃 〃 608

De oostersche militie, present in den Oosthoek te vinden, bedragen volgens de generale sterkte............1521 koppen.

Waar van afgetrocken de bovenstaande....... 608 〃

Zo zoude dan nog resteeren................913 koppen.

Zoo wierd ook verder ordre gegeven tot ons vertrek van hier, dat morgen nademiddag bij provisie wierd vastgesteld, blijvende de reijse over land na Grissee g'excuseert, omdat tot heeden toe de paadjes door de padijvel-

den lopende die men passeeren moet, nog niet verbreet waren, schoon men de wedersijdse volkeren daaraan hadde doen gaan om deeze weg bij sulk een gelegentheid eenmaal opgemaakt te krijgen en vervolgens bruikbaar te kunnen onderhouden, te meer een ieder deeze wat al te grote fatigue, als zijnde wel 6 a 7 uuren te paartzittens, quam af te raden.

Des avonds ten agt uuren quam de radeen Tommongong SOERA DININGRAT van Sambilangan opdagen, hebbende op zijne herhaalde instantie om den Gouverneur-Generaale op Sourabaya te moogen gaan zien, daartoe eergisteren permissie bekoomen, dog men liet hem in zijn vaartuig blijven en weeten, dat, indien geneegen was, morgen ogtent ten vijf uuren ons konde versellen naar Coupang.

*Vrijdag den* 15$^{den}$ *April.* Met den dag reden uit om teffens wat stilte te maken aan het logement van den houder dezes, alwaar D$^{s}$. STROHE deezen morgen ten agt uuren, naar eene voorafgegane visitatie van de ledematen en aankomelingen in deese gemeente, daar wel altoos een predikant behoorde te leggen, de H. Sacramenten zoude administreeren.

Men reed dan circa een uur gaans van hier naar Coupang, zijnde eene hoogte, leggende bijna rondom in de padijvelden, dewelke alhier van zulke uitgestrektheid zijn, dat men zig daar over wonderen moet. Het rijsgewas wel hier en daar wat geleden hebbende door gebrek aan regen, dog nu weder op de meeste plaatsen van goede apparentie, gevolglijk ook niet onwaarschijnlijk dat de Sourabayse Regenten alzoo wel zullen kunnen voldoen om seven hondert, of bij slechte gewassen, vijf hondert coijangs rijst, de ovrige met twee duisent Rd$^{s}$. Spaans supleerende, jaarlijks aan de Comp$^{e}$. sonder betaeling te zullen leveren, als die van Djipan vier hondert voor 10 Rd$^{s}$. courant de coijang, buiten de, voorwaards almede vermelde, 800 coijangs over de districten beoosten Toeban verdeelt; zoodat de Comp$^{e}$. dan te Sourabaya op het meeste genomen vijftien hondert coijangs rijst in den Oosthoek gelevert zoude kunnen krijgen, waarvan zij 1300 zoude kunnen verkoopen op Batavia, om van hier afgehaalt te worden door de kopers met inlandsche vaartuigen, al was het ook maar voor twintig Rd$^{s}$. het last, om te gemoet te komen de tolvragt en andere ongelden, die de afhaalders onderworpen zouden zijn, terwijl de overige rijst leverantiën op Java, wanneer maar inkomen, voor 's Comp$^{e}$ consumptie aan

ende verzending van de hoofdplaatse sufficiëeren; zoo dat men, door Godes zegen, in den tijdt nog wel eens de gewenschte vruchten der bevreediging in dezen Oosthoek zoude kunnen beleeven, indien het den Hemel behaagt dezelve van duur te doen zijn.

Om het voorenstaande nader te doen blijken, werden alhier geinsereert de drie contracten of poincten van verbintenisse, die de Regenten deser Oostersche districten zig omtrent den heer commissaris VERYSSEL en politiquen Raad alhier verbonden hebben na te komen, zoo als dezelve door den gem. heer VERYSSEL, bij zijn rapport in origineele tot Batavia zullen werden overgebragt, blijvende het tweede stel origineel hier op Sourabaya en een copia authenticq op Samarang.

Donderdag den 10^den^ Februarij 1746. Present, door den Edelen heer Raad extra ordinair en commissaris expresselijk daartoe gecommitteerd, Zijn wel Edele het opperhoofd KEISER, de ondercoopman en fiscaal VAN SUCHTELEN en de ondercoopman administrateur BENJAMIN VAN DOORN.

De dag van heden door den Edele heer commissaris bepaalt weesende, om de alhier aanwesende p^l^. Regenten van Grissee, Touban, Sidayoe en Lamongang, navolgens het formulier, als Comp^s^. en Sousouhounangs strand Regenten te beëedigen, zoo wierd door Zijn Edele alvorens aan haar te kennen gegeven, dat zij, ingevolge van het jongst gesloten contract met den Sousouhounang van den 28^sten^ Nov. 1743, even als de Regenten bewesten Touban, haar contingent in de leverantie van 5000 coij^s^. souden moeten contribueeren, als tot welkers leverantie de vorst zig bij dat contract verbonden had, waarna de verdeeling volgens de bepaling van den jaare 1744 door den Edele heer commissaris aan haar gecommuniceert en door haar aangenomen wierd als volgt:

Door den Regent van Touban ARIA DIEPOSONO dat door hem op Rembang zoude gelevert worden.......................200 coijangs.

Door den Regent van Sidaijoe, op Grissee............300 〃

Door den Regent van Lamongang....................100 〃

Door den Regent van Grissee.......................200 〃

Of te samen..........800 coijangs,

sijnde zoo veel, volgens de voorsz. repartitie, op het contingent van den Oosthoek moet gelevert werden wat het product van de rijst aanbelangt; waarvan het ondervolgende verbandschrift door den Edelen heer commissaris aan haar wierd gepresenteerd en door haar onderteekend, mitsgaders met hare zignature bekragtigt, zijnde even hetgeene dat in substantie voor hem door de Regenten om de west is gepasseert geworden, luijdende als volgt :

Door den Edelen heer HUGO VERYSSEL, Raad extra-ordinaris van Nederlands India en commissaris wegens de generaale geoctroijeerde Nederlandsche Oost-Indische Comp^e^. op Java's Oostcust aan ons ondergesz. Regenten van Touban, Sidaijoe, Grissee en Lamongang, gecommuniceert weesende, dat de Soesoehoenang agtervolgens het contract van anno 1743, verbonden is om jaarlijks 5000 coijangs rijst tegen 10 Rd^s^. Hollands aan de Comp^e^. te leveren, waarvan, volgens de gemaakte verdeeling, door de landen bewesten Touban 4200 en door die om de Oost of door ondergeschreven, 800 coijangs moeten gelevert worden op sodanige plaatsen als het door de Comp^e^. geordonneert zal worden, zoo verklaren wij allen bij deesen, dat wij met die verdeeling op het contingent van den Oosthoek te vreeden zijn en bij deeze aanneemen en ons verbinden ondervolgende quantiteit rijst jaarlijks op de navolgende plaatsen te voldoen, te weeten,

| | | | |
|---|---|---|---|
| Touban, | op Rembang | 200 | coijangs. |
| Sidaijoe | 〃 Grissee | 300 | 〃 |
| Lamongang | 〃 | 100 | 〃 |
| Grissee | 〃 | 200 | 〃 |
| | te zamen | 800 | coijangs. |

Nogtans indien omtrent de plaats, alwaar door dit tegenwoordig verbandschrift die producten staan gelevert te werden, geen verandering of nadere bepaling in het vervolg mogte gemaakt werden, waaromtrent wij beloven dat wij ons aan de ordres van de Comp^e^. zullen gedragen, verbindende ons bij deese in de alderbeste form, dat wij aan den inhoude van deze acte promptelijk zullen voldoen, verklaren ook dat wij door den Edelen heer commissaris ten genoegen geinformeerd zijn, dat de Comp^e^., bij aldien wij in eenige opzigte van deze leverantie in gebreke mogte blijven, volgens het voorsz. contract geauthoriseerd en gequalificeerd is, het manqueerende bij

wege van militaire executie in de boven en beneden landen op te halen en na haar te nemen, en dat degeene die in het leveren van zijn aandeel, volgens deze bepaling, in gebreeken komt te blijven, gehouden zal weezen de schade daaruit volgende te vergoeden, en opdat dit ten allen tijden zoude blijken kunnen, hebben wij in teeken der waarheid deze met onze gewone handteekening en signature bekragtigt.

(onderstond) Sourabaya, den 10$^{den}$ Februarij A°. 1746. (lager) ten overstaan van ons (was geteekend) HUGO VERYSSEL, G$^{s}$. KEYSER, J. VAN SUCHTELEN, B. VAN DOORN, J$^{S}$. C$^{E}$. TEEKMAN en N$^{s}$. HARTING. (in margine) in 't Javaans gezegult en geteekend door de Regenten van Touban, Sidaijoe, Grissee en Lamongang.

Waar benevens zij haar, op het te kennen geeven van den Edelen heer commissaris, dat een ieder voor den afscheep van de rijst aan boord van 's Compagnies schepen of vaartuigen, voor zoo veel derzelver contingent betreft, een bepaald getal draagvolkeren zouden moeten leveren, te weeten die van Touban op Rembang en die van Sidaijoe en Lamongang op Grissee, om in het vervolg alle klagten dat de een de producten van den anderen moet op en afdragen, eenmaal voor altoos, of ten minsten zoo lange deeze leverantie duurt, voor te komen en weg te nemen, bij desen ook quamen te verbinden om ten dien opzigte de ordres van de Comp$^{e}$. en de bepaling, die daarop in 't vervolg zal gemaakt worden, te zullen nakomen en voldoen; waarna door den Edelen heer commissaris aan haar voorgehouden wierd, of zij, ingevolge van deeze verbindtenis, gereed waren den eed van trouwe aan de Comp$^{e}$. en den Soesoehoenang te presteeren, volgens het gewone formulier dat Z. Ed. aan haar ter hand stelde en door den translateur PIETER ZACHARIAS VLEESHOUWER wierd opgeleesen, zoo wierd, op haar betuiging van bereidwilligheid, volgens den inhoud van de actens door haar Hoog Edelens op haar geëxpedieerd, dezelve op de Mahoemettaanse wijze afgelegt en vervolgens de voorsz. actens aan haar ter hand gesteld, waarvan op begeerte van den Edelen heer commissaris verstaan wierd deze aanteekening te houden.

(onderstond) Actum Sourabaya, den 10$^{den}$ Februarij A°. 1746.

(was geteekend) J$^{S}$. C$^{E}$. TEEKMAN, *Secretaris.*

Ik ondergeschreven Tommongong MANKOE NAGARA, Regent van Djipan, door de singuliere gunst van de Nederlandsche Oostindische Comp^e^. tot voorsz. qualiteit, in de name als boven, door den Edelen heer Raad extra ordinair over Java's Oostcust, HUGO VERYSSEL, aangesteld weezende, en willende, als mijn geheele welvaart en bevordering aan de Nederlandsche Oostindische Compagnie te danken hebbende, daar voor erkentelijk wezen, beloove en verbinde mij bij deeze, om jaarlijks vier hondert coijangs rijst teegen 10 rd^s^. Hollands de coijang, aan de compagnie op Grissee te leveren, en dat tot tijdt en wijle het aan mij toevertrouwde land van Djipan tot verhaal zal gekomen weezen, wanneer ik belove die quantiteit, na rato dat het gewas groot word en aangroeit, ter discretie van haar Hoog Edelens, dan wel tot die van den commandeur en raad van Samarang, te zullen vermeerderen en de te gevene ordres over dat subject te zullen nakomen, mitsgaders dat ik den inhoude van dit verbandschrift exactelijk zal opvolgen en voldoen.

En op dat dit ten allen tijden zoude blijken kunnen, heb ik den inhoude van dien met mijne gewone handtekening benevens die van mijne twee sonen Ingabeij PANDJIE SOERANAGARA en Ingabeij TJONDRADIRANA onderteekend en doen onderteekenen, en met onze signature bekragtigt.

(onderstond) actum Sourabaya den 19^den^ Februarij 1746. (lager) ons present (was geteekend) HUGO VERYSEL, G^S^. KEYSER, J. VAN SUCHTELEN, B. VAN DOORN, J^S^. C^E^. TEEKMAN, Secretaris, en N^s^. HARTING, (daaronder) accordeert (geteekend) J^S^. C^E^. TEEKMAN, Secretaris.

Conditiën en voorwaarden waarop wij, Tommongongs SITJA en SASRA NAGARA, door den Edelen Heer Raad ordinaris en commissaris over Java's Oostkust, HUGO VERYSSEL, op aprobatie van Zijn Edelheid den Hoog Edelen Heere GUSTAAF WILLEM baron VAN IMHOFF, Gouverneur-Generaal, en de Edele Heeren Raden van Nederlands Indië, in het regentschap van 's compagnies district Sourabaya bevestigt zijn, welke conditiën en voorwaarden, zoo als dezelve hier na zullen beschreeven worden, wij beloven en ons verbinden, getrouwelijk te zullen nakomen en doen nakoomen.

Art. 1.

Dat wij eenmaal des jaars op Samarang dan wel, zoo zulx gerequireerd word, op Batavia in perzoon homage zullen komen doen.

Art. 2.

Dat wij jaarlijks 350 coijangs rijst ieder, ofte te samen 700 coijangs, uiterlijk voor het uitgaan van de maand October, als revenuen van het land, de comp^e^. als opperheer van hetzelve competeerende, op Sourabaya zullen opbrengen, dog bijaldien wij door misgewas of eenige andere inconvenienten buiten staat mogten weezen, die quantiteit in 't geheel te voldoen, dat wij dan egter 500 coijangs zullen leveren en voor het minder bedragen jaarlijks 1000 Spaanse realen ieder, of 2000 te samen, aan de comp^e^. zullen opbrengen, alles op verbeurte van ons regentschap.

Art. 3.

Dat wij ten dienst van 's Compagnies ordinaire werken dagelijks 60 battoors zullen leveren zonder betaaling, en bij extraordinaire gevallen van ontlossing van 's E. Comp^e^. scheepen, zoo veel als door het opperhoofd gerequireerd zal werden, tegens een dubbeltje daags.

Art. 4.

Dat wij ten behoeve van 't guarnisoen op Sourabaya zoo veel volwassen koebeesten teegens een Spaanse reaal zullen leveren, als hetzelve tot onderhoud zal benodigt hebben.

Art. 5.

Dat wij in 't bijzonder allen indirecten handel, en daaronder speciaal den

invoer van amphioen, die niet van de Comp$^{e}$. gekogt is, zullen tegengaan, en alle degeene aangeven, die bij ons bekent zullen worden daaraan eenig deel te hebben.

Art. 6.

Dat wij direct of indirect, buiten voorkennis van het opperhoofd, op geene der rivieren in ons onderhorig district, indifferent welke, eenige bandharijen zullen leggen of conniveeren dat door eenige van onze onderhoorige worden gelegd.

Art. 7.

Dat wij onze pepattys, die wij tegenswoordig hebben of namaals mogten krijgen, niet zullen afzetten, vexeeren of eenig ander ongelijk aandoen, maar dat wij, indien dezelve zig tegens ons regt te buitengaan, ons beklag daarover aan het opperhoofd zullen doen, die alsdan in billijkheid, onder het hoger gezag van den commandeur en Raad tot Samarang, daarover zal jugeeren, en dat wij derzelver plaatze, in cas van overlijden, ook niet dan met desselfs speciaele voorkennis en toestemming zullen vervullen.

Art. 8.

Dat wij onze tegenwoordige pepattijs of die wij namaals mogten krijgen, na haar staat en caracter, behoorlijk onderhoud zullen bezorgen.

Art. 9.

Dat gelijk de comp$^{e}$. souverain of opperheer over het ons aanbetrouwde district is, het poinct van judicature alzoo ook in zijn geheel aan haar sal verblijven, en dat wij dien volgende, sonder aanzien van perzoonen, van wat conditie dezelve ook zouden mogen wezen, alle delinquenten, indien dezelve in onze magt zijn, aan het opperhooft zullen overleveren, om na 's E. Comp$^{s}$. wijze te worde teregtgesteld en gestraft.

Art. 10.

Eijndelijk en ten laatsten, dat wij in alle extraordinaire voorvallen, waar van in dezen niet speciaal is gesprooken, en die in der tijd eenige nadere bepaling mogten requireeren, volgens onzen bereeds gepresteerden eed, ons aan het goedvinden van de comp$^{e}$. zullen gedragen, en de ordres die daar omtrent, 't zij in cas van eenige verandering ofte andersints, mogten gegeven worden, met dezelfde iever en vleijt zullen nakomen, als bij deeze beloven en ons verbinden omtrent de geene die in deeze beschreeven zijn.

En op dat dit ten allen tijden zoude blijken kunnen, hebben wij den inhoude van dien met onze signatuure bekragtigt.

Aldus geteekend en gezegult den 10den Maart a°. 1746. (onderstond) ons present (was geteekend) H. VERYSSEL, GS. KEYSER, JN. VAN SUCHTELEN, BN. VN. DOORN, JB. CE. TEEKMAN en NS. HARTING. (in margine) de zeguls van de Tommongongs SETJA en SASRA NAGARA nevens desselfs gewoone handtekening. (daaronder) accordeert (geteekend) JB. CE. TEEKMAN, Secretaris.

Ook wierd op een ingekoomen berigt nopens de onbequaamheid van de pantjallang 't Opontbod in deeze rivier leggende, ordre gegeven om te probeeren of dezelve publicq te verkopen zoude zijn, en anders dezelve maar te slopen.

Rapport van den lieutenant JAN SCHILDCAMP en den opperstuurman CORNELIS VERNOOY, weegens 't visiteeren der Tanjongpour 't Opontbod.

De ondergeteekendens volgens ordre van den Heer commandeur JACOBUS VERLENGH, op den 13den April 1746 gevisiteerd hebbende voorgem. Tanjongpour, zoo hebbe bevonden voorm. Tanjongpour onbequaam te zijn omme te kunnen werden gerepareerd, als zijnde 't vlak ten eenemale los en de inhouten daarbij zoodanig vergaan, dat geen spijkers daar meer in zoude kunnen houwen, en door dien dezelve sodanig sit dat men er met hoogwater niet aan kan werken, zoo hebbe wij ondergeschreeven geoordeelt voorm. vaartuig incapabel te zijn, om ooijt meer te werden getimmert.

(onderstond) Sourabaya den 13den April 1746.

(was geteekend) JN. SCHILDECAMP, CS. VERNOOY.

Teegens de middag liet men de Sourabayse regenten binnen komen om haar het nodige te recommandeeren, vooral omtrent de leverantie van de

700 coijangs, rijst voor dit jaar, dewelke aanstaande maand October geschieden moet, waaraan zij beloofden dat niets ontbreken zoude; gelijk haar ook verder wierd aanbevolen, dat zij voortaan hare eenigste studie dienden te maken van de goede bebouwinge harer landen, zorgdragende dat alle Javaanse nuttelose staathoudingen en lediggangerijen ten minsten voor het zoo nodige rijsplanten agterstonden, en dat sij hare onderdanen ten dien eijnde niet alleen vreedig, maar ook bescheijden dienden te behandelen, alle het welke zij, naar gewoonte der Javanen, zeer bereijdwillig aannamen; dog de nakoming zal grotelijks afhangen van de attentie der hoofden en mindere bediendens, die hier door de comp^e. geplaatst werden, waarover, zoo veel men sien konde, niet veel te roemen viel tot hiertoe, zijnde deeze plaats anders zo wel daartoe geleegen om er iets ten voordeele van de comp^e., tot verbeetering van het land en tot meerder aangenaemheid voor het menschelijke leven, sonder iemands schade, aan te legge en in 't werk te stellen, als eenige andere; maar tot nog toe, zo het schijnt, zeer versloft door degeene die er geleegen hebben, waaromtrent ook het opperhoofd KEYSER en verdere bediendens de nodige erinnering kregen. Daarna vroeg men de regenten of zij ook iets van haere zijde te seggen hadden, waarop zij betuigden alles met den heer commissaris VERYSSEL ten genoegen te hebben afgedaan, koomende egter ten laatsten nog voor den dag met een versoek, dat haar de Sabandharijen mogte werden overgedaan voor hetgeene de pagter daar voor mogte geven; waarop men haar antwoorde, dat zij tegens den tijdt der tot ult^o. Julij geprolongeerde verpagtingen der Sabandhaaijen op Java, iemand konden afsenden om dezelve te pagten, en zoo een ander die kreeg, dewelke haar of de gemeente daar meede buiten den regel lastig viel, dat het opperhooft 's comp. wegen gesteld was om daar omtrent een ieder regt te doen; waar bij het bleeff, hebbende zij lieden op de vrage waarom eigentlijk de pagt selfs wilden hebben, niet anders in te brengen, als dat de pagter de inkoomende vrugten die tot speijsinge der gemeente dienden vertolde, en dat zij dat niet zouden doen, zo zij pagters waren; dog hoe verre dat aannemelijk is leert de ondervinding, die men heeft van der Javaanse Hoofden discretie omtrent haere gemeente, nog dagelijks. Eijndelijk beschonk men hun 's comp^e. weegen met een present van Batavia medegenomen, en daarop bleeven zij nevens radeen Tommongong SOERADININGRAT ten eeten,

en wij vertrokken ten drie uuren van Sourabaya onder dezelfde statie als gekomen waren, nadat men alvorens nopens de prolongatie der ten eijnde lopende pagt, van ult°. April tot ult°. Julij, na Batavia aan haar Ed$^{s}$. het nodige geschreeven en naar Samarang geordonneerd hadde, te zien in den bondel der afgaande brieven, dewelke bijlagen zijn van dit dagregister. De inlandse regenten verselden ons gezamentlijk aan boord, ook radeen tommongong en de Sumanapper, waarvan de laatste ons zoude volgen, gaande gezamentlijk teegens den avond heenen, onze intentie zijnde om met den dag 't zijl te gaan na Passourouang en van daar na Sumanap.

*Saturdag den* 16$^{den}$ *April*, met zons opgang, waren een mijl water buiten de rheede van Sourabaya, staaken gaande weg na de Madureesche wal, het schip de Anna hier blijvende, en liepen zoo, dat tot tegens 9 uuren, door tegenstroom, moesten ankeren, over de diepte van 7, 8 en 9, en weder opdrogende, na mate men de sogen. Tregter of modderbank nadert, tot 6 vadem toe. Waren een weinig bewesten Koanjer. Ten drie uuren, de stroom weder medelopende, gingen onder zijl met een lugtje dat van het Z. W. door het Westen naar het N. O. liep, of uit de Madureesche wal het frisste woei, dog te schraal was om, volgens het sentiment van onze loots, het diepste water op de bank te hebben, over de gem. bank heenen, en waren gepasseerd langsaam opdrogende dieptens van 6 tot 3 vadem, ja 17 voet, zoo diep het schip ging, hebbende dus pas een voet water onder de kiel en moesten in de modder nog al twee of drie maal wenden, om het droge water te mijden, het welke deze bodem onverbeterlijk wel dede, luisterende bijna so lange na zijn roer als er water onder de kiel is, sonder iets te roeren dan de ordinaire zeijlen. Voor sons ondergang begon het water op te diepen van 17 voet tot 6 vadem, zeer langsaam, dog daarna schielijk tot 7½ vadem, waarop tegens neegen uuren ankerden, omdat de wind gaandeweg schraalde, schoon op de cours van O. Z. O., waarmede de bank gepasseerd waren, na dat 4 vadem water kregen, tot Z. Z. O. afgehouden hadden; strekkende de oostkant van de bank zig meest Z. Z. W. en N. N. O., gelijk de cours ook van daar na Passourouang. Want de bank gepasseerd zijnde, moet men dezelve op 5 of 6 vadem van boord houden, en om de Oost niet veel verder lopen als 10 of 12, om de droogtens te mijden die tusschen het Bokken eiland, in de kaarten Poelo Bandingien genaamt, en de bank in

leggen. Dit eijland kreeg men al een uur voor zons ondergang in het gezigt, wanneer het anker lieten vallen.

Dewijl nu vreesden dat onze reijze te veel agter uit zoude werden gezet, doordien onze zeelieden niet gaarne bij nagt wilde zeijlen, omdat hier weinig of geen scheepen, en nooijt geen van deeze groote, gepasseert zijn, en de winden over dag slap en variabel waren, komende eerst laat in den namiddag wat wind uit de Madureesche wal, dewelke ook nauwlijks een paar uur stand houden, zoodat wij hier tot morgen agtermiddag zoude dienen te blijven wagten, naar een zeewind om ons op Passourouang te brengen; zoo resolveerden de reijze maar eerst voort te zetten naar Sumanap, om dan met de Ooste winden weder af te komen, hopende dat deze weg spoediger zoude af te leggen zijn.

*Sondag den* 17$^{den}$ waren wat laat en naauwlijks met den dag onder zeijl, de wind al lange gewaaijd hebbende uit den Zuiden en Z. W., zoo dat door het verflauwen van dezelve naar zons opgang, tot den middag toe werk hadden om dat Bocken eijland, tusschen het welke en de Madureesche wal, digt langs het eijland, daar niets hetgeene men niet ziet, te meiden is, op de cours van oost, of na de strekking van het water met afdiepende modder van 7 tot 10, 12 en gaandeweg dieper tot 24 en 27 vadem toe, heenenloopt, op zijde zien te krijgen. Ten drie uuren quam de wind uit de Madureesche wal voor de bogt van Sampang, voor welkers W$^{t}$. hoek dit eijland legt, werdende daarom ook bij den inlander Poelo Sampang geheeten, en bewesten deeze bogt de hoek van Bolega, daar een rif afsteekt, om welkers wille men het eijland aan boord behouden moet; stuurden langs de wal een paar mijl buiten dezelve, na de wind toeliet, en bleeven des nagts zeijlende, met zons ondergang het Bokkeneijland in het W. N. gehad hebbende, 3 à 3½ mijl van ons. Hadden ook des morgens een vaartuig na Passourouang gezonden om kennisse te geven van de gemaakte verandering in het plan van onze reijze. 'S nagts de wind N. O., ook variabel tot Z. W., en meer Z. Z. O. met variabel lugtje, ook buitjes.

*Maandag den* 18$^{den}$. De wind van 't Z. Z. O. tot O. Z. O. Liepen van en na de wal om te sondeeren. Diep van 31 tot 12 vadem. Met sons opgang sagen de eijlandjes, bewesten Sumanap leggende, Poelo doea genaamd, als mede Poelo Radja, lang in de kaarten 't Lange eijland genaamd, welkers

Oosthoek men met sons opgang peijlden in 't N. O. t. O. Hadden toen caab Sindana of de Noord-Oosthoek van Java's vaste wal, dat hoog land is en tussen het welke en de berg van Balemboangang, nog hoger dan de andere, men over 't lage land heen de berg op het eijland Balij siet, in 't Z. O. ½ O. Na de middag liep de wind wel wat benoorden het oost, dog zoo weinig dat niet veel vorderen konde, diepende van 12 tot 25 vadem, weder overleggende tot op 15, en weder van de wal naar zee tot 22 vadem; zoo ankerden om 5 uuren, sonden een praauw maijang met onzen loots en een luitenant van het schip, om de dieptens te peilen in 't vaarwater tusschen Poelo Radja en Giliginting of het Nagtegaals eiland, daar men zeijde dat een rif was van het eerste naar het laatste strekkende, dat zeer gemeijd moest werden, dewijl niemand en ook nooijt een schip hier geweest was grooter dan hondert voet of daaromtrent, voor dewelke het vaarwater goed is binnen de eijlanden tussen Poelo Doea en de stompe hoek van de wal.

*Dingsdag den* 19den *April*, ten vier uuren, ligten anker met een Z. O. wind, die ook al schraalde en zelfs O. Z. O. wierd, waardoor van 22 vadem, waar op anker geligt hadden, bij de wind over, schielijk weder opdroogde tot 12 vadem, of en aan Poelo Radja; gooijden het daarna een en ander maal over, de wind tot nademiddag in die hoek blijvende en vorderden ten negen uuren nog al vrij wat met een intrekkenden stroom, dog door dien 't voorsz. rif wegens een staart van 't zelve, waarop daarna vernam dat 4 vadem water het minste en ook dat het maar een smalle rug wit zand en men in 5 minuten daar over, mitsgaders het rif zelfs maar een zandplaat van weinig aanmerking was, zeer apprehendeerden en na onze gedagten, zijnde de mede genomen loots ook niet wijzer, niet te boven konden, soo quamen des avonds ten 5 uren ten anker, wanneer 't bovenstaande berigt kregen van den opperstuurman en gezaghebber op de sjaloup de Tinnegieter, die hier nog in bezetting lag en des middags afquam, mitsgaders ons vervolgens tot loots diende, hebbende met zonsondergang de hoek, die in de kaart de Z. W. hoek genaamd werd, in 't N. O. t. N., daar de bandharij van Sumanap begint, en de Oosthoek van Poelo Radja N. N. O., mitsgaders Poelo ginting of eijgentlijk Giliginting, zijnde bij ons 't Nagtegaalseiland, de buitenste hoek O. N. O.

*Woensdag den* 20sten, 's nachts ten half een, gingen onder zeijl met Z. O. wind, cours bij de wind over, om de wal van Giliginting aan boord te loopen en langs deszelfs wal heen op 8 vadem en niet minder, meijdende twee droogtens tussen hetzelve en Tolange in leggende en aan bakboord twee kleine riviere van de Z. W. hoek; dan stuurd men op de hoek van Tolange aan dwars voor de baaij over, dewelke droog water heeft, drogende na mate men ingetrokken werd en afdiepende na mate men oploeft, hebbende voor de opening tussen Tolange en Giliginting van 8 tot 10 en 11 vadem, ook wel meer, daarna van 8 tot 4 vadem, en op 3½ tot 3 vadem kan men onder de lage wal van Tolange, op een halve mijl daar af, in goede sterke grond ankeren, gelijk wij teegens negen uuren deeden. Hetgeene men het eijland Tolange noemt, is eijgentlijk de Z. O. hoek van Sumanap, door een canaal, bij forme van een rivier, van 't overige afgezondert, hetwelke men zoo wel van de west al oostkant inkoomen kan met kleene vaartuigen; zelfs kan een schip in de wester mond van deze passagie leggen, dog op vuijle grond, en moet dan touwen aan de wal brengen. De distantie van deze sleuf tot aan de mond der rivier van Sumanap, is een groote mijl over modder, verminderende die plaat van 15 tot 8 voet, daar men een bank heeft, een groote snaphaanschoot buiten de rivier, op dewelke met laag water pas twee voet is.

Hier was men onze landing verwagtende, dog na dat capitain VAN SPRANG, die hier nog over omtrent 50 Europeesen en hondert Inlandsche krijgers het gesag voerde, nevens de man van de regentesse radeen Ayoe RASMI, die zig radeen TIRTANAGARA laat noemen, dog maar een gemeene mantri is, aan boord gekoomen waeren en men berigt gekregen hadde nopens de situatie der plaatsen daar of tegen over Tolange, zoo koos men de laatstgem. plaats om verder te paard te reijden, door de sogen. diergaarde, over Pamaringie, naar de hoofdnegorije Sumanap, dat een distantie van omtrend drie uren gaans is, leggende Pamaringie omtrent halver wegen aan de rivier, een half uurtje van de mond derzelve opwaarts aan, alwaar een redelijke groote negorije en ook de vertolplaats is voor den Chinees TAN KIENKO, die men hier als sabandhaar vond. Men lande dierhalven tegens drie uuren in die voor beschreven grep of opening tussen Tolange en de Sumanapse vaste wal, daar eenige paarden gereed stonden, met dewelke men na

een weinig rustens op Pamaringie, tegens zons ondergang op de hoofdnegorije arriveerde. Logeerde in de dalm van de overledene regentesse radeen Ayoe DE PATTY, de oudste der drie susters door radeen tommongong TJACRANAGARA, die in 't jaar 1736 Pamacassan weder onder hem kreeg, nagelaten, zijnde het eenigste huis dat de Madureesen bij de verwoestinge van Sumanap in 't jaare 1745 hebben verschoont. Deeze tegenwoordige regentesse is met TIRTANAGARA getrouwt en de jongste der drie susters door haar daar ingesteld, nadat de jonge radeen tommongong TJACRANAGARA, die de voorn. zijn oom noemt, als een zoon zijnde van de middelste suster radeen aijoe WIERA DININGRAT, in den jaare 1737, onder de voogdije van voorgem. zijne moeij radeen aijoe DE PATTY succedeerde, en in den jaare 1743, in de veelvuldige disputen aldaar voorvallende, door de regeering meerderjarig verklaart en alleen 't regentschap in handen gegeven wierd, op het eerste aankomen der Madureese, met gem. zijne moeder, die nog leeft, naar Sourabaya gevlugt was en met agterlating van sestien stukken canon, die op twee platte forme aan de passeerbaan, voor de poorte van den dalm leggende, geplaatst waren, zijne landen vrij wat ligtvaardig en lachieux ten proije der vijandige Madureesen geabandonneerd hadde.

Men vond wel de hoofdnegorije hier en daar wat weder aangelegt met nieuwe bamboese huisen, ten blijke dat de Sumanappers zig gaandeweg weder herstellen van die fatale verwoesting, dog voor het overige was hier alles in een ongemeene disordre, zijnde nog geen hand geslagen aan het vervallene tot herstelling, schoon 't sedert 8 a 9 maanden reeds alles in vreede is, ja zelfs het verval nog groter als in den oorlog, omdat de provisioneele regentesse en haar man, twijfelende of zij wel in het gezag zullen blijven, alles in 't wild laten lopen en misschien alleen maar bedagt zijn op haar intrest, zoo goed en quaad als dat geschieden kan in zulke slegte omstandigheden; zijnde zij regentesse daar en boven ook nog gesuspecteerd van ontrouwe behandelinge omtrent een aan de noordzijde van Madura, onder 't Sumanaps destrict, gestrand vaartuig, van maas MONGODORO mantrie van Sampang, een aanhanger van Djoerit, waar van zij, schoon door den heer VERYSSEL voor de E. Comp^e^. gereclameert, de beste buit geborgen en dengeene, die het hadde kunnen aanbrengen, het leven benomen zoude hebben, waartoe zij misschien wel capabel is, als zijnde een scherpe en slimme

vrouw, die de beste ontsag en reputatie niet heeft, en voor wiens continuatie in dit gezag, de genegentheid zoo min als 't intrest der gemeente, schijnt te plijten.

*Donderdag den* 21[sten] *April*, met den dag reeden te paard naar de grafplaatsen der vorige Regenten en hare familjes, waarvan JUDA NAGARA nog apart legt, even buiten de hooftnegorij, voor dat men de spruit passeerd, ter regterhand af hebbende nog verscheide andere graven. Bij en omtrent zijn de tomben, tot welkers embellissement hier een zekere algemeene smaak en inclinatie schijnt te wesen, alzo men die van allerlije slag van mantris of lands grooten als gezaaijt vind langs en ook wel op de wegen, dog meest in aparte tuijnen, makende de landaart geen mysterie van daar op te gaan, en deselve indifferent, behoudens decentie, te tracteeren; ja zij rekenen het voor eene eere, wanneer men hare graven gaat bezigtigen, onder dewelke de aanzienlijkste zijn die van radeen tommongong TJACRANAGARA, op den berg, daar men een fraaij gezigt over de negorije, in de baaij en op de rheede heeft, kunnende de schepen duidelijk zien leggen. Die Regent bij zijn leven zeer veel achting gehad hebbende voor die plaats en twee groote wilde boomen, waar aan hem het bijgeloof meenigmaal deed offeren, wilde ook daar begraven zijn, en zijn zuster, de voogdesse van zijnen neeff en opvolger, heeft dien last uitgevoert met een fraaije tombe, staande onder een groote overdekte pangong of speelhuis, van binnen met een ommegang rondsom de graven, schoon Javaans, nog al vrij aanzienlijk en magnificq opgeschildert en met velerlije andere ornamenten voorzien, aldaar aan te leggen, waarvan zij het plijsterwerk van de tombe met eigen handen zoude hebben gemaakt, en nog vele andere vercierselen van een niet onaangename en van vrugten, blombomen nog al redelijk voorziene thuin, met een Javaanse portico tot een ingang voorzien, dewelke ronsom dit graf is aangelegt, hebbende nog een voorhoof voor zig. De architect of aanlegster van dit werk legt zelfs naast haar broeder, als zijnde over weinig maanden tot Sourabaya overleden en herwaarts overgebragt, dog haar graff is nog niet opgeschikt, 't welke deese regentesse hare suster nu meende te doen, zoo zij in de regeeringe continueerde. Van deze grafsteeden terugkeerende, reed men de groote weg naar Pamacassan end weeg op, die zeer roijal en goet is, dog, zoo men ons verzekerde, na eene distantie van twee

mijlen door padijvelden liep, die thans niet te passeeren waren, hetwelke ons alzoowel van de reijze naar Pamacassan deed afzien, als het agter blijven van den jongen en gevlugten regent radeen Tommongong TJACRA-NAGARA, door een verkeert begrip van het opperhoofd KEYSER tot Sourabaya, van een langer verblijf alhier; waarom des nademiddags de regentesse en mantries neevens den provisioneele Regent van Pamacassan Maas MAIL ordonneerden, ons naar Passourouang te volgen en, tot voortzetting der reize derwaarts, ons ook,

*Vrijdag den* 22sten *April*, des morgens vroeg, op weg begaaven naar Pamaringie, stappende aldaar in roeij en zeijlvaartuigen, waarvan de eerste met ons eerst op de middag aan boord quaemen, zoo dat genoodsaakt waren dien schoone oost zuid ooste wind over 't hoofd te laten waijen. Egter ligteden des avonds anker en liepen onder Giliginting, om met een schrale Z. O. wind boven Poelo Radja te kunnen zeijlen, en kregen daar onze vaartuigen aan boord.

*Saturdag den* 23sten *April*, met den dag, waren onder zeijl, cours Z. Z. W. tot boven het riff van Poelo Radja, en daar na Z. W. regt op het coraal-eijland of Poelo Catapan aan, dat voor 4 uuren al verkend wierde, en even na zons ondergang, af en aan, in 't Z. hadden, op circa $\frac{3}{4}$ mijl van ons. Stuurden toen west op, om een rifje, dat zig aan de hoek van Panbay wat na zee strekt, te mijden, dog de loots zig hier inne wat vergist hebbende, alzoo de cours van west regt op de hoek afloopt, en men wel W. t. N. van 't eijland of stuuren mag, tot dat men 't riff gepasseerd is, zoo waren genoodsaakt geheel tot N. W. toe naderhand op te boegen, om de ondiepte van het water te mijden, en het riff gepasseert zijnde, dat hard sand en coraal is, op 8 vadem kan werden gesneden, zonder eenige swarigheid, en te weder zeijden tot 13, 14 vadem toe afdiepende modder- of slekgrond heeft, niet breed en ook maar een halve mijl lang zijnde, stuurde men W. en W. t. Z. naar de ankerplaats voor de rivier van Passourouang, zijnde 4 mijlen van 't riff, gelijk dit rif van 't eijland en alhier niets anders te mijden, waarom ook na 't passeeren van dat riff nog tot 10 uuren bleven doorzijlen, en toen ankerden, Bevonden ons, op

*Sondag den* 24sten *April*, egter nog $2\frac{1}{2}$ mijl van de rheede, daar met een doorkomende ooste wind niet voor 9 uuren ten anker, en teegens de mid-

dag eerst aan de wal geraakten, alwaar het overige van den dag bleven uitrusten, terwijl 't goed en volk gedebarqueert wierd.

*Maandag den* 25sten, reden in den morgenstond wat te paard, buiten de barriere landwaart in, maar vonden alles nog zoodanig verwildert, ja zelfs de wegen, als of hier nooijt iemand gewoont hadde, en van alles, wat remarqueerden, dewijl het inderdaad te beklagen is een zoo vrugtbaar terreijn in dier voegen woest te zien leggen, was de oorlog en de vreeze der vijanden de oorzaak, na het voorgeven zoo wel van Europeesen als Inlanders, waarmede men zig bij provisie moest laten afzetten; recommandeerende egter voor het vervolg wat meerder applicatie en iever omtrent de bebouwinge van 't land, terwijl de avantages van de natuur hier zoo groot zijn, dat men te allertijdt zaeijen en planten kan, doordien 't land bevogtigt wierd met bergwater, hier en daar opgestopt, en met kleine canalen, tot een algemeen gemack en gerieff van den landman. Des nademiddags deed men een ander tour over de rivier na de passebaan, daar voor dezen de dalm van den tommongong deezes districts met de woningen van de verdere inlandsche grooten en mindere zijn geweest, dog alwaar men nu, schoon een groot half uur gaans in distantie, niet als verwilderde thuijnen en onbewoonde plaatzen rondomme sag. Remarqueerde hetzelfde gemack omtrent de waterleijding ook aan deze zijde van de rivier, en ordonneerde den commandant KEYSER de inlandsche grooten te recommandeeren ten spoedigsten weder derwaards te keeren, op dat alles weder in zijn vorige plooij mogte komen, daar men nu niets als ruines en restanten van den oorlog vond, hebbende de Malangers en 't swervende geboefte met haar geconjungeerd, zelfs tussen de passebaan en logie eenige retranchementen gehad, van de welke men nog twee overgeblevene stucken passeerde.

Het guarnisoen vond men hier afgelost, na d'ordre op Sourabaya gegeven, zijnde de lieutenant collonel VAN DE POLL voorleeden woensdag, of den 20sten hujus, reeds met de brigantijn Susanna Catharina naar Sumanap overgestoken, om die post al mede effen te stellen, en den majoor RHENER met eenige nog overige manschap, hier ter plaatze, alleen maar na gelegenheid wagtende om op Sourabaya te komen, waartoe men hem de chialoup de Tinnegieter accordeerde.

*Dingsdag den* 26sten. Na dat in deeze nagt eerst de regent van Sumanap

en andere inlandsche grooten opgedaagt waaren, en men in de voormiddag bijgewoont hadde de godsdienst, in dewelke ook 't dopen en trouwen, dat hier ter plaatze geschieden moest, door den Eerw. STROHE wierd verrigt, na de verhandeling van 't tweede deel van P^s. 104, v^s. 24; zoo wierd met de heeren Raden, alhier tegenwoordig, den secretaris JONGSMA, commandeur STERRENBERG en gewezene translateur SIMONS, present zijnde, nader in overweginge genomen, wat men nu deeze regenten, namentlijk van Passourouang, jtem Banger ten oosten en Bangil ten zuijdwesten, gelijk ook van Sumanap en Pamacassan, zoude kunnen opleggen, om aan de E. Comp^e. te contribueeren, buiten de Sabandharijen, dewelke voortgaan omme aan haer te verblijven, en vervolgens aangemerkt, dat men die van deese drie districten, en vooral die van Banger en Bangil niet veel vergen kan, als zijnde arme regentschappen, het laatste pas vijftig huijsgezinnen groot, zoo de Regenten en andere affirmeerden, en de eerste niet veel meer, waarom men dan bij 't terhand stellen van de acte van Ingabeij DJAJA LALANA, hooft van Banger, hem drie picols wax, en Ingabeij BRADJA JOEDA, hoofd van Bangil, drie croijang rijs 's jaars tot een tribuut opleijde, sonder betaling, en dezelve daarmede liet volstaan, remitteerende haar zelfs 't zegul en expeditiegeld van de commissie, dewijl te arm waren om 't selve op te brengen, dog ordonneerde haar teffens het nodige volk tot 's Compagnies dienst, volgens de oude gebruiken, nevens die op deeze plaatse, te leveren en haar land thans meer en meer te verbeteren, opdat zij meer producten voor betalinge aan de Compagnie leveren konden.

De Tommongong NITTI NAGARA, welke titul, beteekenende de Opruimer van de Negorije, men hem in steede van zijn vorige naam MARTA NAGARA thans hadde geconfereert, wierd na veele excusen, die hij quam te maken, dat een arm en door den oorlog geruineerd district hadde, dat pas vier hondert huisgezinnen aan inwoners hadde, voor 't loopende jaar nog in 't geheel vrij gelaten, onder belofte dat anno 1747 dertig, 1748 veertig, en 1749, mitsgaders vervolgens, altoos sestig coijangs rijst voor niet, en wat het land in der tijd verder mogte voortbrengen, voor de ordinaire marktgangsprijs aan de comp^e. leveren zoude, 't welk hij met veele verzekeringen betuigde alles te wezen wat hij beloven konde, en waarmede men zig bij provisie te vreeden moest houden, latende deze drie regenten volstaan

met de mondelinge belofte tot nakoming van 't een en andere, om de geringheid van de zaak, zonder schriftelijke verbintenisse.

Dog wat Sumanap en Pamacassan aanbelangt, na dat men op de ingekregen informatie van de personeele merites der regenten en de inclinatie der grooten en van de gemeente voor den dienst van de compagnie, 't beste geoordeelt hadde radeen MAIL, kleinzoon van wijlen radeen ARIA ADICARA, die, voor dat Pamacassang weder onder Sumanap gesteld wierd, in eenen redelijken ouderdom overleeden en bij de papieren van anno 1726 af tot 1732 toe, om de lastige instantie door den Sumanapper over Pamacassang gedaan, zeer bekend is, onder denzelfden titul van zijn grootvader, die als eijgen is aan dat regentschap, independent van Sumanap, te bevestigen in 't provisioneele gezagh over dat land, dat hem door den heer commissaris VERYSSEL reeds was opgedragen, na dat zijn vader ARIA ADICARA dat van 1732 tot 1736, dat uit vreese voor den Sumanapper, waar onder gesteld wierd, naar Sourabaya vlugtede, alwaar ook gestorven is, bekleed en vervolgens dit gesubordineerd district een mantrie tot zijn bestierder van den Sumanapper gekregen hadde, tot dezen tijd toe, dat de invasie der vijanden alle regeringsforme den bodem hadde ingeslagen.

En na dat men inselver voegen omtrent Sumanap zelfs het allerbeste geoordeeld hadde den jongen regent radeen Tommongong TJACRANAGARA te herstellen, als eensdeels de naaste volgens de afkomste, door de preferentie van een zoon uit een jonge suster boven de oudersuster of moeij, die bij den inlander zelfs niet tegensprooken werd, voorts ook de vermogendste om het land weder wat op te beuren, item de meest geaffectioneerde door de groote en gemeene van dat land, en eijndelijk wel niet de schranderste, als zijnde ook nog jong, dog nu reeds door de geledene tegenspoeden wat geleerd en van ruijm zoo veel apparentie en verwagting als TIRTA NAGARA, den tegenwoordigen p^e^. regent, die alles door de authoriteit van zijn vrouw moet doen, en nog liefde van de gemeente, nog ontzag uit zijn eijgen chef, nog ook eenige favorabele apparentie heeft; het welke dan niet alleen gem. herstelden regent, maar ook de hier aanwezende Sumanapsche mantries en radeen ayoe RASMANA, nevens haar man TIRTANAGARA, onder de nodige wederzeijdsche recommandatiën, wierd bekent gemaakt; soo oordeelde men best te zijn, deeze twee regentschappen, schoon thans weder independent

van den anderen, zoo als ook in het vervolg altoos wel moogen blijven, onder eenerlije schriftelijke verbintenisse te stellen, volgens de oude proportie onder haar gerecipieert, als Sumanap *twee*, teegens Pamacassan *een*, en zijn vervolgens van de aan haar voorschreeven conditiën een schriftelijk opstel gemaakt, 't welk in het Javaens overgezet zijnde, aan haar, voor ons vertrek uit dezen Oosthoek, zoude werden terhandgesteld, en dus ook in het vervolg op dien datum een geslagtregister der regenten van Sumanap en Pamacassan, voor zoo verre men 't zelve uit de rapporten hier ingekoomen, heeft kunnen nagaan, sonder egter voor de correctheijd te willen caveeren, om dat men uit de inlander zelfs zijne eijgene afkomst bijna niet te weten kan krijgen, door dien zij alles wat ouder is vader en moeder, en alles wat collateraal is, suster en broeder noemen.

# GESLAGT REGISTER DER SUMANAPSE REGENTEN,

'T SEEDERT A°. 1680 OF DAAROMTRENT.

## JUDANAGARA

DIE IN DEN OORLOG VAN TROENA DJAIJA SIG, DOOR DE HULPE AAN DE COMPAGNIE BEWESEN, D'GEHOORSAAMHEID VAN DEN SOESOEHOENANG EERST SELFS ONTROKKEN HEEFT, EN TWINTIG JAAR NA D°, BIJ 'T CONTRACT DOOR DE HEER DE WILDE, A°. 1705, MET DIEN VORST GESLOTEN, BIJ EEN FORMEELEN AFSTAND ONDER DE E. COMPAGNIE IS GERAAKT.

Liet na vier dogters.

Radeen ayoe BISCARA † sonder kinderen

Een zoon, jong overleden.

Radeen ayoe POELANGSIWA, succedeerd aan de vader, getr. met een gemeene Sumanapper, TJILIARPA, die haar naam aanneemt, dog op haar overlijden de mederegeering quiteert †

Radeen ayoe DE PATTY of TJACRA NAGARA, getr. met Radeen SOSARIE. haar germain neef † even als SOEDERMA, naderhand voogd over TJACRA NAGARA en met WIERA LAGA, na de Caap gerelegeert. Zij selfs sturf, latende uijt 't twee en derde huwelijk geen kinderen na, maar alleen uit 't eerst.

1\. Radeen ayoe DE PATTY of SOERA DININGRAT, getr. met een Madurees SOERA DININGRAT, neef van Radeen DJOERIT, die a°. 1745 op Sourabaya overleden is, gelijk zij a°. 1746, nadat van a°. 1737 tot 1743, voogdesse en regentesse was geweest in de minderjarigheid van haar neef den jongen Radeen tommongong TJACRA NAGARA; zij heeft geen kinderen nagelaten.

2\. Radeen tomm. TJACRA NAGARA, succedeert aan d' moeder onder voogdije van zijn stiefvader SOEDERMA, krijgt de regering selfs in handen en a°. 1736, na eene veeljarige vergeefsche sollicitatie, Pamacassan weder onder zijn gebiedt, † 1737, sonder kinderen natelaten en is volgens zijn begeerte de eerste die op den berg begraven is.

1\. ARIA ADICARA die a°. 1737, volgens begeerte van zijn oom, wel niet op Sumanap succedt., schoon de outste, maar agterregent van Pamacassan wierd, en a°. 1745, in den oorlog met de Madurees sneuvelde; getrouwd met een gemeene wijf.

Een zoon.

2\. Radeen Tomm. TJACRA NAGARA getr. 1725 of 1726, succd. 1737, meerderjarig 1743, vlugt 1745, hersteld 1746. getr. met R. A. WIEDAS, dogter van POERBADININGRAT papatty op Sume; 2°. met R. A...... dogter van den mantrie SEWANAGARA.

Een dogter.

3\. Rad. ayoe W. NAGARA getr. met R. SOERADININGRAT, neef van SOEDERMA, en naderhand door ordre van zijn swager den regent gestranguleert. Zij leeft nog bij haar zoon, den jongen regent.

4\. Radeen ayoe GADINANA getr. met R. DJIPA DININGRAT, die uit vreese voor sijn sw. a°. 1736, na Sourab. vlugt en circa 1740, daar † en 2°. met TIRTA NAGARA, thans temporeel coregent. Zij heeft bij geen van bijden kinders en neem 't regentschap waar 't zedert de vlugt voor haar neef. —

Radeen ayoe ARIA ADICARA, Regentesse van Pamacassan, getr. met Radeen TOEBA een gemeene Pamacassanner. Zij selfs overleeden en na de dood van haar, zoo regeert haar man Pamacassan onder deselfde naam van ARIA ADICARA, en procreëert bij een gemeen Pamacassans wijf een zoon, die ook ARIA ADICARA genoemd werd en a°. 1732. aan zijn vader succedeert, dog wanneer Pamacassan weder onder Sumanap quam, a°. 1736, naar Sourabaya vlugtede en daar stierf, nalatende twee zoonen.

Radeen MAIL thans met de gewone titul Regent van Pamacassan, independent van Sumanap, die nog geen kinderen heeft en

Radeen ayoe WIRASARIE † sonder kinderen.

Radeen SOSARIE getr. met Radeen ayoe DE PATTY of TJACRANAGARA, voert ook haar naam bij de papieren. Vide hier neevens zijn posteriteijt.

Hiermede ons bestek ook alhier afgeloopen en aan de regenten opgelegt zijnde 30 battoors voor het guarnisoen dagelijks te fourneeren, dog voor het gras, dat zij aan de dragonders paarden en andere komen te leveren, maandelijks twaalf stuijvers tot betaling te zullen erlangen, zoo vertrokken nademiddag weder na boord en gingen tegens half ses onder zeijl met een West Zuijdtweste wind, die fris door quam, cours om de Noord Oost langs de strekkinge van 't riff, dog afdiepende van 5 tot 10, 15 en 21 vadem, en daarop overlopende na de Madureesche wal, weder opdroogende tot 8 vadem, waarop tegens elff uuren ankerden.

*Woensdag den* 27[sten], met den dag gingen onder zeijl, cours om de West over de modderbank, dog onze presente loots had weder de fout van de vorige, zijnde dit de gezaghebber van de Tinnegieter, van ons niet na genoeg te brengen aan de Madureesche wal, waardoor over 16 voet schaars door de modder moesten sleepen, en, de wind met een frisse coelte uit den Oosten, of meest van agteren, en 't schip altoos door de stroom 't willigste over bakboord of de zuidkant zijnde, gevaar liepen van langs hoe meer op den drogen te geraaken en eenige uuren te blijven zitten, tot dat het hoog water ons weder daar of mogte helpen; dog met zijlen tegen en vol te halen schokte men nog daar over en quam ten twee uuren voor Grissee ten anker. Stapten aan land en reden daarop te paard na de berg Gierie, komende met zons ondergang terug, op welke berg, buiten twee tempels der Mahometanen en eenige begraafplaatsen, onder anderen te zien zijn twee rivieren, in 't klimmen van dezelve, die een aangenaam gezigt geven, en het graf van Soesoehoenang GIERI, waar voor de hier woonende papen, welkers hoofd zig pangerang GIERI laat noemen en vrij van eenige opbrengst werd gerekend, excepto thien man ten dienste der bezetting op Grisse, die hij nu dagelijks fourneerd, groote eerbiedigheid betuigen. Deze plaats, de beste voor den handel van den geheelen Oosthoek, werd nu eerst weder herbouwt, dog is van ouds altoos als een voorname koopstad gerekend, zoo wel door haar favorabele situatie ter zee, aan een stil water dat van alle zijden door landen en eilanden gedekt is, diep genoeg echter om zelfs met een schip op vijf vadem water, een gotelingsschoot van de wal, ten anker te komen, en tussen Sourabaya, Madura en Sidaijoe in, als door de nabijheid der rivier Solo, welkers twee monden beijden tussen de hoek van Oedjong Panka en hier, en

de oostelijkste of liever de zuidelijke pas loopt, leggende aan de schijding van voorsz. twee uitgangen de post Patanta, om teffens te bezorgen dat de doorgraving, wat verder Westwaarts op uit deze rivier Solo in de spruit Anie gemaakt, waardoor de gewezen Regent van Madura, als Sidaijoe ook onder zig hebbende, den handel op voorsz. rivier uit de landen gedreven werdende, naar die plaats meend te verteeren, in dier voegen gestopt blijven, als de heer VERYSSEL met het leggen van twee dammen aan ieder end van die doorgraving geordonneerd hadde, wanneer alles dat de twee groote monden dier rivier uitgaat, voorbij voorsz. post Patanta passeeren moet, en dus de sluikerijen beter kunnen worden gade geslagen.

Men vond hier op Grisse eene vierkante bemuuring bij forme van fortresse, aan de Noordwest hoek van den Dalm, digt aan de zeestrand, opgemaakt, tot posthouding voor het guarnisoen, dog dewijl deze plaats in 't vervolg wel van meer importantie konde werden, oordeelde men bij het rondwandelen van deze werken, dat 't best zoude zijn een regulier fort te leggen op zekere hoogte, een snaphaansschoot verder van strand gelegen, midden in de negorije, die sig hier langs het strand wel een uur gaans nu reeds extendeerd, werdende nog dagelijks meer en meer bebouwt, wanneer men met het opruimen van 50 roeden distantie te weder zijde het zoutveld, aan de zuijder kant open en effen, en het zeestrand nog geen snaphaanschoot ten noorden zijnde, een genoegsaeme opening hebben, beter meester van de in twee verdeelde negorije en ook aportée weezen zal om dezelve te defendeeren en onder bedwang te houden, hebbende een vrij gezigt over de vlakte die langs de negorije aan de agterkant na den berg Gierie, ten Westen en te Oosten landwaarts inloopt.

Men was gecharmeerd van de wel gelegentheid deser plaats, verwondert zijnde dat daarvan tot hiertoe bij de E. Comp[e]. genoegzaem geen werk was gemaakt, als in tijden van oorlog, om daer eens te campeeren of voor een tijd een bezetting te leggen, en dewijl men nu het plan der Javase zaken geheel en al verschikt en deze welgeleeegen inham tot een vrije haven geprojecteerd hadde voor overwalsche en andere negotianten, mitsgaders ten dien eijnde de onderkoopman HARTING hier als resident geplaatst was, neevens een geheele compagnie Europeesen van 150 coppen voor dit guarnisoen, en de bezettingen op Sambilangen, Oedjong Panka en

Patanta, zo ordonneert men ook hier het noodige omtrent de huishoudinge tot voorkoming van alle disharmonie, zijnde het poinct van de Inlandsche Regenten reeds door den heer VERYSSEL voor onze komste afgedaan, na 't geene voorwaards onder den 15 hujus vermeld is, en op de instantie van den tweeden Regent Ingabeij SOERA WICRAMA, om de naam van zijn vader en titul van Tommongong geantwoord, dat zulks volgen zoude sodra men zag dat zij met den anderen wel leefde, haere verschuldigheid aan de Compagnie voldeeden en het land, zoo wel als deze plaats, floreeren.

Dog tot het bezien van de voorgem. twee monden der rivieren Solo met de post Patanta geen gelegentheid zijnde sonder een geheelen dag daar aan te spenderen, en de tijd zoo sterk inschietende dat men niet wist hoe men zig het meeste spoeden zoude, zoo sagen daar van af en vergenoegden ons den ingeneur MULLER te gelasten om van de voorsz. uitgangen der rivier Solo een nette kaart te maaken, en daarin zo wel de nieuwe post Patanta als Sidaijoe of Oedjong Panka en Grissee te leggen.

*Donderdag den* 28sten *April.* Op Grissee niet meer te verrigten hebbende, gingen tegens negen uur na boord, voorts onder zeijl en quamen tegens elf uur voor Sambilangan ten anker, om radeen Tommongong SOERA DININGRAT, des doenlijk, morgen voor te stellen, zoo als men hem vooraf, gisteren avond, hadde doen weten. De Regenten van Grissee volgden, en veele mantries, en kort nadat geankerd waren, quam radeen Tommongong zelfs, dewelke aan de tafel van den Gouverneur-Generaal het middagmaal gehouden hebbende, vooraf na land voer en wij teegens drie uuren, vindende hier een groot vierkant gepallissadeert met vier bastions, zijnde de plaats daar thans bezetting legt, en ook omtrent dezelfde, daer de vijand zijne werken heeft gehad, leggende op de vleugel na zee of de W. zijde, twee uitsteekende hoofden, van steen gemaakt, die als een haven formeeren voor kleine barquen, en waarop men zeijde dat de Madurees twee batterijen hadde gehad, om de vaart tussen Poelo Manara en deeze plaats te belemmeren. Wat hier van zij, dit is seker, dat de aanleg van een dalm of residentie hier aan zee, daar nog boom nog loof staat, de hitte vreeselijk en de aangenaamheid zeer gering is, door den toenmaligen TJACRANINGRAT niet anders kan geschiet zijn, dan met een gepromediteerd desseijn om zig van de vaart op Grissee en Sourabaya in den tijd meester te maken, en die

plaatsen als af te sluijten, waartoe dit canaal, als het eenigste dat vaarbaar is en niet breeder valt, als om met wederzijdse batterijen op Poelo Manara en Sambilangan, het geheel vaarwater te kunnen beschieten, hem zekerlijk eene occasie heeft verschaft, die zelfs bij de Comp^e^. wel hadde mogen in opmerkinge koomen in den vorigen tijd, zoo men ooijt werk hadde gemaakt om hare zaken in desen Oosthoek te brengen op eenen verzeekerden voet, ten meesten voordeele van dezelve; hoewel ook even dit canaal zoo diep is, dat men voor Sambilangan leggen kan op 5 vadem water, na genoeg aan land om iemand, door 't rivier, van een welgemonteerd schip uit sijne retranchementen uit te branden, schoon de Inlanders veeltijds zig van boven zoo wel gedekt hadde door clappusboomen, bamboesen en andere dingen, die zij over hare werken weten te leggen, dat genoegzaam bomvrij zijn.

Dog niettegenstaande alle deze avantages, deze werken, door de annaderende manschap van de E. Comp^e^. te lande, eijndelijk door TJACRANINGRAT hebben moeten verlaten werden, en dezelve vervolgens geslegt zijnde, zoo vind men egter den dalm op 't hoff zoo verre weder opgemaakt en door den tegenwoordigen Regent zoo wel geordonneerdt en cierlijk opgeschikt, dat daarin bequamelijk logeeren konde. Vermits 't nog vroeg was, zoo besteeden het overige van den dag om met den radeen Tommongong SOERADININGRAT te overleggen, wat hij in 't vervolg aan de E. Comp^e^. jaarlijks zoude opbrengen, 't welk, naar gemaekt overslag van zijne inkomsten, die men rekent dat in goede tijden tussen de 13 en 14000 Spaans met wat rijs en zout belopen hebben, hem zelfs lieten bepalen op 400 Spaans, nevens 12000 kannen clappusolie en sestig coijangs cadjang, buiten de sabandharijen, die men op 3000 spaans 's jaars rekent, zoo dat de E. Comp^e^., die nog nimmer iets van dit landschap als wat klenigheeden van gedroogte hertevlees en zenuwen, een weinig cadjang en wat olij tot present heeft gehad, thans circa twaalff duijsend Rd^s^. courant geld van dit regentschap staat in te krijgen, blijvende dan nog omtrent 6000 Rd^s^. courant over, als het land eens weder in fleur is, voor den Regent, waarvan hij genoegzaam leven kan, en 't welke hem ook des te meer aansetten sal om dese zijne besnoeijde inkomsten te vergrooten door vermeerdering van producten van zijn land, waaruit men aan onze zeijde beloofde, alles wat bij de Comp^e^. emploijabel was, steeds voor betaeling te zullen accepteeren, zijnde buiten

deese reeden, dewelke gemeen is aan alle regentschappen van onzen Oosthoek, ook nog noodsakelijk geoordeelt, dezen Regent, zoo wel als alle andere, een gedeelte zijner inkomsten aan de E. Comp$^{e}$. te laaten contribueeren, om geen jalousie te verwekken, en deselven daardoor ook wat minder in staat te doen blijven om quaad te doen, terwijl men gezien heeft, dat alle de opgehoopte faveuren, waarmede de vorige Regent als overladen is geworden, alleen maar gestrekt hebben om hem nog onhandelbaarder te maken, en dat hij, zig magtig en rijk genoeg oordeelende van voor een ieder ontzaggelijk te wezen, ten laatsten ook zelfs dengeenen die hem zoo overmatig hadde gevierd en groot gemaakt, namelijk de Comp$^{e}$. zelfs, heeft durven beoorlogen en noodzaken hem met groote kosten en moeite tegen te gaan.

Men accepteerde dan deze presentatie die vrijwillig geschiedde, en dewijl hij billijk eenige gravamina proponeerde voor de eerste jaaren, doordien dit land tijdt van noden hadde om weder te bekomen van de ruïne die de oorlog ook hier hadde veroorzaekt, zoo maekte men deeze limitatie, dat hij dit jaar 1746 zoude kunnen volstaan met de helfte van 't geld en de olie, sonder cadjang, dewijl hij betuigde, dat hij 't zaadkoorn tot 't laatste nog eerst beschikken moest; ook A$^{o}$. 1747 met veertig lasten van deeze boontjes, nevens 't volle contingent van geld en olie, dog dat A$^{o}$. 1748 en vervolgens alles compleet zoude gelevert werden, waarof vervolgens een schriftelijk opstel wierd gemaakt, dewelke op zijn plaats geinserreert sal werden gevonden.

*Vrijdag den* 29$^{sten}$ *April.* Met den dag reeden te paard naar Bancallang, zijnde drie uuren gaans van hier, de plaats daar de verdrevene Madureese Regent heeft hoff gehouden, nadat de op 't schip Oest geweest zijnde om 't leven geraakte oudere broeder plaats voor hem gemaakt hadde, om in dit bestier te succedeeren, waarin haar lieder vader PANAMBAHAN, zoon van den bekenden TABOENA DJAJA Sampang, dat in de midden van het land legt en waarof zij de naam droegen, en ook zekere plaats Tanjong, tussen Sampang en Bancallang leggende, tot zijn verblijf gehad hadde. Hier tot Bancallang, is toenmaals als de gewezene Regent zig hier quam te establisseeren, een posthouding van de Comp$^{e}$. geweest, die na dato ingetrokken is en hij verhuisd naar Tanjong Anjar, een kleen uur gaans ten Zuid Ooste van Sambilangan, mede aan de binnen zee of tegen over Gris-

see, daar hij circa 1732 of 1733 zijne residentie betrok, dog welke plaats niet wel genoeg gelegen zijnde, voor zijne toen nog bedekte desseijnen, als hebbende het vaarwater daar te groote uitgestrektheid, en hij ook geen middel weetende om veel volks op de been te houden en werk te geven, ten eijnde de ordre en 't meesterschap over haar lieden te bewaren, wanneer de excusatie van de hoffreize, het nieuwe contract van den heer COYET met den Soesoehoenang, de gedurende toegevenheeden van desen zijnen voor hem bevreesden souverain en van de Comp^e^., die hem zeer vierde, en de bestendige oversiening van deze laaste om weder nieuwe oorlogsberoertens op Java te zien verwekken, waartoe men in den Oosthoek, zoo wel aan zijne zijde, als die van de E. Comp^e^. bediendens, zoo avers niet scheen te weesen, hem alle hope benamen om voor eerst nog aan den dans te geraken, de aanleg van deese plaats Sambilangan door hem wierd uitgedacht tot een handgebaar voor zijne krijgers, als leggende niet alleen op een afgesondert eijlandje, dat aan het grote thans met een lange brug vastgeheid is, maar ook ter plaatse daar de dalm is gemaakt zeer steenig en klippig zijnde; dog welke obstaculen hem belet hebben, zoo wel van Tanjong Anjer, als Bancallang, dat om de noord-oost legt, goede bruikbare wegen derwaarts te maken, en vervolgens Anno 1741 desen nieuw voltooijden dalm te betrekken, die hij na dato door den roof op Cartasoera, van een partij stukken canon, maar al te formidabel heeft weten te maken, zoo als de papieren A°. 1744 en 1745 uit den Oosthoek ontfangen, dicteeren, dog waarvan men thans geen overblijfzelen meer vond, zoo min als van onze posthouding op Bancallang, dan een groote houte brug met een poort voor een zeer geëxtendeerde passeebaan, die nog al eenige overblijfsels van regulariteit hadde, nevens een partij ruïnes van gebouwen, daar het hoff bevoorens is geweest, en waaromtrend de teegenwoordige Regent van intentie was, met 's Comp^e^. toestemminge, te maken eene nieuwe residentie, 't welk men hem accordeerde, zijnde ook de schikking bij 't reguleeren der guarnisoenen bereeds daarna gemaakt, dat van de 36 man gemeenen voor Madura geprojecteerd, 24 hier en 12 op Sambilangan zullen verdeeld leggen, dewijl de laatsgem. plaats zal hebben een batterije van vier stukjes canon, om het vaarwater te commandeeren, op een der hoofden, het tegenwoordige fort gedemeubleerd werdende, als zullende voortaan maar strekken

tot woningen en pakhuisen, die van de reeds daar zijnde wagten en gebouwen zonder onkosten te vinden zijn, en dat ook overgenoeg is tot maintien van 't gezag aan deesen oirt om de nabijheid van Grissee en Sourabaya.

Wat verder als Bancallang van hier legt, noord oostwaarts op, de bekende haven Arosbaya, van waar men zegt dat de verdrevene Regent gevlugt is naar een der nabij geleegen eijlanden, dan wel, zoo anderen meenen, naar Borneo. Deeze plaats en Bancallang zijn de eenigste van dit district, die om de noord rivieren of ondiepe uitgangen naar zee hebben. Arosbaya, Bancallang en Sampang waren voor deeze, neevens Sumanap en Pamacassan, de vijf districten waarin 't eijland Madura verdeeld was; de twee eerste vervolgens onder de derde en de vijfde onder de vierde geraakt zijnde, zoo hebben deeze twee malkander wat beter gebalanceert, tot dat JUDANAGARA zig tegens den Madurees voor de E. Comp^e^. declareerde en dus eerst 't ooste, gelijk nu 't wester deel onder de Comp^e^. is gekomen, waarvan 't eerst in uitgestrektheid, maar 't laatste in bevolktheid, onverzaagtheid der inwoonders en welgelegentheid, het grootste is.

Van Bancallang terug gekeerd zijnde, liet men den nieuwen Regent, thans voerende den toegevoegden titul van Radeen de Pattij SATJA DININGRAT, of de getrouwe aan het Rijk, de conditiën nopens de inkomste, gisteren gearresteerd, teijkenen, als het eenigste dat nog resteerde, nadat hij de poincten door den heer VERYSSEL, hem volgens het van Batavia herwaards gezonden concept voorgeschreven, reeds plegtig hadde besworen, luijdende deeze weinige poincten nog aldus:

> Ik ondergeschreeven radeen Tommongong SOERA DININGRAT, althans door de sonderlinge goedheid van de doorlugtige Nederlandsche Comp^e^. tot Regent van 't district van Bancallang, Sampang, Arosbaya en 't geen men gemeenlijk met onderscheiding van Pamacassan en Sumanap, Madura komt te noemen, onder den eernaam van Radeen de Pattij SETJA DININGRAT aangesteld, verklare en belove bij dezen, alsof ik zulks met eede bevestigt hadde:

Dat ik voortaan buiten de Sabandharijen dewelke aan de E. Comp^e^. verblijven, thans bestaande in die van Arosbaja, Bancallang, Soetja, Kwanjer

en Bobotong, Soekaleela, Balega, Sampang, Laboeang, Banjoe Sanka, Kalampit, Pankiron, Sapelo, Telago Biroe en Soekamana, of waar de E. Comp$^{e}$. elders in dit district mogte goedvinden haar inkomende en uitgaande regten te laten invorderen, in erkentenisse der overige inkomsten van dit land dewelke de Comp$^{e}$. goedgevonden heeft mij te laten behouden, jaarlijks eenmaal vier duijsend wigtige Spaanse realen van agten, of, in steede van dien, vijff duijsend twee hondert Rd$^{s}$. contant geld, aan goede wigtige silvere ducatons of andere bij de Comp$^{e}$. gangbare goede specie, 't zij goud of silver, tot Sourabaya, Grissee, of ook op Samarang, of tot Batavia, precies, zonder manquement, voor 't uiteijnde van de maand October, aan de E. Comp$^{e}$. opbrengen en betalen sal, te meer, dewijl ik volgens de gunstige inschikkinge van de Comp$^{e}$. voor dit lopende jaar 1746 zal kunnen volstaan met de helfte van dien ofte twee duijsend realen munte, te betalen als boven, en voorsz. volle opbreng der contanten eerst aanvang neemen zal met het volgende jaar 1747.

Art. 2.

Dat ik daarenboven jaarlijks in zelver voegen, op 's E. Comp$^{e}$. plaats te leveren, van dit land aan de Comp$^{e}$. sal opbrengen drie duijsend takkers Madurees van vier kannen Hollands ieder, of twaalf duijsend kannen Hollands aan clappusolie, te beginnen met het volgende jaar 1747 en voor dit lopende jaar de helfte, of 1500 takkers, dan wel ses duijsend kannen olie, mede ter tijd en plaatse als boven te leveren, sonder daarvoor eenige betaling te pretendeeren.

Art. 3.

Dat ik wijders in 't aanstaande jaar 1747 aan de E. Comp$^{e}$., almede sonder eenige betaling, sal opbrengen veertig, en vervolgens, A$^{o}$. 1748 en de daar aan volgende jaeren, altoos jaarlijks sestig coijangs goede versche groene cadjang, de plaatse der leverantie aan de Comp$^{s}$. keuse verblijvende, dewelke mij voor dit loopende jaar daaromtrent geëxcuseert heeft.

Art. 4.

Laastelijk belove ik, buiten de vorenstaande quantiteijten cadjang en olie, dewelke ik ten blijk van mijne schuldige trouw en gehoorzaamheid aan de E. Comp$^{e}$. kome te contribueeren, alle hetgeene verder van deeze of eenige andere producten, 't zij tammarijn, gedroogde vis, cattoen gaaren, peeper,

indigo, of wat hier reeds bekend of bequaam gemaakt werden mogte, in 's Comp^e^. land Madura, onder mijn regentschap gehoorende, koomt te vallen of in der tijd nog vallen mogte, voor de ordinaire marktgangs prijs, en wat de peeper, indigo en cattoene gaeren aanbelangt, voor 't geene daar voor door de E. Comp^e^. aan den Soesoehoenang werd betaald, naar uitterste vermogen te zullen leveren, om de Comp^e^. als mijnen heer en weldoener in in desen en alle andere dingen genoegen te geven.

Aldus gedaan ende aan handen van den heer Gouverneur-Generaal GUSTAAF WILLEM Baron VAN IMHOEF, in plaatse van ede, belooft tot Sambilangan den 29^sten^ April 1746. (onderstond) mij present, (was geteekend) N. JONGSMA, Secretaris. (in margine) de gewone handteekening van Radeen Adi Patti SATJA DININGRAT.

Ongerekend nog veerthien duijsent agt en tagtig Spaanse realen, ses honderd vier en twintig realen goud, diverse goud en zilvere werken en eenige, zoo bequaam als onbequaam, canon, snaphanen, pieken, kritsen en piekspitsen, van den gevlugten Regent verovert als agterhaalt, dewelke men onder den heer VERYSSEL hadde gelaten, als dezelve opgedaan hebbende, om die met zijne komst op Batavia, bij het doen van 't rapport zijner commissie, zelfs te verantwoorden. Voorts wierden ook de stipulatiën, met Sumanap en Pamacassan gemaakt, deezen morgen geteekend, volgens dewelke de eerste 12500 kannen clappusolij en de laatste 6250 kannen, met A°. 1746 te beginnen, item 40 coijang cadjang de eerste en 25 de laatste, met A°. 1749 te beginnen, als zijnde haar voor de eerste twee jaaren wat afslag toegestaan om haar land eerst weder wat te herstellen, zoodat Sumanap A°. 1747 maar 15, A°. 1748 dertig, en Pamacassan A°. aanstaande 7½ en A°. 1748 15 coijangs cadjang, $^{2}/_{3}$ groene en $^{1}/_{3}$ witte, soude behoeven te leveren, alles buiten de aan de E. Comp^e^. gereserveerde sabandharijen, dewelke men van Sumanap en Pamacassan te saemen, in goede tijden, op 2000 Spaans realen 's jaars mag rekenen, zoo dat deze landen voortaan zullen opbrengen aan olie, cadjang en de sabandhaaijen, ruim 7000 Rd^s^. courant, ongereekend de verpligting om alle het overige dat haar land produceert, marktgangs prijs aan de Comp^e^. te leveren, die bevorens buiten eenige weinige

jaarlijksche geschenken, die men nog altoos recompenseerde, niets van die landen heeft gehad, 't sedert meer als sestig jaar, dat dezelve onder haar zijn geweest, en sedert 40 jaar dat de souverainiteit over dezelve door de Soesoehoenang aan de Comp^e^. is afgestaan, zo dat de Comp^e^. van het eijland Madura voortaen staat te verwagten een inkoomen van circum twintig duijsend Rd^s^., als men de producten na haar regte waarde reekend, vide de conditiën met Sumanap en Pamacassan aangegaan, bij de ondervolgende insertiën.

Ik ondergeschreven Radeen Tommongong TJACRA NAGARA, door de benevolentie van de doorlugtige Nederlands Compagnie thans weder herstelt in het regentschap der landen van Sumanap, verklare en verbinde mij bij desen, nevens alle mijne mantries, als of ik zulks met solemneele eede bevestigd hadde:

Dat ik de voorsz. doorlugtige Nederlantse Maatschappije in het voorsz. regentschap met alle desselfs onderhorige eijlanden gehouw en getrouw wesen en dien dienst ten beste van dezelve en hare onderdanen op Sumanap, met alle oplettendheid, gehoorsaemheid en ijver waarnemen zal, agtervolgens de beveelen die mij van tijd tot tijd zullen werden gegeven, 't zij van den Gezaghebber en Raad in den Oosthoek en den commandant op Passourouang, of dengene die bij mij, van wegens de E. Comp^e^., geplaatst werden zal, dan wel van den commandeur en Raad tot Samarang en de hooge regering van India tot Batavia.

Art. 2.

Dat ik eenmaal des jaars mij persoonlijk zal komen vertoonen tot Samarang, ja zelf tot Batavia, zoo zulks begeert werd, om mijn eerbiedigheid te bewijsen aan de Comp^e^.

Art. 3.

Dat ik tot logement van de posthouding, die de E. Comp^e^. goedvinden zal in haar land Sumanap te leggen, soodanige vastigheid, 't zij van steen, hout, of aarde, op mijne eijgene kosten, sal laten maken en op sodanige plaatse, als de Comp^e^. ordonneeren sal, en dat ik de voorsz. posthouding sal voorzien van water en de nodige levensmiddelen, voor zodanige betaling als de Comp^e^. goedvinden zal mij daar voor toe te leggen, ook

van een dagelijks getal van vijftien battoors ten dienste der besetting, sonder betaling, en voorts van zoo veel ander meer, twee stuijvers daags ieder man, als de Comp^e^. opgem. posthouding benodigt zijn mogte.

Art. 4.

Dat ik mij met de negotie, die van buiten in het land Sumanap gedreven wordt, niet verder zal bemoeijen, als de Comp^e^. mij komt te ordonneeren, dog dat ik met alle trouwe en oplettendheid zal waeken en tegengaan alle sluikerijen en alles wat tot nadeel van 's Comp^s^. negotie of inkomsten alhier mogte werden in 't werk gesteld, 't zij in amphioen, kleeden of andere articulen van handel van de overwal van Java, Balij en de verdere eijlanden daar beoosten leggende, of ook van de Baviaan of 't eijland Lubok, dan wel Borneo of elders, vanwaar en waar na toe 't zoude mogen wezen, en dat ik in tegendeel de Sabandharijen van de Comp^e^. in 't land Sumanap leggende, volgens de oude gebruiken zal mainteneeren, en, zoo veel in mij is, zoeken te verbeteren, 's Comp^s^. Sabandhaar en die zij haren 't wegen op de plaatzen onder voorsz. Sabandharijen gehoorende, als Serako, Telango, Romariengan, Loebok, Parien, Doean, Kadoemara en Legon, en, met een woord, op alle plaatsen daar inkomende of uitgaande reggten geheft kunnen werden, mogten leggen, alle behulpzaamheid en assistentie zal bewijzen, en wanneer er eenig verschil over de tollen ontstaat, mij daarmede niet verder te bemoeien als de Comp^e^. begeerd, maar het geene daaromtrent 's Comp^s^. weegen geordonneerd werd, helpen effectueeren en executeeren.

Art. 5.

Dat ik in erkentenisse deser mijner herstellinge en tot bewijs van mijne schuldige trouw aan de Comp^e^., item voor 't genot der dessas van Pinger Papas, de eijlanden Padij, Dalangoe, Gilie, Kangian en andere onder 's Comp^s^. land Sumanap gehoorende, met derselver verdere inkomsten van passers, hanevegterijen enz., dewelke de Comp^e^. mij gunstig tot mijn onderhoud heeft toegeweesen, jaarlijks aan de Comp^e^. zal contribueeren, met 't loopende jaar 1746 te beginnen, vijf hondert takkers clappus olie, van vijf en twintig kannen ieder takker, en voorts nog in 't jaar 1747 vijftien coijangs cadjang, anno 1748 dertig coijangs cadjang, en voorts anno 1749 vijftien coijang, mitsgaders van die tijd af jaarlijks altoos

vijftig coijang cadjang, twee derde groene en een derde witte, sonder eenige betaling met mijne eijgene vaartuijgen op Samarang of Batavia te leveren, daar 't de Comp^e^. goedvinden zal, en dat telkens voor dat de oostmousson ten eijnde loopt, waarenboven ik nog belove, alle meerdere produkten van het land Sumanap, dan die tot recognitie dienen, op Surabaya aan de Comp^e^., des begeerende, te leveren voor de marktgangs prijs, gelijk ook de tammerijn, gedroogde vis, catoene garen, zout of wat 't zijn mag dat op Sumanap valt en bij de Comp^e^. gerequireerd mogte werden; en wat daar voor 's Comp^e^. weegen betaald werd, belove ik behoorlijk te zullen laten toekomen aan de eijgenaar, leverantier of planter van voorsz. vrugten en bezorger van voorn. producten, opdat een ieder daar voor het zijne krijge.

Art. 6.

Wijders belove ik, nevens mijne pepattijs en Jaxa's door de Comp^e^. gegeven, geene zaeken van eenige aangelegentheid, den onderdaan betreffende, af te doen, dan met communicatie en toestemminge van het Europeesche hoofd dat bij mij geplaatst werden sal, en bij aldien wij daar over niet eens konden werden, dat ik dan de zaak zal stellen ter decisie van 't opperhoofd en Raad tot Sourabaya, waar en tegen de Comp^e^. mij permitteerd dagelijks de kleine geschillen af te doen als van ouds, mits dezelve van weinig belang zijn.

Art. 7.

Gelijk ik ook in 't gemeen belove, de onderdanen van de 's Comp^s^. volkeren van Sumanap, zoo wel groote als kleine, als onder mijn regentschappen gestelt, in alle regt en billijkheid te behandelen, geene nieuwe lasten op te leggen, geene van mijne mantries, veel min Jaxas of papatijs te verstoten, te verongelijken, ofte verwisselen, sonder voorkennisse en toestemminge van de Comp^e^., maar dat ik, wanneer iemand van dezelve zig ontrouw of onvromelijk tegens mij of, nog zoo veel meer, tegens de Comp^e^. gedragen mogte, alvorens daar af kennisse geven en de assistentie van 's Comp^e^. posthouding imploreeren zal, tot eene provisioneele arresteering van deszelfs persoon en goederen, gevende de zaak dan over ter decisie van het opperhoofd en den Raad op Sourabaya.

Art. 8.

Laatstelijk belove ik, dat mij met de regeering van het landschap Pamacassan in het minste niet bemoeien, of over het gem. landschap eenig

gesag aanmatigen, maar in tegendeel, met den geenen die door de Comp^e^. als regent aldaar zal werden aangesteld en zijne onderhavigen in alle vreede, vriendschap en goed nabuurschap leven zal, te meer dat ook 's Comp^s^. bevel is aan de inwooners van dat land en zulks dus tot wederzijdsche rust en welvaart komt te strekken.

Aldus door mij, in plaatse van eede, aangenoomen ende belooft, mitsgaders door mijn handteekening bevestigt tot Grissee den 28sten April 1746. (onderstond) mij present, (was geteekend) N^s^. JONGSMA, Secretaris. (In margine) de gewoone handteekening van Radeen Tommongong TJACRA NAGARA.

Ik ondergeschrevene Radeen ARIA DICARA, door de benevolentie van de doorluchtige Nederlandsche Comp^e^., thans weeder hersteld in het Regentschap der landen van Pamacassan, verklare en verbinde mij bij dezen, nevens alle mijne mantries, als of ik zulks met solemneele eede bevestigd hadde:

Dat ik de voorsz. doorlugtige Nederlandse Maatschappij in 't voorsz. regentschap en bestier van haar landschap van Pamacassan, met desselfs onderhoorige eijlanden, gehouw en getrouw weezen en dien dienst, ten beste van dezelve en hare onderdanen op Pamakassan, met alle oplettentheid, gehoorzaamheid en ijver waarnemen zal, agtervolgens de beveelen die mij, van tijdt tot tijdt, zullen werden gegeven, 't zij van den gesaghebber en Raad in den Oosthoek en den commandant op Passourouang, of dengeenen die bij mij van wegens de Comp^e^. geplaatst werden sal, dan wel van den Commandeur en Raad tot Samarang en de Hooge Regeering van India tot Batavia.

Art. 2,

Dat ik eenemaal des jaars mij persoonlijk zal komen vertonen tot Samarang, ja zelfs tot Batavia, zoo zulx begeerd word, om mijne eerbiedigheid te bewijsen aan de E. Comp^e^.

Art. 3.

Dat ik tot logement van de posthouding, die de Comp^e^. in der tijd goedvinden zal in haar land Pamacassan te leggen, zodanigen vastigheid, 't zij van steen, houd of aarde, op mijne eijgene kosten sal laten maken en op zodanigen plaatse, als de Comp^e^. ordonneeren zal, en dat ik de voorsz.

posthouding zal voorzien van water en de nodige levensmiddelen, voor sodanigen betaling als de E. Comp$^{e}$. goedvinden zal mij daar voor toe te leggen, ook van een dagelijks getal van vijftien battoors, ten dienste der besetting, sonder betaling, en voorts van zo veele andere meer, voor twee stuivers 's daags ieder man, als de E. Comp$^{e}$. of gem. posthouding benodigt zijn mogte.

Art. 4.

Dat ik mij met de negotie die van buiten in 't land Pamacassan gedreven word, niet verder zal bemoeijen als de comp$^{e}$. mij komt te ordonneeren, dog dat ik met alle trouwe en oplettendheid zal waken en tegengaan alle sluijkerijen en alles wat tot nadeel van 's comp$^{s}$. negotie of inkomsten alhier mogte werden in 't werk gesteld, 't zij in amphioen, kleeden of andere articulen van handel van de overwal, van Java, Balij en de verdere eijlanden daar beoosten leggende, of ook van de Baviaan of het eijland Lubok, dan wel Borneo of elders van waer en waar na toe het zoude mogen wezen, en dat ik integendeel de Sabandharijen van de comp$^{e}$. in 't land van Pamacassan leggende, volgens de oude gebruiken sal mainteneeren, en zoo veel in mij is zoeken te verbeteren, 's comps. Sabandhaar en die zij haren't wegen op de plaatzen onder voorsz. Sabandharijen gehorende, als Tjetjereek, Warenta, Pandelleggen, Boender, Tjandie, Taalang, Kapoeng, Kapong, Papagaan en, met een woord, op alle plaatzen daar inkomende of uitgaande regten geheft kunnen werden, mogten leggen, alle behulpzaamheid en assistentie zal bewijsen, en wanneer er eenig verschil over de tollen ontstaat, mij daarmede niet verder bemoeijen als de comp$^{e}$. begeert, maar hetgeene daaromtrent 's comp$^{s}$. wegen geordonneerd werd, helpen effectueeren en executeeren.

Art. 5.

Dat ik in erkentenisse deser mijner herstellinge en tot bewijs van mijne schuldige trouwe aan de comp$^{e}$. item voor het genot der dessas van Poelaagen, Teedja, Panagolan, Djalma, Djadjareen en Pademmawa, dewelke de comp$^{e}$. mij gunstig tot mijn onderhout heeft toegewezen, jaarlijx aan de comp$^{e}$. sal contribueeren, met het lopende jaar 1746 te beginnen, twee hondert vijftig takkers clappusolie, van vijf en twintig kannen ieder takker, en voorts nog in 't jaar 1747, seven en een halve coijang cadjang, a$^{o}$. 1748 vijftien coijang en voorts a$^{o}$. 1749 vijf en twintig coijangs cadjang, twee

derde groene en een derde witte, sonder eenige betaling met mijne eijgene vaartuigen op Samarang of Batavia te leveren, daar 't de comp$^{e}$. goedvinden sal en dat telkens voor dat de oostmousson ten eijnde loopt, waarenboven ik nog belove, alle andere producten van het land Pamacassan, dan die tot recognitie dienen, op Sourabaya aan de comp$^{e}$., des begeerende, te leveren voor de marktgangsprijs, gelijk ook de tammereijn, gedroogde vis, cattoene garen, zout of wat 't zijn mag dat op Pamacassan valt en bij de comp$^{e}$. gerequireerd mogte werden; en wat daar voor 's Comp$^{s}$. wegen betaald werd, belove ik behoorlijk te zullen laten toekomen aan den eijgenaar, leverantier of planter van voorm. vrugten en bezorger van voorsz. producten, op dat een ieder daar voor het zijne krijge.

Art. 6.

Wijders belove ik, nevens mijne Pepattijs en Jaxas door de comp$^{e}$. aan mij gegeven, geene zaken van eenige aangelegentheid, den onderdanen betreffende, af te doen, dan met communicatie en toestemming van het Europeesche hoofd dat bij mij geplaatst werden sal, en bij aldien wij daarover niet eens konden werden, dat ik dan de zaak sal stellen ter decisie van het opperhooft en raad tot Sourabaya, waar en teegens de comp$^{e}$. mij permitteerd dagelijkse kleine geschillen af te doen als van ouds, mits dezelve van wijnig belang zijn.

Art. 7.

Gelijk ik ook in 't gemeen belove de onderdanen van de comp$^{s}$. volkeren van Pamacassan, zoowel grote als kleine, als onder mijn regentschap gestelt, in alle regt en billijkheid te behandelen, geene nieuwe lasten op te leggen, geene van mijne mantries, veel min Jaxas, of pepattijs te verstoten, te verongelijken of te verwijssen, sonder voorkennis en toestemming van de comp$^{e}$., maar dat ik, wanneer iemand van dezelve zig ontrouw of onvromelijk tegens mij of, nog zoo veel meer, tegen de comp$^{e}$. gedragen mogte, alvorens daar af kennisse geven en de assistentie van 's comp$^{s}$. posthouding imploreeren zal, tot eene provisioneele arresteering van desselfs perzoon en goederen, geevende de zaak dan over ter decisie van 't opperhoofd en den raad op Sourabaya.

Art. 8.

Laatstelijk belove ik, dat ik mij met de regering van 't landschap Sumanap in 't minste niet bemoeijen of over 't gem. landschap eenig gezag aanmatigen, maar integendeel met den geenen die door de comp$^{e}$. als regent aldaar zal werden aangesteld, en zijne onderhorige, in alle vreede, vriendschap en goede nabuurschap leven sal, te meer daar dit 's comp$^{s}$. bevel ook is aan de inwoonders van dat land en zulks dus tot wederzijdse rust en welvaart komt te strekken.

Aldus door mij in plaatse van eede aangenomen ende belooft, mitsgaders door mijne handtekening bevestigt, tot Grissee den 28$^{sten}$ April a$^{o}$. 1746, (onderstond) mij present (was geteekend) N. JONGSMA, Secretaris (in margine) de gewoone handtekening van Radeen ARIA DICARA.

De voorstelling van Radeen Depatty geschiede tegens de middag, waartoe men een detachement dragonders aan de eene zijde, een detachement uit 't guarnisoen van Sambilangan teegens over dezelve, en twee detachementen Oostersche militairen op de vleugels, een circul hadde doen formeeren, binnen dewelke zig de mantries of groten van dit landschap lieten vinden, en nadat men haar de commissie op dezen Regent verleend, zoo als die van Batavia al was mede gebragt, met bijvoeging van zijn nu verkreegenen titul, zoo wel in 't Nederduits als Javaans hadde doen voorlezen, zoo wierden drie salvoos uit de militie, excepto de dragonders, die als lijfwagt haar vuur bewaren moeten, met zoo veel schooten ondermengt, en voorts nog negen schooten uit 't canon van Sambilangen gedaan, gevolgt van 9, 7, 5 en 3 van de vaartuigen op de rheede, die men ook vlagge en wimpels hadde doen hijssen wanneer de voorstelling geschieden zoude, en daarop wierden alle aanwesende Javaanse en Madureesche Regenten getracteerd aan de tafel van den Gouverneur-Generaal, en Radeen Depattij beschonken met een van de pakjes L$^{a}$. A, die van Batavia waren mede gebragt, wanneer men deese Inlandse hoofden ter hand stelde een uittreksel van 't onlangs gepubliceerde nadere interdict tegens de amphioensluikers, dat men in 't Javaans hadden laten overzetten en aldus luid:

Uijt last en bevel van den Gouverneur-Generaal en de Raden van India, werd bij deesen aan alle bovenlandsche en strand Regenten, ook aan de Regenten van 't eijland Madura tot Bancallang, Sumanap en Pamacassan, en voorts aan alle de Mantries en onderhoorige bekend gemaakt.

Dat alle amphioen die van buiten, 't zij aan de Baviaan, van Malacca, Johoor, de Sumatrase binnencust, Palembang, Banca, Bliton, Banjermassing of eenige andere plaatze op Borneo of elders, van Balij, Balemboangan of eenige andere plaatzen buiten de Comp$^{e}$., op Java of Madura, of eenige eilanden daar onder gehoorende, ook zelfs in deze zeeën, 't zij door Europeesen of Inlanders werd aangebragt, volkomen prijs en verbeurt is, ten profijte van den geenen die dezelve heeft aangehaalt, mits hij de voorsz. aangehaalde amphioen brenge aan het naaste comptoir van de Comp$^{e}$., alwaar hem, naar aftrek van de onkosten, goede betaling voor geschieden zal, volgens de bepaling door de Comp$^{e}$. daarop gesteld, dewelke een igelijk zal werden bekend gemaakt. Sambilangan op Madura, den 29$^{sten}$ April 1746. (onderstond) ter ordonnantie van den heer Gouverneur-Generaal, (was geteekend) N$^{s}$. JONGSMA, Secretaris, (ter zijde) 's Comp$^{s}$. zegul in roode lak.

En voorts wierd tot ons vertrek weder ordre gegeven, zijnde nu alles in den Oosthoek afgeloopen, excepto 't bezigtigen van Oedjong Panka, dog deeze aangiering nader overwogen en geconsidereerd zijnde, dat zulx ons lange soude kunnen ophouden, zonder veel vrucht van het besigtigen van een pagger, mede vierkantig met vier bastions, welker situatie, zoo wel als die van de hoek zelfs, men genoegzaem in 't passeeren van dezelve op de herwaards rhijse hadde kunnen ontdecken, zo excuseerden het aanloopen van die plaats om onzen weg te vervolgen naar Japara.

*Saturdag, den* 30$^{sten}$ *April.* Tegens agt uuren voeren na boord onder 't ordinaire ceremoniëel, dat is 't lossen van 't canon aan de wal en 21 schooten van 't schip, tot salut en contra salut, teffens de heer VERYSSEL toen van ons afscheid nemende om zijne zaken op Sourabaya te beschicken en ons ten spoedigsten te volgen met het fregat de Anna, dat daartoe op Sourabaya was blijven leggen, gelijk daar tegens het jagt Columba reeds naer Batavia vertrokken was met den E. SMOUT en een partij overtollige In-

landsche militairen, en 't schip 't Hoff Niet Altijd Winter, met de overige die de armee niet bergen konde, naar Japara geordonneert, om aldaar een lading houtwerken te soeken, heden in 't gezigt quam en ons volgde, wanneer om negen uuren anker ligteden van voor Sambilangan, de heer VERYSSEL op zijn vertrek van boord gevalediceerd zijnde met 15 schoten. Dog de loots ons te veel naar de zeebank brengende, alwaar ankeren moesten, zoo verliep de goede stroom en wind en wij moesten des nademiddags, met tegenstroom, de passagie over de modderbank gaan opzoeken, zoo dat eerst des avonds, met het opstellen van de wagt, daar over en op zeijden van de hoek van Panka geraekten, hebbende nogtans op de bank maar een gooij van 4 vadem en anders doorgaans niet minder als 4½ vadem modder gehad. De wind in de morgen Z. t. W., daarna Z. O. en nademiddags O. en N. O. zijnde, scheepten daarop de lootzen af en stelden de cours W. N. W. langs de wal. 'S nagts de wind O. Z. O. tot zuijden, met een frisse coelte uit de wal, dog

*Sondag*, p^mo^ *Mei*, met den dag, met een slap lugtje uit de wal, bewesten 't Zuijden, dat op of omtrent de middag in een slap noordelijk zeewindje geconverteerd wierd, meer bewesten als beoosten die hoofdstreek, zoodat des morgens reeds de bogt van Toebang gepasseerd zijnde en des middags de hoek van Auer op zijde hebbende, egter des avonds eerst, met het opzetten van de wagt, de hoek van Lassum bereikten en dezelve vervolgens passeerden met een landwindje, dat in de nagt weder geheel dood liep. Desen morgen was de godsdienst door D°. STROHE verrigt, met een welgeschikte leerrede over 1 Cor. 15, vers 57, en tegens den avond ontfingen met een vaartuig van Rembang brieven van Batavia, van den 16^den^ April, zig refereerende tot brieven van den 10^den^, die nog niet ontfangen en ons zekerlijk misgelopen waren, en buiten dezelve niets behelsende als dat tot op die tijdt nog geen scheepen uit Nederland gearriveerd waren.

*Maandag, den* 2^den^ *Mei*, 's morgens en voor de middag stil en veranderlijk met een buij uit den Noord-oosten. Met zonsopgang waren circa 3 mijl bewesten 't hoge land van Lassum, 't welke gisteren avond op niet minder dan 9 vadem gepasseert waren, dog het landlugtje overdag slapjes en gevolgt zijnde van een zeewind uit den N. N. O., die ook niet lang fris bleef, dog tegens den avonds wat ruijmde, zoo waren met zonsondergang

nog maar even ter zijden van de klip Mandelijke. Hielden vervolgens af van N. W. t. W. tot W. N. W, en de klip in 't Z. W. hebbende, W. t. N. In 't zuijden zijnde, stuurden W., W. t. Z. en voorts tot Z. W. toe, namate de wind, die aan het Z. O. liep, ons permitteerde, en quamen in de tweede wagt binnen de hoek van Japara, op 10 vadem ten anker.

*Dingsdag, den* 3[den], met zons opgang, sagen 't eijland de Nesse, met desselfs vlagge, leggende voor Japara, in 't Z. W. à Z. Z. W. vier mijlen van ons, binnen 't welke, nadat van 10 tot 6 vadem opgedroogd was, met de zeewind die uit den N. O. quam, op 6 vadem, tegen drie uuren, ten anker quamen, en voeren aanstonds naar land, rijdende des avonds nog, met een oude Portugeesche of andere zoort van mismaakte voiture, een tour langs de zeezijde zuidwaart op naar de kalkbranderije, zijnde een kleijn uur gaans van hier.

*Woensdag, den* 4[den] *Mei*, des morgens, voeren na het eijland, om de nieuw aangelegde werff te bezigtigen. De situatie gaf groot genoegen, zijnde een zeer bequame plaats tot den scheepsbouw, daar men digt aan land 5 vadem water en rondom schoone grond heeft, niet in vergelijking komende bij het vlak afloopende strand op Rembang. Dog het werk zelfs, zoo van het maken der woningen, door de Baas voor 12000 Rd[s]. van de Comp[e]. aangenomen, als van het heijen der hoofden en andere dingen meer, waaren niet verder gevorderd en dewijl alles wat over dit comptoir te remarqueeren is, om de nabijheid veel beeter op Samarang konde werden gedecideert, zoo vergenoegde men zig zo wel den resident FALK, als den baas van het eijland en den depattij TJITRA SOEWA, regent over 't land, te gelasten na Samarang ons te volgen, de eerste, sodra door de E. STROHE, op overmorgen, zoude verrigt wezen 't werk zijner bedieninge alhier. Des namiddags de half voltooijde water-zaagmolen, nevens de thuijnen en het paggertje op de berg bezigtigt hebbende, waarvan de eerste alleen na de van Batavia gevorderde ijzerwerken wagt, en het laatste een nest is, niet waardig om er eenige manschap in te leggen, beset met 24 stukken canon, die sig niet roeren kunnen door de belemmering, zoo gaf men ordre tot de belading van 't heden uit den Oosthoek hier terug gekomene schip 't Hoff Niet Altijd Winter met ligte houtwerken voor Batavia, en ook tot onze verdere reize van hier direct na Samarang, sonder Qualla Damak aan te doen, omdat aldaar niets dan een vervallen pakhuis te zien was, en 't

binnenland, daar de Regenten woonen, wel drie mijlen van de mond der rivier is, dat ons meer dan een geheele dag ophouden soude.

Nog werd heden in concept gebragt een missive aan haar Ed. tot Batavia, in 't brievenboek te vinden, nadat van te vooren, desen morgen, ontvangen waren verscheijde particuliere brieven, voornamentlijk behelsende de komste van het Engels Comp$^{e}$. schip Anslou, den 15$^{den}$ Januarij van de Caap geseijlt, over Borneo na China gedestineerd, brengende voor nieuws het behouden arrivement van de 4 eerst vertrokken retourschepen, onder de vlagge van commandeur DE WIT, aan de Caap, en 't vertrek van daar der drie uitkomende schepen, 't Hoff, de Uno en Ida, met hem te samen, die egter nog niet op Batavia opgedaagd waren; voorts ook de komste van 't Thuis te Spijk, van Padang, en het particuliere schip Susanna Christina, uit de Ganges, enz.

Des avonds vertrok den commandeur STERRENBERG voor af na Samarang, om tot onze receptie het nodige in gereedheid te brengen.

*Donderdag, den* 5$^{den}$ *Meij*, tegens negen uuren, waren aan boord, en kort daar aan onder zeijl, dog door de warrelwinden, die het land hier veroorzaakt, hadde wel tot de middag werk om op zee te komen en liepen bezuijden het eijland de Nesse heen, daar niets te meijden is als de wal en het kleine eijland, buiten hetwelk men moet heen lopen eer men afhoud of opstuurt naar Samarang, omdat het vuijl is.

Nademiddag de zeewind eerst bewesten, daarna beoosten het noorden, met gemeene coelte, passeerden Quala Damak een uur voor zons ondergang en quamen ten tien uuren ter rheede van Samarang ten anker, alwaar ook deeze nagt arriveerde de Heer VERYSSEL van Sourabaya met het fregat Anna, dat men bij ons vertrek van Japara de hoek zag omsteken.

*Vrijdag, den* 6$^{den}$ *Meij*, met zons opgang, salueerde de fortresse met 21 schoten, en immediaat daarop schoot ook het schip, waarop den heer VERYSSEL zig bevond, 21 schoten, waarvoor dan te gelijk bedankt werd met 19 schoten. Hadde deeze ordre omtrent het salut: de hoofdplaatse van Java met twee en de onderhorige met 4 schoten minder; een lid van de regeering op een ander schip salueerende met 2, andere voorname gequalificeerdens met 4, en de capitains en andere commandanten der schepen met ses schoten minder bedankt wierden.

Het salut gedaan zijnde quam de heer VERYSSEL aan boord, dog konde hem ditmaal geen receptie geven als na gewoonte voor een heer van de Hooge regeering geschied was op deze reize, met een ordinaire wagt van 16 dragonders met een officier voor 't front, onder 't slaan van twee roffels en 15 schoten van het schip, dewijl de dragonders reeds desen morgen vooraf vertrokken waren na Samarang en het schip rondom met vaartuigen belemmert was.

Ook quam de Commandeur en Raad van Politie aan boord en ten agt uuren vertrokken na land, alwaar de rivier gebordeert vonden met Chineese speeltuigen, vaendels en een ongelooflijk getal menschen. Stapten ter zijden de logie aan de wal in reijtuigen, het eene met ses, 't tweede met vier, en nog vier andre met twee paarden, reden de tour alzoo rondom de logie tot aan het nieuwe huis van den commandeur STERRENBERG, op de hoek van de Heerestraat, bij de brug over de rivier, alwaar ons logement geprepareert was, nadat het fort ten tweeden male 21 schoten hadde gedaan op onze landing en voor de derde maal, na de drie dechargies van de dragonders en infanterie, gevolgt van eene generaele decharge van beijde.

Nademiddags reden een tour met de rijtuigen door de Chinesche nieuwe campong, naar de Pattijsberg en weder, over de nieuwe weg van daar, regt toe regt aan, ter lengte van ruim 700 roeden, naar de nieuwe brug over de rivier gemaakt, tegens den avond na huis.

*Saturdag, den* 17$^{den}$ *Meij*, des morgens, kwam tijding dat de Soesoehoenang op weg was, en dezen avond op Oenarang zoude zijn. Ook ontfing men heden de missive der regeering van Batavia, sub dato 26 April, niets speciaals behelsende van zodanige remarque, om in dezen te worden aangehaalt, dan het opdagen van het lang verwagte schip Gooidschalksoort van de Caap.

Voorts wierd de dag besteed met depeches en de admissie van allerlije slag van versoeken, ook van de Inlandsche regenten en de hoofden en voornaamste der Chineesen, de twee laatste partijen alleen dienende ter aflegging van een compliment van verwelkominge, waar benevens ook eenige tijd van uitspanning wierd genomen, ter bezigtiging van de environs deser plaatze, dewelke door verscheijde notable nieuwe aantimmeringen van binnen, en door het omtrekken van dezelve met een ringmuur, die ligt tot een for-

meele wal te maken is, mitsgaders het opruijmen van buiten, het aanzien van een klein steedje bekomen heeft, voor eerst groot genoeg voor de Europeesche inwoonders en ligt te vergroten met de zijde van de wal, dat maar een lange gordijn is, te slegten, en de oostzijde te extendeeren tot tegen over de Maleijdse campong, om daar aan de rivier aan te sluijten, mitsgaders 't bastion hier, dat thans aan de rivier sluijt, aan deze nieuwe uijtleg te hegten, met een ringmuur langs de rivier, aan dewelke wat hooger op, thans bezuijden Samarang, geplaatst is de nieuwe Chineese campong, zijnde een klein voorsteedje op zig zelfs, met hekken afgeschoten en aan de eene zijde bepaalt door de rivier, aan de andere door de weg die langs de passeebaan loopt, aan de derde, door 't pleijn voor de zuijder poort, dog aan de vierde zijde nog wat vrij, langs de rivier, naar Pattijsberg, om des noods verder te kunne werden uijtgezet, het welke misschien binnen weinig jaaren wel nodig wezen zal, alzoo de voorz. campong sterk bebouwt werd en als bij den dag aangroeijt, bestaande uijt drie parallel lopende grote en nog eenige kleine straatjes, wel twee derde reeds betimmerd of onderhanden, dewelke de mine hebben niet te zullen toerijken door den tijdt.

*Sondag, den* 8sten *Mei.* Des morgens wierd de Godsdienst door Ds. STROHE verrigt in de pangong of loots, dewelke agter het huis van den gewesenen commandeur VISSCHER geplaatst is, wel wat ongeproportioneerd, naar de groote van dat terrein, dog zeer bequaam voor een kerk, en ook het profijtelijkste om er hier een te krijgen, vermits de wooningen tot dat erf gehorende, dan teffens toerijkende zouden zijn voor een predikant, koster, voorleeser en wat kerkelijke bediendens hier verder geplaatst mogten werden. Ds. STROHE deed des voormiddags en namiddags dienst, en kondigde teffens aan de bediening der H. Sacramenten na de voorberijding op Vrijdag en Sondag aanstaande. Zijne texten waeren uit 1 Thessal. 5, vers 23 en Psalm 34, vers 10. Voor het overige zijn ten dienst der kerke alhier zeer nodig twee leeraren, beijden der portugeesche en malijdse talen kundig, waar van de eene het geheele jaar door zijn werk vinden kan met alle drie maanden eens op Soeracarta, Tagal en Cheribon, Japara en Rembang de sacramenten te gaan bedienen, en de andere daar, beurt om beurt, op Samarang den dienst zoude moeten verrigten, 't welke, zoo 't in diervoegen konde werden geschikt, dat hier twee brave Leeraars wierden geplaatst, apparent onder

Gods zeegen van veel nut wezen, en zo wel de kerk als de gemeente alhier, thans ten deele vrij ruw en ongebonden, een geheel ander oog geven zoude. Nademiddag vertrok de commandeur STERRENBERG met den geheelen Raad en corps, g'escorteerd door 16 Samarangse dragonders door een officier opgevoert, ter receptie van den Soesoehoenang op Jatinalling, zijnde circa half wegen tussen Oenarang en Patjerongan, om hem van daar na de laatstgem. of zijne verblijfplaats te geleijden, werwaarts men ook twaalf veldstukken hadde geordonneerd om Zijn Hoogheijt te salueeren, gelijk op zijn arrivement met 19 schoten geschiede, latende hij, die, volgens 't rapport dat men des avonds bij terugkomste van den commandeur en raad ontfing, aldaar wel vergenoegt gearriveert was, op het vertrek van dezelve uit zijn campement 17 schoten uit gem. stukken doen, en vervolgens door zijne beijde rijksbestierders eene visite vragen tegens morgen, die men accepteerde en teegens thien uuren voor de middag bepaalde.

*Maandag, den 9den Meij*, wierd den Soesoehoenang des morgens vroeg een detachement van de lijfwagt, door een luijtenant opgevoert, uit ordre van den Gouverneur-Generaal toegezonden, om hem binnen te brengen en te escorteeren. Kort daar aan vertrok de commandeur en Raad en corps met een koets van ses, een van vier en vier van twee paarden, g'escorteerd door een detachement dragonders uit het guarnisoen, dat daarna onder de wapenen quam, staande de inlandse militie van de oostpoort, daar thans een Europeeze officier met eenige manschap geplaatst was, tot aan de hoofdwagt, de Europeese van daar tot aan het logement, en langs hetzelve de dragonders lijffwagt, thans te voet, terwijl de escorte aansloot aan de regter vleugel van het huis, en op de stoep van hetzelve geposteerd waren de trompetters, gelijk aan 't ende van de groote galderije de bende musicanten, terwijl de Soesoehoenang, na een voorafgetrokkene sleep van piekeniers, fuseliers, allerlije ornamentdragers, draagstoelen en tandoes, of slaphangende Javaense kleeden aan een stok vast vastgemaakt en met een mat of ander deksel overdekt, in dewelke zijne kinders, suster, dogter en eindelijk ook de Ratoeagong AMANCOERAT, zijne moeder, waren, item twee olifanten, twee lijfvaandels, een partije te voet lopende Tommongongs en andere groten, waar onder ook zelfs seven Pangerangs, zijne broeders en neven, waren, van zijn zoon Pangerang Depattij ANUM, den eenigste mannelijke erfgenaam uijt hem voortge-

komen die voorhanden en thans 13 à 14 jaren oud is, van den commandeur STERRENBERG en majoor HOHENDORFF verseld, teegens elf uuren binnen quam, werdende overal gesalueerd met piek en vaendel, onder het slaan van de marsch, een ongemeene toeloop van volk en een groote statie van Javanen gehoorende tot den Samarangsen hoofdregent Depatty SOERA DIMANGALA, dog maar weinige van de strandregenten, alzoo die niet dan als gedwongen en afkeerig voor den dag quamen, hoewel gisteren en eergisteren, bij het doen van een tour buiten de stad, alle present waren. Zijn Hoogheid wierd binnen de deur van het logement, na dat door den commandeur van HOHENDORF uit de koets geholpen was, door de heeren Raden ordinair en extraordinair, die present waeren, nevens den secretaris van de regeering, gerecipieerd en door de heeren MOSSEL en VAN DEN BOSCH, gelijk zijn zoon door de heer VERYSSEL en secretaris JONGSMA, tot in de groote galderije geconduiseerd, staande alle gequalificeerde perzoonen van ons geselschap te weerzijden in het voorhuijs gerangeerd.

Aan de boog, die de ingang van de galderije maakt, dewelke geheel en al met wit linnen en het noorder end of de sitplaats met tappijten belegt was, wierd de Soesoehoenang, vrij wat ontdaan over deeze extraordinaire ontmoetinge, door den Gouverneur-Generaal zelfs gerecipieerd, g'embrasseerd en, na weinig woorden ter verwelkominge gewisselt, aan de linker hand genomen en gelijd naar de sitplaats, zijnde twee gedistingueerde stoelen met rood fluwel bekleed, de een als de andere staande op twee hoeken van een tafel met roodfluwel bekleed, om geen hoger of lager hand te betekenen, staande aan de zijde daar de Gouverneur ging sitten nog drie stoelen, met rood laken bekleed, voor de drie heeren Raden, vervolgens nog een gedistingueerde dogh onbekleede stoel voor den secretaris JONGSMA en de gehele reije heen ordinaire stoelen voor alle de gequalificeerdens van het gezelschap, en, aan Zijn Hoog Edelheids zijde, een gedistingueerde onbekleede stoel voor Pangerang Depattij zijn zoon, en verscheijde andere. Dog Zijn Hoogheid aanstonds versogt hebbende dat zijne moeder, kinders en naastbestaanden ook mogten binnen koomen en voor de eerst gem. zelfs op staande, wanneer zij binnen quam, zo wierden nog eenige stoelen op die rije gezet, waar op zig, naast den vorst, de koninginne moeder en voorts de suster met haar dogter plaatsten, nevens de

dogters van den Soesoehoenang, gaande de pangerangs met de twee rijksbestierders, tussen de twee rijen in, op de tapijten sitten. Zijn Hoogheid zeide, dat te veel ontsteld was om zijn compliment na behoren te maken, dat dierhalven verzogt 't zelve uijt een schriftelijk opstelletje te mogen voorlesen, dat door den translateur SIMONS van periode tot periode wierd vertolkt. Men hadde zeer gevallig gisteren avond laat eerst gehoord dat zulks hem in den sin gekomen was, en oversulks maar nauwlijk desen morgen de tijdt gehad eene gelijke aansprake in 't nederduijtsche te concipieeren, die men hem ter hand stelde nadat met de zijne gedaen hadde, onder een compliment ter materie dienende. De eene en andere luijden als volgt:

Heer Gouverneur-Generaal, de eere en occasie die ik heden heb om uw Hoog Edelheid hier te ontmoeten, verblijd mij ten hoogsten, en het is mij een bijsondere vergenoeging uw Hoog Edelheid in een goede welstand te zien. Grootvader, ik ben zeer verblijd over deeze eere en ben steeds daarna verlangende geweest. Het is daarom dat ik mij heeden verseld van mijn moeder en gantsche familie hier laat vinden. Ik kom hier om uw Hoog Edelheid te deeser plaatse te verwelkomen, van mijne opregte vriendschap te verzekeren en mijne hoogagting en ware eerbied te betuijgen. Grootvader, heer Gouverneur-Generaal, mijne tegenwoordige onderneminge, mijn presente voornemen difereerd zeer veel van de voorige.

Dese mijne onderneeminge heeft, onder veelen, groote verwonderinge gebaard gehad. Des niet te min heb ik daar en tegen geconsidereerd, dat er geen beter occasie voor mij kan weesen om mijne opregtigheid te betuijgen dan deese. Dierhalven heb ik zulx uit eene ware genegentheid ondernomen en houde mij verzekert, dat ik verpligt was bij deeze gelegentheit mijne eerbied en hoogachting aan grootvader, den heer Gouverneur-Generaal, aan te bieden. Te meer, om dat hiervan geen voorbeeld is, en ook omdat zulks onder alle menschen zeer aangenaam was zoodanigen groote zaak als dese is, van mijn hier te mogen aenschouwen.

Ik en alle de wereldlingen zijn waarlijk verwondert over uw Hoog Edelheids perzoon en hoedanigheden; geen een mensch is er die niet met mij uw Hoog Edelheijd bemint. En geene is er die niet gaarne de eere zoude willen hebben om uw Hoog Edelheid te ontmoeten, omdat er zeer

weinige zijn die zoodanige voortreffelijke begaafthedcn bezitten als bij uw Hoog Edelheid gevonden werden. En ook is het zeer seldsaam bij de grooten, die zware saken dirigeeren, dat teffens ook begaafd zijn met opregtigheijt, minsaamheid en medogentheid, zoo als zulx bij uw Hoog Edelheid werd gevonden.

God Almagtig verzeld uw Hoog Edelheid en verleene uw Hoog Edelheid lange jaren levens, tot welwezen van de Comp^e^. en geheel Java.

De Comp^e^. heeft altoos de vorsten hare bondgenooten met alle trouwe en oprechtigheid behandelt. Is er ooijt iets tegenstrijdigs gebeurt, het is alleen aan de quade uitvoeringe harer beveelen te wijten; hare sentimenten zijn en blijven altoos dezelve, en schoon zij, tot hare merkelijke schade, op veele plaatzen gezeten is door de groote kosten die zij van tijd tot tijd moet aanwenden om de wettige regeering staande te houden, zoo laat zij egter niet af van hare eens beloofde vriendschap. Java heeft hier van een bijzondere ondervinding, maar niemand kan beter getuijgen van 's Comp^e^. bestendige en onverbrekelijke trouwe dan de Soesoehounang PACOEBOEANA, die dat in perzoon zo uijtmuntent ondervonden heeft. De Gouverneur-Generaal verblijt zig dat hij thans gelegentheid heeft, sonder tusschenkomst van andere, daarover met den Soesoehoenang te spreeken. Zulk eene nog nooit gebeurde ontmoeting mag deze, nog nimmer beleefde, staatswisseling wel tot haar voorwerp hebben. De nakomelingen zullen daaruit leeren, dat het geene aan den tweeden PACOEBOEANA overgekomen is, dat van den eersten verre overtreft; de volkeren deses lands zullen daaraan gedenken en tot op de laatste tijden getuijgenisse dragen, dat niemand grootmoediger in 't vergeven, bestendiger in het aankleven, vaardiger in het nakomen, en zagtzinniger in de behandelinge is, dan de Nederlandse Oostindische Maatschappij, de oude bondgenoot van het Mattarmse rijk, de steun van des Soesoehoenangs huis, de beschermer van Java, en de zekerste toevlugt van alle desselfs grooten en inwoonders.

Dat dan een iegelijk, met die selfde iever en welgezintheid aangedaan, zig bevlijtigen mogte om dat groote voorbeeld te volgen. De edele Compagnie begeerd niets meer als de verbetering van het land; wat kunnen dan groote en kleijne meer begeeren als haar eijgen welwesen, en het billijk is hetzelve

te helpen bevorderen. De Gouverneur-Generaal kan niet voorbij dit aan den Soesoehoenang indagtig te maken, dat zijn gezag door hem niet beter kan werden aangelegt, als dat het strekke om de menschen tot haar eijge beste te dwingen; heeft niet het schiften der swaarden en het leven der pieken, het gedruijs der schietgeweeren en het gebulder van 't canon dit arm land lange genoeg ontroert en over hoop gesmeeten?

Dat dan de lieflijke vreede en ruste van God geschonken behoorlijk erkent, wel aangelegt en bij een iegelijk bevordert werde, op dat daardoor bloeijen het gewas van het aardrijk, de vrugten des lands, de inkomsten van den vorst, de bezittinge van de onderdanen en de staat van de edele Comp^e^. en een iegelijk in het genot van zoo veel zegeningen het vorige leet mag vergeten.

Hiertoe zal de Soesoehoenang steeds ondervinden 's Comp^s^. bijstand, des Gouverneur-Generaals bereijdwilligheid, en de genegentheid van de Hoge regeering van Indiën.

Dit gedaan en nog een half uure met indifferente diskoursen doorgebragt zijnde, vertrok de Soesoehoenang even als gekomen was, werdende nu door den Gouvérneur-Generaal tot buiten de voordeure van het huis, en door de heeren Raaden tot aan de koets gebragt, en voorts wederom, gelijk bij zijne binnekomste, gesalueerd met drie decharges van het guarnisoen, en een en twintig schooten uit het canon van de wallen, vervolgens met 19, 17 en 15 van de scheepen ter rheede, die ook teffens vlagge en wimpels lieten waaijen, sendende Zijn Hoogheid na de terugkomste van den commandeur en Raad, die hem weder naar Patjerongan geleijde, zijne beijde Rijksbestierders binnen, tot blijk van zijn contentement over deze receptie en om te bedanken voor de eere hem bij deeze eerste visite gedaan.

Tegen den avond sond de Gouverneur-Generaal den majoor en ritmeester van zijn lijfwagt, OSSENBERG, nevens den koopman en eerste administrateur, DE KLERCQ, bij den Soesoehoenang, om een contra visite te vragen, tegen des anderen daags morgens ten negen uuren, die geaccepteerd wierd.

*Dingsdag, den* 10^den^ *Maij*, ten seven uuren, vertrok men naar Patjerongan, door het onder de wapenen staande guarnisoen, onder het doen van drie

decharges en 't lossen van 't canon van de wallen. Vooraf marcheerden de Javanen, 's Comp^s. onderdanen, met haar hoofden en vaandel; daarop volgden vijf handpaarden, wel uitgedost, twee voor den Gouverneur-Generaal en een voor de drie heeren Raden; hierop kwam een detachement dragonders door een officier opgevoert, daarna twee lijfftrompetters van den Gouverneur-Generaal, voorts de koets met ses paarden, waarin zijn Edelheid met de drie heeren Raden zig geplaatst hadden, rijdende ter regterhand van dezelve de majoor OSSENBERG, en ter linkerhand de capitain VAN MARSCHAL, en agter dezelve in een file, ter wederzijde, de helbardiers, domestiquen, clerquen enz., waarna de overige rijtuigen, een met vier en vier met twee paarden, nevens een goed getal Europeese burgers en andere aanwesende perzonen, alle te paard, volgden en de marsch voorts besloten wierd door een tweede detachement dragonders te paard.

In dier voegen geavanceert zijnde tot nabij des Soesoehoenangs logement, voor het welke zo wel de Europeese lijfwagt van Zijn Hoog Edelheid als de inlanders of Javanen in ordre gerangeert waren, wierd men, op een goede distantie van daar, ontvangen door de Rijksbestierders, de pangerangs en mantries, gaande zo wel als alle onze Javaanse hoofden te voet voor de eerste koets uit, en voor het logement recipieerde ons de Soesoehoenang in perzoon aan het portier, geleijdende den Gouverneur-Generaal aan zijn regterhand na binnen, daar de stoelen even als gisteren gerangieerd waren, doende vervolgens Zijn Hoogheids magt drie decharges, gevolgt van zeven en twintig canonschooten uit de veldstukken, en naar een uur zittens vertrok men met dezelfde statie weder naar Samarang, daar ten elf uuren arriveerden. Voorts wierden de nodige ordres gegeven ter depeche van het schip de Herstelder na Batavia (vide de briev aan haar Ed. van dezen datum), zijnde de Anna reets gezonden na Japara om rijst te laden, mitsgaders de preparatiën gemaakt voor onze opreize na het hoff van den Soesoehoenang, die den Gouverneur-Generaal daartoe al in de eerste visite hadde verzogt.

*Woensdag, den* 11^den *Meij*, 's morgens, vertrokken met het schip de Herstelder na Batavia, de commandeur en equipagiemeester VERLENG, capitain PAULUSZ, de opperkoopman en sabandhaar D'ESPAR en de onderkoopman en secretaris van commissarissen CRANENDONK.

Nademiddags ontmoetede de Gouverneur-Generaal den Soesoehoenang, als bij geval, op de wech van Patjerongan; gingen toen bij den anderen zitten in des Gouverneurs rijtuig, alwaar den Soesoehoenang de hogerhand gegeven wierd, rijdende dus door Samarang en verder buiten de stad, waarover de Soesoehoenang zeer verwondert was, als hebbende noit zo veel huisen, na de Europeesche wijze gebouwt, bij den anderen gezien; voorts wierd Zijn Hoogheid des avonds met twee gecommitteerdens weder naar zijn logement geconduiseert, na dat aan het onze een weinig vertoeft en uitgerust hadde, en tegens morgen middag verzogt op een maaltijt, die teffens tot ons afscheijd diende, om naer het eijndigen van dezelve te samen te vertrecken naar Patjerongan en aldaar te vernagten ter voorzettinge onzer reize naar boven, des anderen daags morgens.

*Donderdag, den* 12^den^ *Meij.* Na dat desen morgen het nodige bezorgt was voor onze opreize, wierd de Soesoehoenang wederom met dezelfde statie als voor de eerste maal tegens de middagh ingehaald. Men speisde vervolgens te samen, zittende Zijn Hoogheid in 't midden van de eerste tafel, recht over den Gouverneur-Generaal, tussen de heeren MOSSEL en VAN DEN BOSCH en de Europeesche juffrouwen, die nevens alle gequalificeerde perzoonen aan drie tafels getracteert wierden, ter zijde van den Gouverneur-Generaal, nevens den heer VERYSSEL en secretaris; voorts, ter zijden van de heer MOSSEL, pangerang depattij ANUM, en op de overige plaatsen de eerste gequalificeerdens van het gezelschap; aan de tweede tafel de majoor OSSENBERG, met eenige Europeese gequalificeerdens, de twee rijksbestierders en de pangerangs van des Soesoehoenangs huis, en aan de derde tafel de koopman en Cheribons resident VAN DER HOOP, met de verdere vrienden van het gezelschap, ieder tafel van ruim 20 borden zijnde. Men dronk de gesontheden van den Soesoehoenang met die van den Gouverneur-Generaal te zamen, die van Pangerang Depattij met die van de presente heeren van de regeering, die van de Ratoe of keijserinne moeder en Zijn Hoogheids suster met de juffrouwen, die van de pangerangs met de verdere heeren van 't gezelschap, en voorts het welvaren van de Hooge Regering tot Batavia, van Java, van de Comp^e^. en de bestendige vriendschap, onder 't doen van canonschooten, en de Soesoehoenang en zijne grooten kregen haar deel; waarop men des avonds, tegen zons ondergang, vertrok naar Pa-

tjerongan, sittende de Soesoehoenang op de linkerhand van den Gouverneur-Generaal in het eerste rijtuig en de Pangerang bij de Ed. heer MOSSEL, in het tweede, mitsgaders de verdere heeren en vrienden van het gezelschap in de overige. Het guarnisoen was in de wapenen, en men schoot rondom los na het doen van drie decharges uit de musquetterie. Arriveerden ten seven uuren op Patjerongan, werwaarts alle de gequalificeerdens van Samarang ons conduiseerden en vervolgens terugkeerden.

*Vrijdag, den* 13^den^, met den dag, vertrokken naar Oenarang, de Soesoehoenang ons volgende, zoo als geconsenteert was, dat Zijn Hoogheid, die gisteren morgen zijne moeder en de verdere vrienden van zijn gezelschap reets vooruit gezonden hadde, altoos na ons op de reize zoude gaan, om malkander niet te belemmeren.

Oenarang is 5400 roeden van Samarang, de wegh derwaarts is bergagtig, dog thans opgekapt zijnde vrij passabel, schoon door de gevallene regen wat modderig, omdat meest door het bosch loopt, bosschen van groote uitgestrektheid en van schoone kiate en andere bomen voorzien. De medegenomene drie rijtuijgen passeerden met weinig moeijte, schoon hier en daar wat steijltens waren, en men vond bij Oenarang de nieuwe schans begonnen, aan dewelke de naam gegeven wierd; de Ontmoetinge, ter gedagtenisse van des Soesoehangs ontmoetinge op Samarang.

Nademiddag wiert de reize voortgezet naar Patjarongan aan de 32 paal, zijnde de palen 300 roeden van den ander, alwaar vernagteden.

*Saturdag*, *den* 14^den^, met de dag op weg. Passeerden een uur na ons vertrek de Toentangse brug, en quamen tegens agt uuren op Salatiga, daar het nieuwe fort reeds voltoijt en betrokken vonden door een officier met twintig man; noemde hetzelve de Herstelling en reisden voort naar den Ampel, daar het middagmaal hielden.

Van de Toentangse brug af vind men een zeer aangename opene contreije, met weinige hoogtens doorsneden, en een schoon terreijn, dat bij forma van terrassen, het een hoger als het andere, malkander het afkomende water uit de gebergtens communiceert, en dus op de meeste plaatsen bezaaijt is en een zeer riant gezigt heeft, zijnde inzonderheijd een canonschoot aan deeze of de Samarangse zijde van den Ampel, een heuveltje, dat rondom gebout is met zoodanige terrassen van nelij, hetwelke, gevoegt

bij het vrije gezigt over de opene bevallige lansdouwe rondom hetzelve gelegen, deeze plaats preferabel maakt voor den Ampel zelfs, en waardig dat aldaar iets werde aangelegt.

Deeze wech is ook geheel rijbaar met chaise en paarden, gelijk onze rijtuijgen dezelve passeerden; alleenlijk moeten van Patjerongan af, hier en daar, nog wat verbeteringen in de bosschen gedaan werden, zoo ter erlanging van beter waterlossingen, als door het wegkappen van wortels en struijken.

Nademiddag vertrokken van den Ampel naar Boejolalie, daar de derde schans werd aangelegt, dien men nu voortaan de Veldwagter zal noemen, en alwaar onze derde nagtplaatse hadden. De weg is van den Ampel hierheen eenerleij als aan de Salatigase zijde, hier en daar wat afgebrooken door sleuven van afwateringen, die uit de gebergtens koomen en hoogtens en laagtens formeeren, doch voor het overige zeer gebaant en gemakkelijk, mitsgaders vlak land met aangename gezigten.

*Sondag, den* 15^den^ *Meij.* Desen morgen, voor ons vertrek van Boejolalie, de Soesoehoenang, als na gewoonte, aan het logement van den Gouverneur-Generael komende, zoo verzogt Zijn Hoogheid, dat dezen middag geëxcuseert mogte zijn van bij ons te eeten, zoo als gedurende de vorige dagen hadde gedaan, maar dat doortrekken mogte naar zijn nieuwe residentie op Soeracarta, om ons des namiddags aldaar te kunnen inhalen, hetgeene gaarne bewilligden, te meer Zijn Hoogheid eenmaal van het oude hoff gedelogeerd zijnde, daar onze middagshalteplaats geprepareert was, apparent ook niet gaarne weder op die plaats zoude willen vertoeven, dewelke hij tot eene wildernisse heeft geabandonneert.

Van Boeijolalie na Wono Carta is de wech effen, alsof hij geplanneert was, en het land zoo vlak en open, dat men nog hoogte of oneffenheid daar in ziet, beginnende met de 67 paal tot aan de 82, die even voorbij de passeeban van het oude hoff staat, en bij de 79 paal is de Bazaar met het tolhek, daar Wono Carta begint, lopende van daar tot aan de 81 paal, zoodat de bebouwing van deze voormalige residentie zig circa 1700 roeden extendeert. Ten half negen uuren op Wono Carta gekomen zijnde, bezigtigde men het geruïneerde oude hoff, en na het middagmaal ook de in de papieren met veel onnodige ophef bekende Lemmadoehoer. Vertrokken ten drie uuren naar Soeracarta, twee uuren gaants van hier, off eigentlijk

van de 82$^{ste}$ tot de 91$^{ste}$ paal, zijnde 2700 roeden, daar ten vijff uuren arriveerden, werdende 600 roeden aan deze zijde door den Soesoehoenang, met zijn geheele hoff, ingehaalt. De Vorst zat te paard, en wij in rijtuigen, en wanneer Zijn Hoogheid afstapte, zoo traden ook te gelijk uit de chaise en embrasseerden malkanderen, stijgende toen ieder op zijn paard, en de Gouverneur-Generaal behield de regterhand bij de intrede, dewelke door eene lange reije, ter wederzijden van den weg geschaard, eerst van Javanen, daaraan van inlandse en voorts van Europeesche militairen, geschiede, voorbij de nieuwe onderhanden zijnde fortresse, ook de Grootmoedigheid genaamt, naar het huijs van den majoor HOHENDORFF, daar onze logementen gepreparеerd waren, volgende toen drie dechargies en zo veel canonschooten als gedaan konden worden.

De Soesoehoenang bragt ons in ons logement en wij conduiseerden hem in zijn nieuwe dalm, daar een half uur vertoefden en tegens den donker weder vertrokken, declineerende Zijn Hoogheids beleefde intentie om ons weder thuis te brengen en namen van denzelven afscheijt voor de eerste poort.

*Maandag*, *den* 16$^{den}$ *Meij*, was men den geheelen dach bezig met wat uitterusten, het werk effen te stellen, dese plaats en rendezvous te bezigtigen en voorts des avonds den Soesoehoenang te recipieeren, met denwelken men vervolgens een uurtje tête à tête abouchеerden, gevende Zijn Hoogheid te kennen, dat de strandregenten tot hiertoe nog niets voldaan hadden van de jaarlijkse verpligtingen in geld en geschenken, die zij van ouds gewent waren, bij haar verschijninge ten hove, op te brengen, en dat, ofschoon die districten bij het contract gelaten waren onder Zijn Hoogheid, voor zoo verre niet aan de E. Comp$^{e}$. finaal zijn afgestaan, hij egter bijna niets over dezelve te seggen hadde. Waaruit men gelegentheid nam den vorst te vertonen dat, hoewel men dese schikkinge indiervoegen hadde gemaakt met, namelijck, het grootste gedeelte der strandregentschappen onder hemte laten en alleen voor de Comp$^{e}$. te nemen die landen, gelijk Japara, Rembang en Sourabaya, die de Comp$^{e}$., om de wille van hare daar in gesitueerde establissementen, niet ontbeeren konde, Zijn Hoogheijd egter wel konde begrijpen dat deze verdeeling gebrekkelijk was en altijd aan veele verdrietelijkheden en inconvenienten onderworpen zoude wesen, en dat het bijna geheel ondoenlijk zoude vallen de overige strandregenten, die thans bijna niets als de voorsz.

jaarlijxe contributie aan Zijn Hoogheid te doen, en, voor het overige, alle de leverantien van rijst en houtwerken voor haar reekening hadden, te dwingen tot hetgeene zij nu bijna geheel afgewend waren, en op allerleij pretexten, in het vervolg, ook zekerlijk souden zoeken te eludeeren, hem uit dien hoofde voorstellende, dat het beter voor Zijn Hoogheid en de Comp^e^. zoude zijn die landen maar te laten varen en aan de Ed. Comp^e^. geheel en al over te geven, mits dat Zijn Hoogheid niets van zijne revenuen daarbij verloor, maar voortaan aannam dat 's Comp^e^. weegen sorge daarvoor worde gedragen, te meer de inkomsten der Sabandharijen, die aan den vorst waren gelaten en waarvan hem voortaan jaarlijks rekening zoude werden gedaan, nog niet eens toereikende waren, om het jaarlijkse onderhout van 't guarnisoen, de agterstallen op het vorige contract en het onderhout der prinsen van zijn huis, die voor reekening en ten lasten van de Ed. Comp^e^. zijn, met de agterstallen op dezelve te vereffenen, en dus Zijn Hoogheid in 't vervolg nog al meer ten agteren konde geraken, indien men door een gemengde heerschappij over de strandregenten, deze niet konde houden tot hare verschuldigde leverantie van 5000 coijangs rijst voor 10 rd^s^. de coijang, terwijl de inkomsten der Sabandharijen ook eenig nadeel en verminderinge leeden door de tegenwoordige onvolmaakte schikking, daar Zijn Hoogheid integendeel door dien afstant van alles ontslagen konde werden, behoudens zijne inkomsten, wanneer de Comp^e^. van hare kant zig met de voorsz. Sabandharijen voor de bovenstaande drie onderhoudsposten voor 't guarnisoen, de prinsen en agterstallen van 't vorige contract, te vreden hielt en noch meer noch minder daar voor te pretendeeren hadde.

Waarover Zijn Hoogheid veel difficulteijten formeerde, zeggende dat hij zelfs wel de compleete leverantie van alles aan de Comp^e^. volgens het jongste contract zoude willen leveren, zo men die landen geheel en al, gelijk zij te voren waren geweest, onder zijne alleenheerschappij liet; doch de ondoenelijkheid van deze zaak den Soesoehoenang gedemonstreert zijnde, uit het jongst voorgevallen op Java niet alleen, maar ook uit de retroacta van den vorigen tijd, waarbij duidelijk genoeg tot 's Comp^s^. en zijne merkelijke schade is gebleeken, dat Java onder zijne alleenheerschappije nog bijna noit een douzijn jaren in vrede is gebleeven, grotelijks veroorzaakt doordien de vorst van uit de bovenlanden onmogelijk alles beheeren en in ordre houden kan,

en zijne ministers moet laten begaan, dewelke tot haar particulier voordeel zijn authoriteijt misbruiken en dus geduurig misnoegden en rebellen verwekken, die het land ondermijnen, zoodat het niet voortbrengen kan hetgeene de Vorst en de Comp^e^. daarvan hebben moet, daar integendeel de bovenlanden onder hem en de benedelanden onder de Comp^e^. staande, onder Godes zegen alles in ordre konde blijven en een ieder sorgen voor het zijne; zoo wierd men het eindelijk eens, en de Soesoehoenang beloofde te zullen laten opgeven wat hij tot hiertoe van de nog geblevene strandregentschappen hadde gehad, en mits het betalen van die inkomsten en de Comp^e^. zig met de Sabandharijen voldaan houdende voor de drie overige articulen, de stranden geheel en al aan de maatschappije te zullen overgeven, alles onder dit beding, dat zulks geen kleijnagting aan Zijn Hoogheijd mogte toebrengen, waarvoor men beloofde zoo veel mogelijke zorge te zullen doen dragen.

Men hadde ook gedurende deze rijze de nog manquerende nadere onderrigtinge gekreegen omtrent het articul der tollen binnen 'slands, zo veelvuldig en zo qualijk gereguleert, dat de inwoners bij het afbrengen harer producten, zoowel langs de weegen als op de rivieren, bijna zo veel daarvan niet konnen maken aan de stranden, als zij reets aan tol betaalt hadden in het afkomen, moetende op ider district een nieuwe tol betaalt werden, ja zelf van dingen die tot de eijge consumptie der inwoonders dienen uit het eene district in het andere, waardoor op de bazaars, die hier veelvuldig zijn, alles zeer dier, ja ten hoogsten prijze, werd verkogt, de communicatie tusschen de boven- en benedenlanden merkelijk is gestremt en het land niet na behooren gecultiveert kan werden. Dit alles wierd den Soesoehoenang vertoond, en ook bij hem in dier voegen begrepen, mitsgaders uit dien hoofden goedgevonden, dat de vorst van de Comp^e^. voortaan zoude hebben het geene zijn inkomen van alle deze tolpoorten en hekken derzelve, zoowel te lande als op de rivieren, zijn geweest, mits dat Zijn Hoogheid voor hem en zijne successeurs zoude renuntieeren aan alle regten en belastigen op eenige goederen, en de Comp^e^. de vrijheid zoude hebben die te schikken zoo als het haar beliefde.

*Dingsdag*, *den* 17^den^ *Meij*, was men den geheelen morgen bezig met de poincten van gisteren in ordre te brengen, bij forma van een ampliatie op

't contract, het welke door de heeren Raden van 't geselschap goedgekeurt zijnde, vervolgens door den Vorst getekend en gesegelt wierd, gelijk ook aan onze zijde, luijdende aldus:

Tot nadere explicatie van het genoteerde bij het jongste contract van den 11den en 13den November 1743, nopens de Sabandharijen en strandregentschappen, is op heden tusschen den Hoog Edele heere Gouverneur-Generaal GUSTAAF WILLEM baron VAN IMHOFF en den Soesoehoenang etc. vastgestelt en ter wederzijde belooft en aangenomen, dat alle de Sabandharijen zullen zijn en blijven ten behoeve van de Compe. sonder daarvan verder reekening aan den Soesoehoenang te doen, mits dat de Soesoehoenang daarmede zal kunnen volstaan tot voldoeninge, zo van het jaarlijkse onderhoud van 't guarnisoen alhier en van de prinsen van zijn huis, die thans op Batavia en elders door de Compe. werden onderhouden, als voor de agterstallen op het eene en andere, item van de rijst op het vorige contract van den jare 1733, die Zijn Hoogheid, volgens het jongste, gehouden is te vereffenen, zoo dat Zijn Hoogheid niet verpligt zal zijn iets te suppleeren, bijaldien de gemelde Sabandharijen zo veel niet bedragen mogten, als voorsz. verschuldigde jaarlijkse betaling, nog de Compe. om iets uit te keeren, zo dezelve meer beliepen, zoodat het eene met het andere finaal en eenmaal voor altoos vereffent zal zijn.

Voorts geeft de Soesoehoenang geheel en al aan de Compe. over, de nog overige districten langs de stranden, die niet begreepen zijn onder de landen bij het jongste contract afgestaan, waar tegens de Compe. aanneemt te bezorgen, en jaarlijks aan Zijn Hoogheid, in contanten gelde, te laten voldoen, de inkomsten die Zijn Hoogheid bevorens uit gemelde districten heeft gehad, thans gesteld op eene somma van vijf duijsend realen Spaans, gelijk ook de Compe. belooft de volkeren dier landen, zoowel als de hoofden derzelve daartoe steeds te houden, dat zij den Soesoehoenang alle behoorlijke eere en respect bewijzen, op dat Zijn Hoogheids aanzien hierdoor niet vermindert werd.

Laastelijk verklaart de Soesoehoenang bij dezen, afstand te doen van alle tolpoorten, hekken en afschuttingen der wegen in de bovenlanden, en van alle belastingen op de goederen, die zo wel langs de wegen als de

rivieren, zoo tot negotie als consumptie kunnen werden afgevoert, latende geheel en al aan de Comp$^{e}$. over om te reguleeren en te ordonneeren sodanige uijt- en inkomende regten op de voorsz. goederen, 't zij van diegène die in de bovenlanden vallen en aangekweekt of aangemaakt werden, of van andere die van buiten inkomen, als de Comp$^{e}$. daar denken sal het beste te zijn, met belofte van de ordres, die de Comp$^{e}$. daaromtrent laat stellen, door zijne onderdanen presies te doen uitvoeren; waar tegens de Comp$^{e}$. beloofd jaarlijks aan den Soesoehoenang te betalen de somma van negen duisend realen Spaans, voor het inkomen dat Zijn Hoogheid tot hiertoe van voorsz. tol heeft gehad, daaronder begreepen de pagt der vogelnesjes, de rivier Solo, de tabakspagt in de Kadoe, de bazaars en alles wat tot de voorsz. tolpoorten heeft behoort, waar benevens de Comp. ook nog jaarlijks zal laten betalen een duisent spaans aan de Ratoe AMANCOERAT, de Pangerangs en eerste bediendens van Zijn Hoogheids hoff, en twee duijsend realen Spaans aan den oudsten wettigen zoon van den Soesoehoenang en zijnen opvolger in het rijk, zodra die een behoorlijken ouderdom van veertien jaren zal hebben bereijkt en door de Comp$^{e}$. tot kroonprins verklaart zal zijn.

Aldus gedaan op Soeracarta den 18 Meij 1746 (onder het Javaans stond) het zegul van Zijn Hoogheid in rode lacke, (en daar nevens geschreeven) dit is het zegel van den Soesoehoenang PACOEBOEANA (onder het nederduits) (getekend) G. W. VAN IMHOFF, JACOB MOSSEL, JACOB VAN DEN BOSCH en HUGO VERYSSEL (ter zijde) 's Comp$^{s}$. zegul in rode lacke (en daaronder) ter ordonnantie van Zijn Edelheid den Heer Gouverneur-Generaal (getekend) N. JONGSMA Secretaris.

Des namiddags quam de Soesoehoenang bij ons eeten en verzogt ons reciproque tegens morgen middag. 'S avonds bezigtigden wij het nieuwe en nog niet half voltooide fort de Grootmoedigheid.

*Woensdag, den* 18$^{den}$ *Meij*, des voormiddags wiert de Soesoehoenang, zijne moeder, zijne suster met haar dogter, zijn zoon, de rijksbestierders, nevens de verdere Pangerangs, of Prinsen van zijn huijs, 's Comp$^{s}$ wegen beschonken, en daar tegens sond Zijn Hoogheid eenige goud werken tot present, die men aan den commandeur STERRENBERG overgaf om na Batavia gesonden te werden. Ook liet Zijn Hoogheid van zijne zijde nog twee poincten voordragen,

waarin hij verzogt dat 's Comp^{ie}. weegen geconsenteert mogte werden, namentlijk de verklaringe van zijn eenigste wettige zoon tot kroonprins, en het huwelijk van zijne oudste wettige dogter Ratoe ALIT, met Radeen Aria WIERADININGRAT, zoon van den versondene rijksbestierder NATTA COESSOEMA, en dewijl hier op het eerste weijnig speculatie viel, door dien er tot de successie, in de descendente linie, hier te lande als van zelf volgende, geen ander subject voorhanden, en op de perzoneele hoedanigheeden, ouderdom of andere omstandigheden, tot desen prins betrekkelijk, niets te remarqueeren is dat het zoude kunnen tegenhouden, zijnde de prins reeds 15 jaren oud, redelijk fier en van geen quaden opslag, mitsgaders, wat het huwelijk van de dogter betreft, 's Comp^{s}. weegen alleenlijk speculatie gevallen was, wanneer hetzelve bij Samarangse missive van den ........ en die van den Vorst, wierd voorgestelt, nopens de nieuwe betrekking tot gemelde NATTA COESSOEMA, dewelke hetzelve aanstonds heeft doen stuijten, sonder dat de regeering van Indiën zulks absolut heeft gecontradiceert of geapprobeert; daar men nu bij nadere bevindinge, en ook volgens hetgeene de commandeur STERRENBERG en 's Comp^{es}. resident aan dit hoff, de majoor HOHENDORF, quamen te betuijgen en toenmaals al, tot geruststellinge van de regeeringe, hadden moeten ten antwoord geven, zig genoegsaam verzekert konde houden, dat deze aliantie van weinig consequentie konde wezen voor de Comp^{e}. of voor het land in den volgenden tijd, zo maakten de heeren Raden nevens den Gouverneur-Generaal geen de minste swarigheid om den Soesoehoenang, in het eene zo wel als in het andere, thans te willen te wesen, en dienvolgende wierd in Zijn Hoogheids dalm desen middag daarvan opentlijk verklaring gedaan, op het nadere versoek dat Zijn Hoogheid, ook in het publicque, daartoe deed voor het begin van de maaltijd.

Ook hadde Zijn Hoogheid niet alleen, maar ook de beijde rijksbestierders en de majoor HOHENDORF, geklaagd over de stoudheid van Pangerang MANCOEBOEMI, broeder van den Soesoehoenang, dewelke bevorens, nevens de ses, die nog in 't land omzwerven, zig onder het getal der malcontenten gerangeert hebbende, doch ten laatsten weder aan het hoff gekomen en door den Soesoehoenang ook genereuselijk behandelt zijnde, egter nog bleef continueeren met het op en aanhouden van eens zoo veel huisgezinnen, als hem volgens zijne geboorte competeeren, met verzoek dat, dewijl

hij niet veel scheen te geven om hetgene hem daaromtrent door de voorsz. minister en de Vorst zelf wierd vertoond, dat het hem eens met ernst mogte gezegt werden door den Gouverneur-Generaal zelfs, dewelke dan dezen middag vertoonde, dat het eene ten uiterste onbillijke oppositie was tegens de aloude gebruiken van des Soesoehoenangs huis en eene onredelijke praetentie, in dier voege, bij wegen van ongehoorzaamheid en geweld, na zig te nemen hetgene hem niet toequam, en dat hetgene hem naar zijn rang competeerde, hem, zo wel als alle prinsen, tot dewelke men al verder deeze aansprake rigte, moeste contenteeren, zoo als de Vorst opentlijk wierd gerecommandeert, zulks de prinsen zijne bloedverwanten niet te onthouden en dezelve ook in 't gemeen te protegeeren en gunstig te zijn, hetwelk wederzijts wierd aangenomen. Pangerang MANCOEBOEMI leegde, nevens de andere prinsen en rijksbestierders, op het welvaaren van de Comp$^{e}$., van Java en op de successie van Pangerang Depattij ANUM in het Rijk, een glaasje, na hetwelk zij vriendelijk en wel vergenoegt scheijden, sonder iets van hare seijde te zeggen te hebben op de vrage, die men opentlijk voor den eeten daeromtrent liet doen.

Des avonds wierd orde gegeven tot onze verdere reijze van Soeracarta door de Mattarm, Baggaleen en Banjoemaas naer Tagal, zijnde het voornemen van den Soesoehoenang, om ons tot in de Mattarm uitgeleijde te doen, om de wille van de groote belemmering gedeclineerd en Zijn Hoogheid verzogt, alleenlijk tot halfwegen Wono Carta of het oude hoff, te reconduiseeren, waarinne deselve ook bewilligde.

*Donderdag*, *den* 19$^{den}$ *Meij*, quam de Soesoehoenang met zijne moeder en suster, haar en zijne dogters, en verdere aanverwanten van beijde sexen, aan ons logement, om ons te valediceeren, en Zijn Hoogheid zeijde teffens aan den Gouverneur-Generaal, dat Pangerang MANCOEBOEMI, die gisteren eene recommandatie gekregen hadde, dese nagt zijne ordinaire woning verlaten en alles mede genomen had, 't zij dat het was uit vreese of uit weerbastigheid, om niet te voldoen aan de ordres die hem gisteren opentlijk waren voorgesteld.

Dese manier van doen is onder de prinsen van dit hoff thans so familiair geworden, dat er buiten Radeen Mas SAID, den jongen zoon van den op Ceilon overledenen Pangerang Mas SAID MANCOENAGARA, nog wel vijff swerven, te weten, BOEMINATA, SINGASARIE, Mas AMBIA, SABAR en GOENTOER, die

geen andere reden weten te geven van hare retraite, als een idel voorwendsel van vreese, en nog naar goede vermaningen, nog naar dreijgementen luijsteren, sich ondertusschen ophoudende met de eene twee, en de anderen meer duijsent menschen naar zig te trekken, door de brandschattingen, die zij uitschrijven, een ongebonden en teffens opulent leven te lijden en alzo het land in rep en roer te houden, dan eens het eene, dan weder het andere district invadeerende en door hare verregaande petulantie zig een onbeschroomt air van independentie, ook omtrent de Comp^e^. geven, dat niet te verdragen is en haar alomme gedugt maakt onder de gemeente, aan dewelke zij daar en boven door hare baldadigheden, die zij hier en daar komen te bedrijven, een opene deure verschaffen, om alles wat 's Comp^s^. wegen geordonneert werd aan te planten, op zulke praetexten te eludeeren, gelijk de peper culture en andere dingen, dewelke zij thans zeggen dat op verscheijde plaatsen door Maas SAID, uit enkele boosaardigheid, bedurven zoude zijn.

De Soesoehoenang hadde hier over zelfs ook al een en andermaal geklaagt, en alschoon men van de waarheid deser zaak, zo verre de voorn. baloorigheid en quadaardigheid van die knapen betreft, wel overtuijgd was, zo wierd men tog ook desen morgen nog nader overtuigd van Maas SAIDS hardnekkigheid, alzoo een boodschapper, uitgezonden met een briefje van den translateur SIMON, aan hem geschreven om hem nogmaals te vermanen om thans af te komen, met het volgende excuis tot antwoord terug quam.

Translaat javaansche brief van den Pangerang ARIA MANCOENAGARA en desselfs famille, aan Zijn Hoogedelheid den Hoog Edelen heer Gouverneur-Generaal. Ontfangen den 19^den^ Meij 1746.

Na gewone voorrede.

Het heeft UWEdele behaagt mij een brief te zenden, dewelke door mij behoorlijk ontfangen en de inhout zeer grondig verstaan is, waardoor ik mij ten hoogsten verpligt bevind, dog aangaande dat UEd. mij gelieft te ontbieden, verzoek ootmoedig om excuis, door dat ik bevreest ben. Wat mij betreft, zoo heb ik geen vader, nogte moeder, dan UEdele mijn grootvader, den Gouverneur-Generaal, om wiens hulp en bijstand ik ben verzoekende. Want de reden, dat ik bevreest ben, is eenelijk, omdat mijn

andere broeder niet en komt. Wat mij betreft, grootvader Gouverneur-Generaal, zoo mijn broeder niet bij mij en komt, zoo verzoek ik met gerustheid beoosten de rivier te mogen blijven, doordien ik mij gevoel niet in staat te zijn om op Soeracarta dienst te doen; dog daar ik na wagt is, somwijle mogte UWEd. genegentheid betonen aan de nalatenschap van vader Pangerang ARIA. Grootvader Gouverneur, wat mij betreft, indien UWEd. mij wil doden, zo sterf ik, en zoo UWEd. mij wilt in 't leven behouden, zo blijf ik levendig. En wat betreft de slegte stijl van dezen brief, wilt het mijne onnoselheid toegeven, en het bestaan aan UWEd. te schrijven, gelieft het mij te vergeven, want om bij UWEd. te komen ben ik bang, en nu niet bij UWEd. te verschijnen ben ik insgelijks bevreest. Edogh ik ben niet gesint eenige vijandelijkheeden teegens de Comp^e. te plegen, tenzij dat ik ten uiterste daartoe gepersuadeert werd, dogh des doenelijk zijnde, wense in vrijheid te mogen zijn, zoo aldien UWEd. geen genegentheid hebt tot het verzoek van Pangerang ARIA.

Hebbende hij mondeling daarbij gevoegt, dat absolut niet komen zoude, en geen de minste vreese, maar in tegendeel een ongemeene assurantie betoond, volgens het zeggen van den boodschapper, waarbij de Soesoehoenang nogmaals voegde zijn verzoek, dat hij en alle diergelijke knapen maar mogten werden uitgeroeid, om dat het land anderzints nimmer in ruste zoude komen, waeromtrent men dan met Zijn Hoogheid over een quam, dat zulks maar moest geschieden op de beste en doenlijkste wijze, met beloften van daaromtrent nog nader ordres te zullen stellen voor ons vertrek naar Tagal.

Hiermede onze verrichtinge te deser plaatse afgelopen, de moeder en verdere vrouwen van 's Vorsten huis afschijt gegeven en na het hoff geretourneerd, mitsgaders alles tot onze reize in gereedheid gebragt zijnde, hoe wel ten opzigte van het benodigde volk en paarden vrij wat gebrekkig, zo vertrok men tegen negen uuren van Soeracarta, zittende de Soesoehoenang aan de linkerhand van den Gouverneur-Generaal in het rijtuig met ses paarden, de heer MOSSEL met de heer VAN DEN BOSCH in het tweede en de heer VERYSSEL met den kroonprins in het derde, die de Vorst versogt, onder weg zijnde, niet te willen vergeeten. Ook betuigde Zijn Hoogheid inclinatie tot een rijtuijg, dewijl de wegen thans hadde laten maken, dat zig

daarmede diverteeren konde, en, nevens sijn zoon, verzogt hij nog om eenige fraije vogelroers, om op de jagt te konnen gebruiken, waaromtrent men beloofde, bij retour op Batavia, de noodige ordre te sullen stellen. Aan de vierde paal, zijnde circa half weegen het oude hoff, versogt men Zijn Hoogheid zig niet verder te incommodeeren, nemende daarop afscheijt van den anderen, de Vorst te paart terugkeerende na zijn hoff en wij, met de rijtuigen, onzen weg vervolgende voorbij Wono Carta, tot aan den dijk langs de vijver, daar de limite van den ouden Dalm is en de reijtuigen terug moesten keeren, wij te paard en met draagstoelen onze reijze voortzettende door een vrij ongelijke, modderige en met veel water geïnterrumpeerde weg naar Dilango, daar des middags halte hielden, zijnde vier uuren van Soeracarta, en des nademiddags weder voortmarcheerden. Quamen in den donker, niet sonder veel moeite ten opzigte van den wegh en groote gebrekkelijkheid omtrent onze bagagie, op Gondang, zijnde vijff uuren gaants verder.

Men had 's daags voor ons vertrek den Soeracartasen translateur DE VRIES met eenige Inlandschen hoofden vooruit gesonden, om de logementen te praepareeren, en, dewijl men niet wist hoe verre de onbeschaamdheid van de swervers boven vermeld, die zig op onzen weg ophielden, konde gaan, zo liet men dezelve dekken door een officier met twaalf dragonders, twee onderofficiers en een tamboer, of te samen sestien Europeesen uit het guarnisoen alhier, nevens eenige inlanders van Wono Carta, nemende het restant van de comp$^{e}$. dragonders, die hier legt, tot onze arrière guarde mede, om de nablijvende bagagie te dekken.

*Vrijdag*, *den* 20$^{sten}$ *Meij*, met den dagh sloegen weder op reize en quamen tusschen agt en negen uuren op Taadje aan, het end van het Soeracartase district en begin van den Mattarm, daar een Chinees, zeer apparent een spion van Maas SAID, verhaalde, dat over weinig dagen die knaap nog hier geweest was, en hem gelaten hadde om te verneemen of het wel waar was dat de Gouverneur-Generaal door die landen heen zoude trekken, opdat allerleij vrugten tot verversing en battoers voor de bagagie, naar 's lands wijze, zoude bezorgen, voegende hij daarbij, dat dese swerver hier pas twee a drie uuren van daan was, waarop men hem terug sond om te zeggen dat hij maar komen zoude. Dog alles verviel, als men, ten een uure opgebrooken zijnde, des avonds ten ses uren in het lusthuijs op Djokdjo

quam en het rapport van die Chinees inkwam, dat de Pangerang reeds naar het Zuidergebergte was gevlugt.

De nademiddags maaltijd was ondertussen met alle praecautie gedaan, om onze bagagie te dekken voor eenige onbeschaamde roovers; dogh men vernam niets. Kwamen langs een zeer moeijelijke en langwijlige weg, die in het begin redelijk was, door de negorij Prabanam, daar veele steenen nog leggen uit de overblijfselen apparent van een palais of tempel van den heijdensen tijd, terwijl men nog eenige afgodenbeeldsels vind een kleijne canonschoot van de bazaar om de noord, daar een bosje is op een hoogte, door menschenhanden daartoe geapproprieert, dewelke door eenige uit ons gezelschap, die het bezigtigden, geoordeelt wiert van metaal te zijn, en aan het postuur, de ooren en de koe, welkers staart het groote afbeeldsel in de hand hout, in genere schijnt te vertonen, dat de Javanen voor dezen van de secte der Bramminee-sen onder de Heidenen zijn geweest, zoo als men ook uit meer andere antiquiteiten van dien aard, hier in de Mattarm en elders reets voordesen ontdekt, heeft af te nemen, dog uit hare vertellingen, veel eer dan kronijcken, zo zeker niet af te nemen is, omdat die ondermengt zijn met zo veel fabulen, dat men daarop weinig staat maken en betrouwen kan. Volgende aan dit dorp Prabanan, een groot half uur van Taadja, nog een uurtje verder, na dat men een spruit van de rivier Ampar, die in de Zuijt zee loopt, gepasseerd is, de negerij Arandoelan, daar Maas GRENDIE, ten tijde zijner omswervingen, heeft geresideert en daar onze middaghplaats hadde moeten wezen om wel geplaatst te zijn, terwijl ons rusthuijs op Djokdjo ook beter hadde kuunen gemaakt werden, binnen deze zeer geëxtendeerde muuren van des Soesoehoenangs dalm, die voor het overige ledig is, dan een canonschoot verder, daar die thans opgeslagen was en men zig wat behelpen moest, omdat de environs dier plaatse, dewelke zommige voor het centrum van de Mattarm houden, nog vertoonden de overblijfselen der baldadigheid van Maas SAID, die hier onlangs contributie hadde opgehaalt, en die landstreeke nogh half verwoest was. De distantie van Taadja tot hiertoe is vier en een half uur gaans, zo dat gisteren 9 en heden maar 6½ uur gemarcheert hadden, hoewel men bij het opmaken der route ider daghreize voor agt uuren gaans hadde opgegeven.

*Saturdag, den* 21[sten] *Meij*, met zons opgang waren op marsch gelijk thans

dagelijx, omdat, alschoon de beijde rijksbestierders de troep slooten, egter alle morgen op nieuws naar het dagligt moesten wagten om de nodige battoors of draag-Javanen uit de negoriën te krijgen, alzoo voor onze bagagie circa duijsend dagelijx van noden hadden, buiten het geene de voorsz. rijksbestierders, de strand Regenten en die van Samarang met zig sleepten, zo dat onze geheele train wel uit twee duizent en meer bestond, waaronder circa veertig dragonders, zo van de lijfwagt als van Soeracarta.

Een uur van Djokdjo hielden een weinig halte op de passar. Een half uur verder legt een voorname marktplaats, bij den inlander Passar gedee of de Groote markt genoemt, die sommige voor het middelste van de Mattarm houden. Op Meddellam, dat 1½ uur verder en de grootste helfte van onze weg, en voor onze middaghalte plaats geprojecteert was, hielden maar even stil, en trokken door na onze avondplaats tot Gading, daar in des Soesoehoenangs dalm logeerden, in dewelke hij resideerd als na de Zuit zee gaat, om zig te diverteeren, zijnde deze plaats aan de mond van de rivier Dempan, op desselfs wester boord, aan het eijnde van het zuijder gebergte en pas een uur van de zee gelegen, daar de Vorst, voor de troubelen van 't jaar 1741, gewent was te jagen en te visschen, zijnde hier ook een klip van dewelke veele vertelselen gefabuleert werden uit de Heijdense tijd, en die selfs nog bij de tegenwoordige Mahometaanse Javanen in eenige achting is, mitsgaders ook, aan het eijnde van 't bovengemelte gebergte, een wel of bronwater, waar aan men egter niet dan een sterk zout konde proeven, misschien veroorzaakt door de communicatie met het zeewater, dat menigmaal daar over heen slaat. Hadden heden 6½ uur gemarcheert.

*Sondag, den* 22sten *Meij*, vertrokken 's morgens, als naar gewoonte, van Gading, quamen een half uur daar van daan aan de duijnen, vervolgens aan strand van de Zuijt zee en marcheerden alzo westwaards op, naer dat de marse van vooreergisteren Zuit west, die van eergisteren Z. Z. W. en die van gisteren westelijker als Zuijden gevallen was, tot op Adielangoe, aan de oostzijde van de rivier Panara, daar niet voor vier uuren arriveerden en de bagagie met den donkeren, na een zeer difficile, heete en onvermakelijke marsch door het zant, van negen uuren, hebbende ook door gebrekkelijkheid der wegwijzers, die men dagelijks bevind zeer groot te zijn, onze rustplaats voor de middag, op een pas een canonschoot ter regter of aan de

landkant, van ons afleggende negorij, Koetjolban genaamt, misgelopen en dus een fatigante dagh gehad.

Met deze rivier bij Adielango eindigt het Mattarmse district, 't welke wij twintig uuren gaants, schoon niet in regten linie, getraverseert hadden, dog wel op elf of twaalf uuren diameter mach gerekent werden, stotende ten Noorden aan het gebergte van de Kaddoe, ten Oosten aan het Soeracartase, ten Westen aan het Baggaleensche district, en ten Zuijden aan de zee, werdende gerekent op twintig duisent tjatjas, of familles, waarvoor men viermaal zoo veel inwoonders, oud en jong, mag rekenen, en door drie hoofden onder des Soehoenangs opper- en der beijden Rijksbestierders onderbestier geregeert, bestaande uit vlak land, alles bruijkbaar en voor groot gedeelte al bebouwt, dog veel bedurven nelij of padij hebbende, door de stroperijen der rebellige prinsen, die de inwoonders doen vlugten en het gezaaij negligeeren, zoo dat het door gebrek aan water verdort, daer anders, van eenen aart genoegzaam met de Soeracartase, het water, bij opstoppinge der spruijten uit het gebergte, abondantelijk hebben en dus altoos bebouwt konnen worden, zo als men er ook vele zag, waarop de padij gesneden wierd, andere daar dezelve in airen, en weder anderen, daar dezelve nog in 't geheel groen stond. Het Soeracartase, voor dezen Cartasoerase, district, bestaat ook uit een vlak land, kleij en sandigen grond, alles bruijkbaar, werd gerekent op 36000 huisgezinnen en bestiert door verscheijde wedonos, of inlandsche Ministers, onder dewelke, de prinsen en Rijksbestierders, deze landen verdeelt zijn. Van de eerste soort zijn er 12, vijf ten hoof en zeven voor het land. Men kon geen fraijer landsdouwe begeeren, dan deeze twee aanzienlijke provintiën, ja zegt men dat Pranaraga en Madion, het eerste grooter als het laaste, ten Oosten en Noord-oosten, gelijk de Kaddoe ten Zuijd-westen van hetzelve almede zijn, lopende dit vlakke land Noord-oostwaards op, te wederzijden de rivier Solo, tusschen het Ooster en Wester binnengebergte van Java, als een breede effene strook tot Passourouang toe, zo dat zekerlijk dit bovenland voor een der schoonste van de bekende wareld te houden is, brengende alles voort wat tot 's menschen onderhout gehoort, kost en kleederen, want het geweef is hier alzoo wel van importantie als het gezaaij.

*Maandag, den* 23[sten], trokken des morgens over de rivier, waar door het

wel half agt was eer de laaste bagagie van Adielangoe opbrak, marcheerden eerst west en naderhand west noordwest op, langs de negorien, die aan de binnenkant der duijnen leggen, trokken gaande wegs wat meer na binnen tot op Wololo, daar een wel voorziene rustplaats was, van derwaart 4½ uur marcheerens, en bereikten na nog 2½ uur, langs een vermakelijke weg, onze avondplaas op Ambal. Hebbende dus na gissing, op de coers van west noordwest, heden seven uuren in het Baggaleensche gemarcheert, door een land dat niet zoo veel nelijvelden als de twee vorige districten heeft, om dat wat zandiger van aart is, dogh daar en tegens Cadjangbomen, allerlei aardvrugten, tabak, indigo, capas en een menigte van vrugtdragende boomen voortbrengt, het welke de inwoonders, die men op 14000 huijsgezinnen teld, die bestaan van hetgene zij tot haar eijgen behoefte zaijen en planten, mitsgaders ter verruijling voor de haar ontbrekende reijst, naar het Cadoesche en verdere naastgelegene districten te markt te brengen, want verder kunnen zij hare landbouw niet extendeeren, om de producten van hetzelve naar de stranden af te brengen, door de veelvuldige tolhekken, zo als de informatiën verklaaren en ook wel te geloven is, zig verheugende dat men haar bekend maakte, dat de Comp^e^. die tollen thans overgenomen had en men daar inne verandering maaken zoude, haar teffens vermaanende alles aan te planten en naar de stranden ter leverantie aan de Comp^e^. af te brengen, wat haar land produceeren konde, dat zij beloofden.

*Dingsdag, den* 24^sten^ *Meij*, vertrokken op het ordinaire uur, wat voor of na seven, van Ambal. Quamen omtrent negen uren op Rante, hebbende meest noord- noordwestwaards opgemarcheert. Langs deeze rustplaas, loopt de rivier Tjiolang, die wij even boven dezelve doorwaadden en de scheijding maakt tusschen Baggaleen en Rema òf Roma, een kleijn district van 800 huijsgezinnen, dat tusschen Baggaleen en aan de Kadoe en Banjoemaas legt, wat meer naar proportie dan Baggaleen van rijstvelden voorzien, en thans door RIXA PRATJA, zijnen broeder CARTA WILDJAJA en CARTA NAGARA bestiert is, door het welke wij nu eens regt noordwaart op, dan weder beoosten of bewesten hetzelve, nog 6½ uuren heen togen, arriveerende eerst ten half vijf op de plaats, die men Remosidaijoe noemt en voor de hoofdnegerij houd, leggende aan de rivieren Sepon en Binangong, die benedenwaarts, volgens het seggen, in de voorn. rivier Tjiolang, en met

dezelve, in de Zuijder zee vallen, tegen den voet van het gebergte Candang, dat het zuijder gebergte van deze landstreek is, en zoo het scheen van het Kaddoesche tot aan het Cheribonse gebergten loopt, zodat men het, langs dezen wegh gaande, noodzakelijk passeeren moet. En dewijl men nu ses dagen naar den anderen gemarcheert hadde, een distantie van 46½ uuren gaants, waerdoor paarden en menschen vrij wat gefatigeert waren, zo hielden

*Woensdag*, *den* 25sten rustdag, vertrekkende de koopman en Cheribons resident VAN DER HOOP voor uit, om ons daar te recipiëeren. Hadden desen nagt en bijna den geheelen dagh regen gehad en op de middagh een expresse van Tanjong poera, met een brieff van den luijtenant en commandant KNOEST, verzoekende permissië om ons op Cheribon te mogen zeggen, hoe het met de landweg van daar na Batavia gesteld was, hetwelk men hem accordeerde en de expresse terugkeerde.

Tegens den avond quam een matroos van Samarang met een partij brieven, uit Nederland aangebragt met de schepen Westhoven, van Zeeland, Lekkerland, van Amsterdam, Ida, van Delft en Lis, van Hoorn, allen in Sundas engte gearriveert, en, excepto de tweede, die in November gezeijlt was, nog van de vorige equipagie, teffens berigtende dat men van de Kaap nog te wagten hadde het reeds gezeijlde schip 't Hof, de Uno en de Hercules, van Zeeland, van de oude, twee scheepen van de Maas van de nieuwe, en twee schepen van Amsterdam, oude en nieuwe equipagiën.

*Donderdag*, *den* 25sten, waren tegens seven uuren op marsch naar Pamardeen, alwaar eerst des avonds ten half ses arriveerde, om dat de weg meest altijt op en neer gaat over het gebergte, zijnde op veele, ja de meeste, plaatsen zeer glibberig door den regen, steijl en ongemakkelijk, door dien niet genoeg opengekapt en de draagstoel wat breed was; egter mag men ook de verheijt op agt en een half uur gaans rekenen, langs een zeer onvermakelijke weg, doordien het gebergte meest onbewoont en men genoodzaakt is circa vijftig maal spruijtjes, uit dezelve na de Zuijd zee aflopende, te passeeren. Niet te min is dit nogh al kleijn regentschap op zigh zelfs, werdende gerekent op vijff hondert huijsgezinnen en bestierd door den Ingabeij DIPA JUDA, en vermits van de drie Remosc Regenten de eerste, of RIXA PRADJA, zig alleen beijvert hadde om ons levens-

middelen en het noodige volk te bezorgen en door desen moeijelijken wegh te helpen, daar de andere in tegendeel zich 't zoek gemaakt en niets bezorgt hadde, schoon alzo wel gewaarschuwt als deze, zo verzogt de majoor HOHENDORF, dat eens een exempel daaromtrent gesteld en de negligente Regent geremoveert, mitsgaders het regentschap aan dezen jongen vigilanten RIXA PRADJA alleen gelaten mogte werden, hetwelke men al mede bevond overeen te komen met het sentiment van Radeen Depattij PRINGALAIJA, en Kiaij Depattij SINDOEREDJA, des Soesoehoenangs Rijksbestierders, die gisteren weder bij ons gekomen waren, hebbende ons egter de geheele wegh over verzelt, dogh eenige dagen wat agter af gelogeert; zo ordonneerde men het in dier voegen, schoon onder den Soesoehoenang gehoorende, in onderstelling dat Zijn Hoogheid niets daar tegen hebben zoude.

*Vrijdag, den* 27sten, met zons opgang op marsch van Pamardeen en tegens drie uuren op Banjoemaas, zijnde volgens de naaste observatie seven uuren gaans. De weg beter als gisteren, dogh weinig bewoond land, meest bosch, hoog en laag, het vervolg van het gebergte, tot een uur gaans van Banjoemaas, daar het land vlakker en wat eguaalder, ook wat beter beplant en bevolkt is. De negorij Pamardeen is passabel en het logement op de passeebaan goed, dogh Banjoemaas overtreft het verre, zijnde een groote reguliere negerij als Crawang, aan of bij de rivier Serajoe, een van de grootsten dezer districten, die ook nog in de Zuijder zee valt. Waren heden weder veele rivieren gepasseert, dogh minder als gisteren, en onder anderen ook die van Cali Lapie, dewelke de limite tusschen Pamardeen en Banjoemaas uitmaakt. Dit landschap wert bestiert door Tommongong JUDA NAGARA, wiens vader, ook hooft van dit district, in de attacque der vesting op Cartasoera, a°. 1741, om het leven geraakt is, en werd gereekent op 4000 huisgezinnen, moetende volgens de verdeeling 450 picols ronde en 200 picols staartpeper opbrengen.

*Saturdag, den* 28sten *Meij*, des morgens van met den dagh tot negen uuren bezig eer men over de rivier Serajo quamen, die met pontons gepasseerd moet werden. De distantie van hier tot Passir is drie uuren gaans, langs een goede wegh en door een beter bewoond district, met eenige fraaije gezigten. tot aan de rivier Serajoe, zijnde een quartier van

de Passeebaan, daar onze logementen opgeslagen waren, gehorende deze landen nog aan Banjoemaas.

*Sondag, den* 29$^{sten}$, vroeg van Passir opgebroken, dogh niet voor twee uuren op Windoradje, dat onder Brebes gehoort, zijnde wederom een slegte, bergachtige weg, het begintsel van het noorder gebergte, op hetwelke de voorsz. zeer elendige negorije gesitueert is. Onze rustplaats was na proportie, en geen eeten voor het volk hier te krijgen, doordien de gesamentlijke strandregenten, die men van Samarang af altijd agter aan hadde gesleept, in steede van voor uit te gaan en het nodige, in haar nu nabij zijnde districten, te bezorgen, haar werk daar van gemaakt hadden, om altijd een dagh reize agteruit te wezen en nergens op de rustplaatsen te compareeren, waaronder ook de eene van Brebes, zijnde het volk overal uit de negoriën gevlugt, niet op onze aannaderinge zoo zeer, gelijk men hoorde, maer wel meest door de schrik, die zij gekregen hadden voor de weinige Baliers, die met de twaalff Soeracartase dragonders de quartieren bestelden, en dus altijd zoo verre vooruit bleeven, dat men dezelve, schoon thans zeer onnodig, niet terug konde roepen, en welkers gedrag omtrent de inlanders doorgaans zo buitenspoorig is met steelen en roven op de marschen, hetwelke men haar nauwlijk zelfs in de guarnisoen beletten kan, dat ieder een op hare aannadering zijn goed bergt en de vlugt neemt. Dit Windoradja of Judocassie legt op de staart van den brandenden berg, omtrent in het W. Z. W. van dezelve, en rondom in veelvuldig gebergte, dat weinig vermaak geeft in het passeeren.

*Maandag, den* 30$^{sten}$, met zons opgang vertrokken van Judocasie, nadat gisteren avond en meest de nagt over regen gehad hadden, door een zeer slegte modderige wegh naer Carang assan, rustende een weinig op Singapoera, hetwelke circa op de helfte, of 4½ uur gaans van de rustplaats, en nevens de tusschen bijden, ook bijna op de helft, leggende negorij voorn., het eenigste genoegsaam was, dat men van bebouwt of bewoont land op dezen gants onvermakelijken wegh bemerken konde, zijnde gants bestoven, gelijk ook het geboomte, de ruijgte of allangallang, en zelfs de padij, ja de twee laaste op vele plaatsen neder geslagen, door de assche of de swavelachtige globules verbrande stoffe, als bijna gecalcineerde steen, die de brandende berg, dewelke men heden omtrok, volgens het rapport der inlanders, deze

nagt hadde uitgeworpen, en waar van men de stank en stof bijna de geheele wegh over, tot vermeerdering der onaangenaamheid van de passagie, onderworpen was, zijnde de assche nogh niet geheel en al nedergezakt, maar op vele plaatzen nog al meest op 't gebergte hangende, en een deel van de nedergevallene door de wind weder opgenomen, waar van wij rijkelijk geïncomodeert wierden. Naa ses uuren gaans en wat meer van desen wegh afgelegt te hebben, of een paar uuren van de rustplaats, gingen eijndelijk berg af en quamen in een groot bosch, op effen land, vol kiate en andere bomen, daar de wegh redelijk was en hetwelke anderhalf uur groot van Carangassan duurt, daar men wat padij of nelijvelden tusschen beijden vind; doch Carangassan is een vermakelijke negerij, aan de voet van 't gebergte leggende, na gissing in 't W. N. W. van den brandende berg of Goenong Gedee, die wij heden gevolgelijk aan de westkant gepasseert waren, op eene distantie na gissing van twee mijl, gehorende deze plaats nogh al onder Brebes.

*Dingsdag, den* 31[sten] *Meij*, ten half seven opgebroken van Carangassan, quamen ten half elf op Tagal, nadat ½ uur op Banjarang hadden gerust, en op den wegh de rivier Caligangsa, of de limiet tusschen Brebes en Tagal overgevaaren waren. Dese weg is goed, eerst wat bosch, daarna schoone nelijvelden, en verder na Tagal seer vermakelijk. De distantie is van Carangassan tot Banjarang vijff en van daar na Tagal 1½, of in 't geheel seven kleijne uuren, waar over te paard 2¼, en van Banjarang tot Tagal, met de rijtuigen, een uur bezig waren, doch hadden het eerste deel veel werk om op te komen. Wij vertoefden hier het overige van den dagh, zijnde vrij gefatigeert van een marsch van twaalf dagen, waarin ses en tagtig uuren gaans hadden afgelegt, zijnde heden de dertiende, en dus in al die tijd maar een rustdagh op Rema of circa half wegen gehouden.

*Woensdag, den* 1[sten] *Junij*, was men den geheelen dagh bezig met de overige poincten omtrent de zaken en het belang der Compagnie op Java te reguleeren, even als, onder den 14[den] April passato, omtrent den Oosthoek, tot Soerabaya was geschied, nader te zien bij de daarvan gehoudene notulen.

*Woensdag den* 1sten *Junij* 1746. Present de Heere Gouverneur-Generaal, nevens de Heeren Raden MOSSEL, VAN DEN BOSCH en VERYSSEL.

De landtogt van Soeracarta door de landen van dat district, de Mattarm, Baggaleen, Remo, Pamardeen, Banjoemaas, Brebes en een deel van dit district, zoo verre dat gisteren te deser plaatze gearriveert waren, en dus ook teffens de visitatie der Javaanse comptoiren afgelopen zijnde, zo quamen de boven vermelde heeren Raden, op het versoek van den heere Gouverneur-Generaal bij Zijn Edelheid, om met denzelven te delibeereren over de nogh resteerende poincten, dewelke ter afdoening over blijven en waaromtrent dan goedgevonden en besloten wiert:

I. Belangende de inlandsche zaken, de Compagnie en den Soesoehoenang thans beijde rakende.

1. Dat nademaal de balorige uitgewekene prinsen, BOEMINATA, des Soesoehoenangs broeder, onder den titul van Sulthan Panembahan, omswervende, SINGASARI, al meede 's Vorsten broeder, die zig Pangerang PASBOJOKO noemt, Maas SAID, die den titul van Pangerang MANCOENAGARA heeft aangenomen, zijnde een jonge zoon van wijlen MANCOENAGARA, 's Vorsten broeder, Maas SABAR en Maas AMBIO, broeders van den laastgemelde, en GOENTOER, zoon van den overleedenen Pangerang LORRING PASSAR, nogh met goede woorden, nogh met bedreijgingen te persuadeeren zijn geweest om weder tot haar plicht en aan het hoff terug te keeren, zo als dat genoegsaam gedurende deze togt gebleeken is, maar integendeel een onverzettelijk voornemen schijnen te hebben, zig met omzwervingen, stroperijen en allerleij rebellige attentaten tegens de regeeringe van den Soesoehoenang en de Compe., als independente hoofden, dan hier, dan elders, staande te houden, waar van de gevolge niet anders dan ten uiterste ruineus voor het land en deszelfs culture kunnen wesen; thans omtrent dezelve noodzakelijk middelen van meerder klem bij de hand moeten genomen werden, met dezelve:

A. Vogelvrij te verklaren, indien niet binnen een alleruiterste termijn van een maand, aan het hoff, op Samarang, dan wel op Soerabaya,

zig komen te onderwerpen, met interdictie aan groote en kleine, om dezelve in het minste of meeste te assisteeren.

B. Eene premie op ieder hoofd te stellen van vijffhondert Rijxdaalders Spaans.

C. En zo dit voor ultimo Augustus niet genoegsaam werd bevonden, als dan de Samarangse en Cartasoerase dragonders agter dezelve te senden, om haer op de eene of andere wijze te vatten en aan een kant te helpen.

Te meer men, volgens de gedagten der ministers alhier, groote apparentie heeft dezelve op die wijze meester te worden, en er geen rust in de bovenlanden zal wesen, voor dat dit quaat, zoo wel thans als tot een exempel voor het vervolg, sal wezen weggenomen, waar van dan verstaan is, wat de twee eerste deelen aanbelangt, ten eersten eene opentlijke bekendmakinge te laten uitgaan in de Nederduitsche en Javaansche tale.

2 Dat wijders bij de Comp$^{e}$. thans overgenomen zijnde al de tolpoorten in de bovenlanden, ten uiterste nodig is, hoe eer hoe liever daar van een bekentmaakinge te doen en af te schaften de tollen die thans nog alomme geheven werden van 's lands vrugten en allerleij andere dingen, uit het eene district in het andere gebragt werdende, alschoon de nieuwe tollen zoo wel op de lijwaten, die gesjapt dienen te worden, als op hetgeene op en af werd gebragt aan de beneden hecken, die alleen zullen overblijven, eerst gevoegelijk ingaan kunnen als de voorsz. bazaars en tolhekken, naar het nieuwe reglement, verpagt zullen zijn, om dat zulks, aan de eene kant, een groot genoegen zal geven aan de bovenlanders, en, ten anderen, ook des te meer van nu of aan sal doen aanplanten producten, die men tot nogh toe door de menigte der tolhekken, naar de stranden niet heeft kunnen afbrengen; waaromme dan verstaan is, hiervan almede eene bekentmakinge als boven te doen formeren.

3 Dat de eenigste tol die in de bovenlanden zal moeten overblijven, die van de lijwaten, inlands geweeft, moet zijn, dewelke, ter bazar komende om verkogt te werden, zullen moeten betalen eenmaal, naar haar differente soorten, dewelke teffens op het advijs der gene die

vermeenen dezelve genoegzaam te kunnen verstaan, tot drie classen gereduceerd werden, twee, drie en vijf dubbelde stuijvers, en voorts gesjapt zijnde, vrij wezen, al wierden dezelve tienmaal naderhand weder ter bazar gebragt, met interdictie aan den pagter om zig met eenige andere lijwaten, die de menschen dragen of bij zich hebben, te bemoeijen, dan met die geene die de tolpoort passeeren; en voor zo verre afgevoerd werden kunnen, sonder zodanig tolpoort te passeeren, dat zij dan aan de laaste of strandpoort het selfde zullen betalen op een briefje van den pagter voor het uitgaande regt, als of hij het ter bazaar gebragt hadden.

4. Dat eindelijk nogh dient bekent gemaakt te werden, dat de Comp^e^. ultimo Julij aanstaande, tot Batavia, ook zal verpachten de plaatsen waar de vogelnesjes werden versamelt, voor de tijd van ses jaren, onder dezelfde conditiën omtrent 't versamelen van dien, als voor desen zijn gebruikelijk geweest, item de tabakspagt van de Kadoe, op die voet als thans door den Soesoehoenang geschiet, voor drie jaren.

II. En, voor zoo verre betreft de stranden, thans geheel en al aan de Comp^e^. alleen gehoorende,

1. Daar van behoorlijke notificatie behoorde te werden gedaan aan de Regenten, hier mondeling en vervolgens schriftelijk bij een biljet, doch het laatste niet presseerende, zoodat daar over eerst nader gedelibereert werden kan tot Batavia, omdat zulks ook op de verpagting der Sabandharijen, onder ultimo Julij aanstaande, kan geschieden.

2. Dat de Strandregenten ook zullen moeten werden gehouden tot betaling van hetgene zij bevorens aan den Soesoehoenang hebben opgebragt, na proportie der huijsgezinnen, en dat haar zulks ook sal dienen aangekondigt te werden, zo wel als dat zij,

3. in stede van harij moeloet ten hove, in de maand October jaarlijks, met dit jaar te beginnen, tot Batavia zullen moeten komen, in persoon, om haar onderwerping aan de Comp^e^. te betoonen, en dan teffens de verzoeken die zij hebben, moeten voorstellen.

4. En eijndelijk dat haare verpligtingen zullen blijven op de voet als van oudts geschikt zijn, alleen met deeze verandering, dat hetgeene bevorens voor het hoff hebben gedaan, of voor den Vorst en zijne

ministers, thans voor de Comp^e. en haare ministers zal moeten geschieden, na hetgeene daaromtrent in 't vervolg geordonneerd mogte werden.

III. Wat de negotie aanbelangt, nevens de inkomsten en producten, dat

*a.* ten opzigte van het eerste ten uitersten nodig is en ook thans nog diend besorgt te werden,

1. Een nette tollijst voor de hekken, die aan de stranden werden geplaatst, begrijpende den opgaande en afkomende tol, de eerste van alle goederen die na boven werden gebragt, de laaste alleen van de ongesjapte inlandse lijwaten, vogelnesjes, rijst, cadjang, staartpeper en ronde peper, cardamon, curcuma en andere aard- of landvruchten, die niet aan de Comp^e. gelevert moeten werden, ook de oliën in soort, en wat men verder nodig oordeelt.
2. Dat, belangende de Borneose vaart, ook in de inlandse talen moet werden bekend gemaakt, hetgeene tot Batavia reets gepubliceert is omtrent de peper, op Banjermassing enz.
3. Dat ook in het terug keeren van Borneo, eenige mitigatie werde gemaakt omtrent de plaatsen, dezelve extendeerende tot alle residentiën van de Comp^e., omdat zulks gemak geeft aan de naviganten, omtrent de mousson, en van zoo veel consequentie niet is als in het herwaarts komen.
4. Voorts dat door ordres alle monopolie geweert en de negotie een vrije loop gelaten, mitsgaders door 's Comp^s. ministers getragt werde dat Samarang en Grissee altoos voorzien zijn van alle hetgeene men gewent is naar de overwal te voeren, om hetzelve, des begeerende, bij de Comp^e. te kunnen krijgen, ten prijze als op Batavia werd verkogt, met 10 pCt. augmentatie, om de wille der vaart tusschen die hoofdplaats en Java.

*b.* Voorts, wat de inkomsten van de Comp^s. aangaat, dewelke thans vermeerdert zijn door het gehele genot der Sabandharijen en de tollen der op en afgaande goederen buiten de bazaars, volgelnesjes en de tabak uit de Cadoe:

1. Dat belangende de voorn. Sabandharijen in consideratie komt, of dezelve niet het best dienden verpagt te werden ultimo Julij, om in

te gaan primo September, ten eijnde de pagters tijds mogen hebben van Batavia daar te komen, het geld te soeken en zig in staat te stellen tot het aanvaerden van de pagt;

of dezelve niet behoorde verpagt te werden met de dessas die thans daar bij zijn, en met de voorregten die zij dit jaar daarbij genoten hebben, excepto dat geen pagter der Sabandharijen zich zal mogen bemoeijen met op en afgaande goederen, passen, of andere dingen, die de uitgaande en inkomende regten niet aangaan;

of de voorsz. pagters, om de quade betalinge voor te komen, niet in vier partijen behoorden te betalen, telkens een termijn vooruit, als het eerste voor 't aanvaarden, het tweede met de expiratie van de eerste of uiterlijk voor de helfte van de tweede maand, en zoo vervolgens, op poene van parate executie, opdat men bij quade betaalders ten minsten een half termijn nog te goed hebbe voor de schade die, bij wederveijling, doorgaans valt en waar van selden iets te pretendeeren is.

En dewijl de pagters van het geprolongeerde, jongst voorgaande en dus nog lopende jaar, nog veel ten agteren zijn, schoon haar reeds over een maand en langer is aangekondigt, dat binnen veertien dagen hare agterstallen zouden zuijveren; zoo is verstaan, daar mede thans door parate executie te laten voortgaan, doch voor den aanstaande deze distinctie te maken, dat al wat beoosten Toeban legt, op Sourabaya, en al wat bewesten is en Toeban zelfs, op Samarang sal moeten betaald werden, tot meerder gemak voor de pagters, dewijl het de Comp$^{e}$ toch om het even is.

2. Omtrent de tolpoorten aan de stranden vervolgens in aanmerking genomen zijnde, dat, terwijl men niet regt bepalen kon het getal der wegen en paden die na de bovenlanden gaan, en dit ook zo nodig niet is, wanneer men deze, buiten dien nodige, ordre steld, dat het gene eenmaal aan het eene hek vertolt is, ten tweeden male niet behoeft te betalen, maar vrij is met het briefje van den pagter, die het vertolt heeft, te vertonen, waar op de andere pagter alleen voor het passeeren zijn sjap kan stellen, sonder iets daar voor te genieten; zo is verstaan, dat, nadien er geen disputen zijn over de limiten der

districten, de tolpoorten van district tot district verpagt kunnen werden, nadat de tollijsten en conditiën geëmaneerd zullen zijn; onder deze restrictie, dat de hekken aan de stranden zullen mogen werden gesteld, om beter te kunnen weten wat er omgaat, en dat de pagter zich alleen bemoeijen sal met de op en afgaande goederen, sonder te doen te hebben met de perzoonen, voor het overige hem de vrijheid latende om, met voorkennisse en toestemminge der ministers, op Java een of meer tolpoorten op bijwegen of paden te stellen, dewijl zijn intrest, zoo wel als dat van de Comp$^{e}$. vereischt, dat het op en afbrengen der goederen gefaciliteerd werde; dogh, om te weeten of de pagter ook meer ontfangt, als hem toekomt, dat hij, nevens zijn sjap, ook in 't Maleijs of Javaans zal moeten stellen, wat goed gepasseert en voor hoe veel vertolt is, en, sonder zulk een briefje te verleenen, geen tol zal mogen ontvangen.

*c.* De producten van het land. Omtrent de rijst, als het voornaamste articul van eenige verdere speculatie zijnde, ten opzigte van het point der generale insamelingen van dezelve, door en ten behoeve van de Comp$^{e}$., waarbij men berekent, dat het land boven zijne eijge consumptie, zoo als men komt te gissen of na overslag en calculatie der zaaijlanden waarschijnlijk te stellen, jaarlijks 18000 coijangs uitleveren kan, waar van steeds, op de onderhorige plaatsen, te samen vijf à ses duizent coijangs voor een misgewas in reserve konden zijn, en 12000 met een avans van 10 à 12½ R. voor de Comp$^{e}$., en 12½ R$^{s}$. per coijang voor den Regent, de coijang van 3000 ℔ op 22½ tot 25 R$^{s}$. courant gerekent, verkogt konnen worden, gevende aan de Regenten te samen een voordeel van dertig, waarmede te vreden konden zijn, en aan de Comp$^{e}$. een nieuw inkomen van hondert twintg tot hondert vijftig duizend Rijxdaalders, de landman dan nog meer als thans krijgende, en aan de dienaren van de Comp$^{e}$. teffens door dit middel een eerlijk bestaan bezorgt werdende; doch dit poinct ook bereeds aan de tafel der regeering tot Batavia, tot nader gelegentheijd gereserveert zijnde, zoo is verstaan hetzelve ter finale dispositie van de regeering over te laten en daarinne dit jaar nog geen veranderingen te maken, tot dat de overige zaken eerst regt in staat

zijn gebragt, doch niet te min omtrent de thans in gebruik zijnde leverantie van rijst aan de Comp[e]., die voor het lopende jaar al vroeg weder beginnen sal, al aanstonds die ordre te stellen, dat de betalınge van dezelve, zoo veel mogelijk, zal moeten geschieden direct aan de leverantiers of planters, ten bijwezen der hoofden, dewijl er groote klagten vernomen werden over de beknibbelingen der landlieden en dat die schadelijk zouden kunnen zijn aan den landbouw, ten minste tot zoo verre, dat de planter van het geld dat de Regenten van de Comp[e]. ontfangen, wat meer krijgt als thans, waar van de noodsakelijkheid en nuttigheit bij de consideratiën van A°. passato, over de insaam van de rijst ten behoeve van de Comp[e]., genoegzaam is aangetoond, ten eijnde dezelve aan eene kant te soulageeren en aan de andere kant ook niet te verwennen, maar de zaak dragende te houden, gelijk het is, voor als nogh onder de hoofden, sonder deterioratie van den landbouw, tot dat men nader daarin voorziet; en dewijl omtrent de overige producten, bij de Soesoehoenang aangenomen aan de Comp[e]. te leveren, wel nogh niet veel gevordert, dogh ook om dat alle nadeeligheeden in dat stuk aan de petulante omswervingen der uitgewekene prinsen werden toegeschreeven, vooreerst ook hier omtrent niet veel te verhelpen is, dan met reeds gedane generale en speciale vermaningen aan Europeesche en inlandse ministers, ook aan den Soesoehoenang zelf; zo is geoordeelt, dat men het voor als nogh daar bij ook moet laten, tot dat die brug tot uitvlugten eenmaal afgebroken is.

IV. De huishouding van de Comp[e]. op Java reets, zo veel den Oosthoek betreft, vastgestelt en bepaalt zijnde, en nogh resteerende het overige, zo is:

A. Belangende den godsdienst, nodig geoordeelt des doenelijk twee leeraren op Samarang te houden, om een van beijde Soeracarta, Japara, Rembang en Tagal, ook Cheribon te kunnen visiteeren, om de drie maanden, bij beurten.

B. De politie betreffende, is nodigh geagt op Samarang een koopman als fiscaal te leggen, op de residentie van Joana en Qualla Damak een onderkoopman en aan het hof een opperkoopman, als opperhoofd,

secunde van 't commandement en resident bij den Vorst, met een koopman, zo wel om het werk van negotie, met aparte boeken, ter vermijding van de groote confusie, die dus lange in negotie en soldijwerk op Java heeft geregeert, als nogh voornamentlijk om een subject, in plaatse van den eerstgemelde, aan te houden, als zijnde van bijsondere aangelegentheid voor de Comp$^{e}$.; waarom ook verstaan is, in consideratie van de reets bewesene en nog verder te wagten zijnde goede diensten, te consenteeren in het verzoek van den majoor HOHENDORF, om in die qualiteit daar te leggen en een bequaam subject tot Batavia te zoeken tot tweede, als op Java, zo veel men kan nagaan, niet te vinden zijnde; voorts nog een onderkoopman, als soldijboekhouder, om de wille van het groote guarnisoen, en een onderkoopman als fiscaal, teffens onder hem hebbende een translateur, als zijn geswoore clercq en adjunct, en 2 pennisten, gelijk de tweede voor het negotiewerk twee, en de guarnisoen of zoldijboekhouder, een pennist, en dus Soeracarta vijff pennisten zal moeten hebben, buiten een paar aankweekelingen in de taal des lants, en dat met deze veranderingen aan de politijke regeling van Java bij provisie genoeg gedaan en ook niet nodig is, dat op Soeracarta een Raad zij, kunnende het voorvallende aldaar op Samarang werden afgedaan, en toerijken als het opperhoofd met zijn tweede en den zoldijboekhouder te deliberen heeft over politique inlandse voorvallen en de secretaris zulx aanteekent.

C. Het militair betreffende,

1. Dat op de voet als in den Oosthoek begonnen is, zullen werden gecompleteert de vier overige comp$^{en}$. van het bataillon van den Luitenant-collonel VAN DE POLL tot 150 koppen, primo plan, van ieder

2. Dat twee daarvan zullen moeten leggen op Samarang en twee op Soeracarta.

3. Dat de eerste een officier met een sergeant en twee corporaals, nevens 20 gemeene militairen moet uitkeeren naar Rembang, een officier, twee sergeants, drie corporaals en dertig gemeenen naar Japara een officier, met zo veel volk als op Rembang, voor Tagal, item voor Joana en Qualla Damak een zergeant, een corporaal en ag militairen, makende in alles drie officiers, ses zergeanten, negen cor

poraals en 86 gemeene militairen, of 104 koppen primo plan, en het laatste of Soeracarta, de drie forten op Boejolalie, Salatiga en Oenarang, ieder met een officier, twee sergeants, twee corporaals en vier en twintig gemeene laten bezetten, en, dewijl de geheele guarnisoenhouding voor den Soesoehoenang is, die dagelijx een vaandel op de wagt hebben wil, dat die wagt ook teffens zal kunnen wesen de hoofdwagt, uit een capitain, luitenant en vaandrig bestaande, met twee sergeants, zoo veel corporaals en ses en veertig gemeenen, en dat de dragonders daar onder een dagh tegens twee van de infanterie kunnen hebben, schoon zoo sterk niet, en dat voor den Soesoehoenang kunnen werden gemaakt twee aparte vaandels, waarmede de militie, 't zij infanterie of dragonders, die de hoofdwagt hebben, zullen moeten optrekken.

4. Dat de dragonders ook moeten werden effen gesteld op het volle getal bij de opregting van het corps vastgesteld, met een van de wagtmeesters, rang hebbende als cornet, een van de corporaels als wagtmeester, en een van de gemeene als corporaal, zonder vermeerdering van gagie of emolumenten, om in te vallen.

5. Dat de aflossinge der dragonders tot nader ordre nog kan werden uitgesteld, om hetgene noch in til is omtrent de uitgewekene Pangerangs, doch aanstaande jaar in September voortgang diende te nemen.

6. Dat de staf op Samarang blijvende, de comp^e^. van den commandant om deze reden sal mogen hebben een capitain, luitenant, of luitenants emolumenten, dogh de gagie als bij de comp^e^. gebruikelijk is, omdat dezelve, wanneer het om de vier jaren haar beurt is, door een luitenant niet kan wesen gecommandeert, die als hoofd teffens op Passourouang soude leggen, en de commandant van 't corps ook zelf niet derwaards gaan kan met zijne comp^e^., sonder vele inconveniëntie te verwecken omtrent den rang in den Oosthoek, die nu daar na geschikt is, dat er voor eerst nogh, gelijk van oudts, een capitein zal zijn, die daar commandeert.

Wat eijndelijk de dienaren aanbelangt, onder dewelke ter dezer custe eenige verplaatsing zeer nodig is, ten eijnde aan de gemaakte nieuwe

schikking zoo veel mogelijk te voldoen, zoo is verstaan, in de qualiteijt van opperkoopman en opperhoofd over de Oosthoek naar Sourabaya te verplaatzen, den eersten Samarangse administrateur DE KLERCQ, in steede van den koopman KEYSER, die behoudens qualiteijt en gage na Batavia zal moeten gaan, om daar emploij af te wagten; voorts, in plaatse van gemelde DE KLERCQ, tot eersten administrateur te laten optreden den onderkoopman en tweeden administrateur VAN VOLBERGEN, en in zijn plaats den onderkoopman en gewesene treins zoldij boekhouder JAN RENNE; voorts na Sourabaya als fiscaal te laten overgaan den .presenten Samarangsen fiscaal THEOHEEREN, item den Samarangsen Secretaris VAN GOENS als resident op Joana te plaatzen, en dus te changeren tegens den presenten resident TOUTLEMONDE, die op dien dienst van secretaris, zoo wel als den boekhouder en resident van Qualla Damak, BLACQUERNE op zijn dienst werd toegevoegt de qualiteijt van onderkoopman, met de gagie, en onderverband daartoe staande; blijvende dus vacant, om van Batavia te werden vervult, door dien hier geen verdere subjecten voor handen zijn, de volgende functiën, als: Koopman en tweede aan het hoff, fiscaal op Samarang, onderkoopman en zoldij boekhouder op Soeracarta, secretaris aan het hoff.

Laastelijk is verstaan den baas van 't eijland de Nesse, HENDRIK BAAK te ontslaan van de contractatie, die hij ter opbouwing van de scheepstimmerwerff aldaar met het Samarangse ministerium heeft gemaakt, onder een billijke restitutie van hetgene hij deugdelijk sal konnen aantonen op zijn bestek reets in verschot te wezen, te meer hij alzo seer te repatrieeren genegen is, als daar ter plaatze te continueeren, en hem dus toe te staan, behoudens qualiteit en gagie, na Batavia te komen, mitsgaders den ontslagen 't opzigt ten voorm. eijland, onder het gezag en de ordres van den Japaras resident, te laten transporteeren aan den tegenwoordigen baas tot Rembang, CLAAS DAMWYK, ten eijnde het aangevangen werk te acheveeren, op den voet als het begonnen is, egter met de meeste menagie, omdat men bij het bezigtigen van die opstallen meent geremarqueert te hebben, dat niet alles even noodig was wat 't plan dicteert, en ook, dat onder andere in

't optimmeren noch wel wat besnoeijt en bespaart sal kunnen werden, zullende de resident VAN DER BRUGGEN alle vlijt ook aan zijne zijde moeten aanwenden, om met gem. nieuwen baas, van Rembang na Japara, te laten overgaan zoo veel timmerlieden als men krijgen kan, te meer de omslagh daar in 't vervolg veel vermindert en dus ook de werff, wel door den timmerman, thans daar aan de hand, waargenomen sal kunnen werden.

Van alle welke bovenstaande poincten in de voorsz. besogne besloten en vastgesteld, tot slot van saken noch verstaan is, den secretaris JONGSMA te laten houden deze notulen bij forme van aanteekeninge, (onderstond) Tagal den 1sten Junij 1746; (was geteekend) N. JONGSMA, Secretaris.

Dit was te meer nodig, omdat hieruit moesten volgen verscheijde notificatiën tot narigt van de gemeente, waarvan de eerste al aanstonds geëxpedieert wierd, rakende de uitgewekene prinsen van des Soesoehoenangs huis, en aldus luijdende:

Van wegens de Compe. en den Soesoehoenang wert bij dezen bekent gemaakt, dat aan de omswervende Pangerangs en Radeens BOEMI NATA, SINGASARIE, Maas SAID, Maas SABAR, Maas AMBIA en GOENTOER, nogmaals een maand, of tot ulto. Junij, tijd gegeven is, om zig aan den Soesoehoenang en de Compe., 't zij tot Soeracarta adiningrat, of tot Samarang te submitteeren. Bij foute van dien werden deze rebellige personen, bij dezen uit ordre van de Compe. en den Soesoehoenang, verklaart te wezen vervallen van haare geboorte en waardigheijt, mitgaders als het wild gedierte des velds, of de vogels des hemels, voor een ieder vatbaar gestelt, om vrij en zonder eenige schroom te werden gedoodt door een ieder, 't zij Europees of Javaan, groot of kleijn, en op alle plaatze daar dezelve gevonden werden, met belofte van 500 Rds. Spaans voor een ieder van dezelve, die dood of levendig in 's Compe. of Soesoehoenangs handen zal werden gebragt, en met uitdrukkelijk verbod aan alle Javaanse Regenten en hare onderhorigen, om de voorsz. ses verbannelingen, 't zij met spijs of drank,

dan wel met iets anders, te assisteeren, maar in tegendeel, daar zij gevonden werden dood te slaan of te vatten, hetwelke ook zullen hebben te doen alle volkeren op Java, zelfs de geene die thans bij haar zijn, op verbeurte van lijff en leven. (onderstond) gegeven tot Tagal den 1sten Junij 1746. (lager) Ter ordonnantie van den heer Gouverneur-Generaal, (was geteekend) N. JONGSMA, (ter zijde stond) 's Comps. zegul in rood lak.

Voorts ook eene andere, omtrent de aanstaande verpagting der vogelnestholen en klippen, waar mede haast moest werden gemaakt, omdat die pagt bij de bovenstaande notulen best geoordeelt zijnde voor ses jaren, al van wat importantie staat te vallen en misschien veele liefhebbers zal vinden, gelijk ook de tabakspagt van de Kadoe, dewelke voor drie jaaren staat opgeveijlt te werden, luijdende de biljetten van dezelve aldus:

Nademaal de Compe. van meening is op aanstaande 31sten Julij tot Batavia, publicq te verpagten aan de hoogstmijnende, alle de vogelnest plaatsen, 't zij klippen, of holen, aan de zee, of landwaart in, zoo veel op Java, of van beoosten de rivier Lossarie tot aan Balemboangang, tot aan de noord- of zuijdzijde in de landen van de Compe., aan de noorder stranden, in de bovenlanden en aan de zuiderstranden te vinden zijn, onder bijvoeging van zoodanige dessas of dorpjes, als daartoe gehooren, om op dezelve wijze te werden versamelt, als bevorens door des Soesoehoenangs pagter is geschiet en ten meesten voordeele van de Compe. en den pagter geschieden kan, onder deeze conditiën:

1. Dat de voorsz. pagt zal duren een tijd van ses jaren, ingaande primo September 1746 en eijndigende met Augustus Ao. 1752.
2. Dat voor de expiratie van het laaste jaar de pagter gehouden zal zijn aan gecomm. van de Compe. te toonen, dat de voorsz. vogelnestplaatzen niet gedeterioreert, maar nog goed en onuitgeput, ja zo veel mogelijk, verbeterd zijn.
3. Dat de pagter niet zal misbruiken de authoriteijt van de Compe. of zijn gezach, met nieuwigheden in te voeren of de gemeente die met

hem niets te doen heeft, eenige overlast aan te doen, op poene van 500 Rd$^{s}$. boete en arbitrale correctie, wanneer zulks bevonden wert, de eerst gemelde half voor den armen en de kerk op Samarang en de wederhelft pro fisco.

4. Dat de pagter voor het aanvaarden van de pagt, die voor de maand en voor Spaans Realen staat te werden afgeslagen, tot Samarang sal moeten betalen ses maanden vooruit, en voor dat de derde maand van zijn pagt verlopen is de overige ses maanden, mitsgaders met of voor de expiratie van de sesde maand, 't derde termijn van ses maanden, en van die tijd af, voor de uitgang van de derde maand, altoos drie maanden, op poene van parate executie, verval van de pagt, verbeurte van het te veel betaalde en restitutie van de schade die de Comp$^{e}$. leijden mogte bij de weder opveijlinge van de pagt, aan zijn persoon en goederen te verhalen.

5. Dat ook de pagter gehouden zal zijn, alle de vogelnesten, die hij insamelt, naar de noorderstranden af te brengen, en geene van dezelve te water, langs de zuijder stranden, 't zij na Balemboangang of elders, zal mogen vervoeren, op poene van daar over aan den lijffe te worden gestraft, ook met confiscatie van goederen en andere correctie, ten arbiter van den regter.

6. Dat nogtans ook onder deese pagt gehooren Noessa Baron en alle andere eijlanden aan den zuijdkant van Java leggende, en de pagter de vrijheijd hebben zal daar almede vogelnesten te versamelen, zoo veel hij kan, mits dezelve, even als de andere, naar de noorderstranden afbrengende.

7. Dat laastelijk de pagter ook gehouden zal zijn, jaarlijks eenmaal, vijff picols vogelnesten aan den commandant, of het opperhoofd op Soeracarta adiningrat te leveren, ten dienste van den Soesoehoenang en zijn hoff.

Zoo werden alle die genegen zijn de insamelinge van vogelnesten op Java te pagten, daarvan geadverteerd, ten eijnde een ieder zig in tijds tot Batavia late vinden, borge stellende, als na gewoonte, wanneer hij komt te mijnen.

En werd bij deze aan ieder, wie het ook zij, wel expresselijk en ten scherpsten verboden, eenige vogelnesjes uit de voorsz. holen,

klippen of andere plaatzen te breken of te halen in deze tusschentijd, of van nu tot dat de pagter met $p^{mo}$. September aanstaande de pagt zal hebben aanvaert, op poene van de ketting en voor al zijn leven versonden en verbannen te worden van dezen eijlande. (onderstond) Tagal den eersten Junij 1746. (lager) Ter ordonnantie van den Heere Gouverneur-Generaal, (was geteekend) N. JONGSMA, Secretaris, (ter zijde) 's $Comp^{e}$. zegul in roode lak.

Nademaal de $Comp^{e}$. van meening is, op ultimo Julij aanstaande tot Batavia, publicq aan hoogstmijnende, voor de tijd van drie jaren, te verpagten de tabak van het landschap Kadoe op Java, op die zelfde voet als dezelve tot hier toe door den Soesoehòenang is verpagt geworden, en voorts onder de volgende conditiën:

1. Dat de voorsz. pagt zal ingaan $p^{mo}$. September 1746 en eindigen ultimo Augustus 1749.
2. Dat de pagter zal genieten alle de voorregten die van ouds bij die pagt zijn geweest, doch geene nieuwigheden sal mogen invoeren tot beswaaringe van de inwoonders, of dat een ider de vrijheid hebben zal over hem te gaan klagen en dat dan na bevinding van zaken daar over gecorrigeert werden zal.
3. Zoo egter de pagter, tot verbeteringe van voorz. pagt, iets wist uit te denken of gaarne bij de hand wilde nemen, dat niemand nadeel toe brengt, zal hij gehouden zijn daarvan alvorens kennisse te geven aan die gene, die 's $Comp^{s}$. wegen bij den Soesoehoenang resideert, ten eijnde zulks ondersogt en daaromtrent ordre gestelt kan werden.
4. Dat ook de pagter in 't gemeen gehouden zal wezen de verbeteringe der landen, onder zijn pagt gehoorende, na vermogen te bezorgen en van die verbeteringe te doen blijken voor het uitgaan van de pagt, op poene, dat, zoo hij, alleen tot zijn profijt, de landen tragt uit te mergelen en vervolgens met het einde van de pagt armer quam over te laten, als dezelve bij hem ontfangen waren, zulks aan zijne perzoon en goederen zal werden verhaald.
5. Dat de pagter gehouden zal zijn, voor het aanvaarden van de pagt, ses maanden pagtpenningen voor uit te betalen tot Samarang, voorts

met het uiteijnde van de eerste drie maanden, wederom ses maanden, en vervolgens alle drie maanden eens een termijn van drie maanden, opdat hij in de eerste drie maanden van het laaste jaar zijn laaste termijn kome te voldoen, en de Comp^e. niet minder dan negen maanden steeds te voren zij.

6. Dat laastelijk de pagter gehouden zal zijn, jaarlijks aan den geenen die 's Comp^s. weegen bij het hoff van den Soesoehoenang resideert, of den commandant op Soeracarta, te leveren 12 picols tabak, ten dienste van het hoff.

Zo wert een ider, die lust heeft en genegen is voors. Kadoese tabaks pagt, met alles dat daar bij gehoort, van de Comp^e. te mijnen, hiervan kennisse gegeven, ten eijnde zig ten voorz. dage tot Batavia te laten vinden, en te doen zijn profijt. (onderstond) Tagal den eersten Junij 1746. (lager) ter ordonnantie van den heere Gouverneur-Generaal (was geteekend) N. JONGSMA, Secretaris. (ter zijde) 's Comp^s. zegul in roode lak.

Waarbij nog quam, dat van de afschaffing der tolhekken en 't alleen overblijven van den impost op 't inlands geweef, de gemeente al mede tijdig gewaarschouwt moest werden, op hope dat zulks bekend geworden zijnde, nogh veele animeeren soude, om zelfs al aanstonds aan het beter bebouwen harer landen te gaan, wetende watter voortaan te betalen is bij den afbreng naar de stranden, dat tot hiertoe voor haar impracticabel is geweest, blijkens het voorwaarts genoteerde op Wolvolo, onder den 23^sten der gepasseerde maand, zo dat ook hiervan een billet wierd geformeert, dat tot commercie van zaken al mede werd geinsereert, luijdende als volgt:

Van wegens de Comp^e. en den Soesoehoenang wert bij dezen alle bovenlandsche mantries en andere inwoonders bekend gemaakt, dat nademaal de Comp^e. van den Soesoehoenang heeft overgenomen alle de tolpoorten, hekken of bazaars, die eertijds door Zijn Hoogheijd verpagt wierden, en aan ieder van dewelke men gewend was tol te nemen van alles, wat daar door passeerden, al met eenen goedgevonden is, de voorz. tolpoorten, die tot groote beswaarnis der inwoonders strekken, geheel en al in te trekken, en den voorz. tol

geheel en al af te schaffen, zoo dat een ieder, van nu af aan, van het eene land na het andere zal moogen te koop brengen, alle de vruchten en producten van zijn land en wat hij verder verkoopen wil, sonder daarvoor op de eene plaats of op de andere iets te betalen, aan wie het ook zij; en wert bij desen wel expresselijk aan de Regenten der districten en voornamentlijk aan haar onderhorige mantries en de pagters die er tot hiertoe zijn geweest, van wegens de Comp$^{e}$. en den Soesoehoenang verbooden, iets het allerminste van imand na de publicatie en affectie deser te nemen, onder de naam van tol- of bazaarsgeld, of onder wat titul of voorgeven het mogte zijn, op poene van uit hare diensten verstoten en, ten exempel van een ieder, daar over gecorrigeert te werden; weshalven alle volkeren van de bovenlanden bij desen daarvan werden gewaarschouwt, ten eijnde een ider zig bevlijtige om zo veel producten op zijn land aan te kweeken, als hetzelve opbrengen kan, 't zij rijst, cadjang, bonen, capas, cardemon, cubebe, tabak, peper en wat verder aan de Comp$^{e}$. gelevert, of aan de stranden verkogt werden kan, nademalen een ieder zulks voortaan, al was het ook van de zuijt zee, vrij en liber naar de noorder stranden sal mogen afbrengen, sonder iets meer daar voor te betalen, dan aan de strandtol, namelijk, van alles, wat bij de gantang gemeeten kan werden, een duit de gantang, of bij de coijang, een Spaans reaal de coijang, en van de overige articulen van de hondert vijff, waar van de pagter van voorz. strand tolhekken telkens een briefje met zijn sjap geven sal, ten blijke van de qualiteit en zoort die vertolt is en hoe veel hij daarvan genoten heeft, en zal deeze tol maar eens betaalt werden aan de tol, die men het eerste passeert, en daarna zal het goed, met vertoning van dat briefje, vrij wezen, al wilde men het afgebragte goed weder na boven voeren, en vervolgens als eenig afgebragt goed verkogt werd, zal men gehouden wezen het tolbriefje over te geven aan 's Comp$^{s}$. residenten, of zoo die daar niet zijn, aan de strandregenten der plaatse, die gehouden zal wezen, hetzelve dadelijk te zenden aan 's Comp$^{s}$. resident van dat district, zullende in de bovenlanden voortaan geen andere tol geheven worden, dan eenelijk van de inlandse kleederen, die op Java zelfs

werden gemaakt, en dewelke ter bazaar gebragt werdende, of daar passerende, sonder nog vertold te zijn, na proportie, na haare zoort zullen betalen, vijff, drie of twee dubbelde stuijvers, eens zonder meer, waar voor door de pagter, op de hoek, of waar het minste schade doet, het sjap van de Comp$^e$. gegeven werden zal, zullende zodanige gesjapte kleeden daarna vrij wezen, al wilden zij tien andere bazaars passeeren, of dezelve daar te markt brengen, en sal van voorz. tol op het inlandse geweef een aparte ordonnantie werden gemaakt voor den pagter, die op alle bazaars sal werden aangeplakt, om voor een ieder te lesen te sijn, ten eijnde geen pachter nogte bediende van den pagter of van de Regenten zig verstoute, onder voorwendsel van het sjappen der kleederen, inlands geweeft, iets ter werelt van landvruchten of andere dingen te nemen, alzo, buiten de voorz. kleederen, alles in de bovenlanden vrij en liber sal mogen gebragt werden, van de eene plaats na de andere, en verkogt na welgevallen, sonder iets te betalen. (onderstond) Tagal den eersten Junij 1746. (lager) ter ordonnantie van den heere Gouverneur-Generaal (was geteekend) N. JONGSMA, Secretaris. (ter zijde stond) 's Comp$^e$. zegul in roode lack.

De strandregenten, aan dewelke men in conformité met de bovenstaande besluiten het nodige nogh bekend te maken en te recommandeeren hadde, volgens de gewoonte wederom zeer traag aankomende en bij verre na nogh niet compleet hier zijnde, om zulks effect te doen sorteeren, mitsgaders de tijd zoo sterk inschietende, dat men niet langer konde vertoeven, om over Cheribon en de landweg na Batavia terug te keeren, zoo wierd hier ordre gelaten, dat dezelve ons na Cheribon volgen moesten, en vervolgens het nodige belast tot voorzetting van onze landtogt, gaande de groffe bagagie te water met de barcq de Jonge Princesse, nevens de Vliegende Vis, de Peperthuijn en Zeerover, die van Samarang al over eenige dagen hier gearriveert waren, en met denzelven de eerwaarde STROHE, dewelke de functien van zijnen dienst hier reets voor onze komste verrigt hebbende, dezen morgen vooruit ging na Cheribon, om ook aldaar de Heijlige Sacramenten te kunnen bedienen.

*Donderdag, den 2$^{den}$ Junij*, met zons opgang vertrokken van Tagal. Ont-

beten op Brebes, drie uuren gaans van daar en na gissing een derde van de wech na Lossari. In het Tagalse district vonden het land wel bebouwt en den inwoonder nog bezig met nelijvelden aan te leggen, dat volgens het zeggen van den Resident BREEKPOT, hier uit voortquam, omdat men de bebouwers van een nieuw stuk toestond, dat zij vrij souden wezen voor het eerste jaar van de pakalantang of opbreng aan de regenten, en dezelve ook maintineerde door ordres, en die hoofden zoo veel pretexten hebben, om den landman, onder de naam van geschenken, zijne landvruchten af te knevelen, dat er voor haar zelfs niet veel overblijft, hetwelke noodzakelijk eenige ordres vereijscht in 't vervolg, nu de stranden onder de Comp^e^. staan. Maar in het Brebese district was het in verre na zo wel niet gesteld met den landbouw, hetwelke de Resident aan de inhaligheid van Radeen Aijoe, de moeder, en de luijheid der voogden van Radeen BATAVIA, of den jongen Regent, attribueerde en waar over men dezelve, op Brebes komende, reprocheerde. Een uur verders als Brebes, komt men door de negorij Lawodjaja, daar zig veel slegt volk ophout, aan het zeestrand, en langs dezelve loopt de wegh vrij sandig en swaar om te passeeren, tot aan de rivier Carakakan, zijnde nogh een kleijn uurtje van Lossarie, daar voor twee uuren aanquam, hebbende dus gereden ses uuren, en daar onder eenige op galop, zo dat deze wegh wel magh gerekend werden op negen goede uuren gaans.

*Vrijdag*, *den* 3^den^ *Juny*, voor den dag vertrokken van Lossarie. Kwamen na anderhalf uur stappens, of klene twee uuren gaans, op Gabang, daar wat vertoefden; nogh anderhalf uur gaans verder, op Jatipoera, werwaarts de Cheribonse prinsen, die ons gisteren, nevens den Resident VAN DER HOOP, op Lossarie hadden verwelkomt, zig vooruit begeeven hadden, en vonden aldaar de rijtuijgen, waarmede de overige twee groote uuren gaans tot aan de fortresse quamen af te leggen, en aldaar circa half tien arriveerden, zo dat de wech van Lossarie naar Cheribon op 15 uur gaans komt. Bezichtigden tegen den avond de thuijn van den Resident, en het zoogenaamde Heijlige Graf, 't welk egter geslooten was, zo men voorgaf, omdat men onze intentie niet geweeten hadde om derwaarts te gaan, doch, zoo men vernam, 't zij uit superstitie of omdat zij die plaats niet gaarne ontdekt zien, zijnde, de uiterlijke aanschouw na, een structure als die

van de overige Javaansche Mahometaanse graven, die men op den berg Girie, op Sumanap en elders op deze reijze hadde gezien, met een weijnig veranderinge naar de smaak van deze landaard, dewelke zeer helt naar het oude Gottische, gelijk de Javaanse architecture, in de ordonnantie en structure, veel helt naar de Chineese, hetwelk hier particulier het geval is met het water- en grotwerk en de Europeesche tichelsteentjes, of estrikken, ook porceleijne stucken, tot beelden van zulke en andere gebakkene aard incluis.

*Saturdag*, *den* 4[den] *Junij*, bezigtigden de woning van Sulthans SEPPO en CHERIBON, digt aan den anderen, mitsgaders Sulthan ANUM, wat verder, doch alle drie op de passebaan uitkomende, dewelke beziens waardig waren.

De princen vervolgens ter maaltijd in 't fort komende, zoo nam men van haar over de Sabandharije, voor de 1800 Rd[s]., die de Chinees daar voor thans geeft; met weinig moeite verkreeg men dit, om dus alle de Sabandharijen langs de stranden onder ultimo Julij, te kunnen verpagten, en het is nogtans apparent, dat de Comp[e]. daarop almede noch wel een paar duijsent Rd[s]. profiteeren sal en misschien nog al meer. Ook hadde men gisteren een briefje laten afgaan aan de Hooge Regeering tot Batavia, alleen tot notificatie van ons arrivement alhier dienende, nader in 't brievenboek te zien.

*Sondag*, *den* 5[den] *Junij*. In den vroegen morgenstond ging men de buitenplaats van Sulthan CHERIBON bezien, die fraaij is van grot en waterwerken, hebbende op wel circa vijfftien voeten boven het benedenland een groot stuk water uit het gebergte afkomende, dat aan verscheijde oorden opgestopt zijnde, in uitgebroken land bestaande, een aangenaam gezigt geeft van eijlanden in een tank of vijver, als in een binnenmeer, leggende, en teffens fourneerd een menigte van waterwallen en fontijntjes, die men zelfs in Europa soude seggen dat fraaij waeren, en gemenagieert zijnde, nogh vrij fraaijer hadden kunnen wezen.

Van daar terug gekeert zijnde, woonde men de godsdienst bij, die door D[s]. STROHE wierdt verrigt, met een welgepaste leerrede uit Ps. 65: vs. 5, op de bedieninge der Heijlige Sacramenten, dewelke ook hier vervolgens quam te geschieden. Even voor de middagh quamen de strandregenten binnen, aan dewelke de nodige bekendmakingen omtrent haren nieuwen Sou-

verain en teffens ook de daartoe gehoorende recommandatiën, tot eene betere behandelinge van het volk, meerder behertiging van de landbouw, opbreng van de gewone schatting, jaarlijkse opkomste naar Batavia en tot eene spoedige en compleete voldoening der reijs leverantie van dit jaar, met de agterstal der twee vorige, wierd gedaan, hetwelke zij aannamen, schijnende wel te vreden te zijn over alle deze schikkingen, en hadden van hare zijde niets te verzoeken, als de Paccalonganger en die van Tagal, dat zij mogten volstaan met de diensten van dat comptoir, sonder genoodzaakt te zijn ook die van het hoofdcomptoir te moeten doen, waarop men beloofde ordre te zullen stellen, zoo als die van Qualla Damak verzogt, dat zijne buuren, die van Grobogan, Pattij, Coedoes, enz., dewelke zig zedert eenige jaren dat werk ontrokken hadden, hem weder, gelijk van ouds, in het afbrengen der houtwerken voor de Compe., de behulpsame hand mogten bieden, dat haar voorgehouden en door die regenten niet gecontradiceert maar aangenomen, en met de billijkheid overeenkomstig zijnde in diervoegen ook geordonneert wierd.

Daarna ontbood men den capitain der Chineesen ......, hem aanzeggende, dat, dewijl de Compe. voortaan deze gelijk alle andere Sabandharijen langs de custe publicq verpagten zoude, hij in tijds zijne rekening moest verevenen met de prinsen, en verdagt zijn om dezelve met primo September aanstaande in te ruijmen aan dengenen, die dezelve mijnen sal onder ultimo Julij aanstaande, doch dat hij hoofd over de Chineese natie zoude blijven, en voor dit jaar nogh, of van pmo. September 1746 tot ultimo Augustus 1747, behouden de tolbanen voor eene somma van 20 realen Spaans ter maand, of 240 Spaanse realen in het jaar, als een douceur bij zijne voorz. functie, terwijl het hoofdgeld apart zoude verpagt werden, hoewel hij verklaarde geen hoofdgeld van zijne landgenooten te nemen, en dat zulx in geen gebruik geweest was, waarvan men egter de reden niet kan penetreeren, zoo min als hij in staat was die te geven, dan 't voorz. gebruik alleen, dat egter niet voldoenent is, overmits Cheribon in desen geen praeferentie vinden kan, nu op Java allomme als een gemeenlands middel geintroduceert is, dat publiek verpagt werden zal, dewijl de Chineese en alle vreemde natien van ouds, ten dezen eijlande, overal onder een en dezelve heer, namentlijk de Compe., gehoort hebben, en dus op eenerlij wijze overal die-

nen behandelt te werden omtrent de schattingen en perzooneele lasten die zij opbrengen moeten.

Men hadde hem ook niet kunnen accordeeren zijn verzoek, om, bij zijn ambt als capitain, te mogen behouden 't slaan van lode pitjes, dewijl men, na overweging van 't merkelijk meerder voordeel, dat men zig beloven kan uit 't verpagten van deze munterij op Samarang, Sourabaija en Cheribon, om promiscue op alle plaatzen langs geheel Java gangbaar te zijn, met de letters, die rondom de opening in de midden moeten staan, ter betekening van de naam der plaatse daar gemaakt zijn, met het merk van de Comp^e^., in tegenstelling van de eijgen munterij der pitjes tot Batavia, die van thin en lood, en nog te goed gemaakt zijnde, om in de wandelinge te dienen, door baatsugtige menschen werden nagemaakt, hetwelke bij de verpagting van dit privilegie zoo ligt niet gebeuren kan sonder ontdekt te werden, dewijl het nu de Comp^e^. en den pagter raakt; doch dat deze pagt al mede geschiede voor ses jaren, schijnt wel het best te wezen, en meriteert nadere bedenking.

Daarna werden de Javaansche strandregenten geadmitteert, ook de commandeurs STERRENBERG en HOHENDORFF, om dezen avond terug te keeren, na dat de eerstgem. 's Comp^s^. wegen beschonken waren en men op het versoek van den ouden valetudinairen regent RACSA NAGARA, zijn zoon...... die reets eenige tijdt herwaarts den vader geholpen hadde, en van goede apparentie scheen te wezen, hadde gesubstitueert in 't mede regentschap van Tagal, waarvan hem beloofd wierd, de noodige acte te zullen volgen van Batavia.

Voorts, tegens den avond, bij 't afscheijt der Preangerregenten, eene behoorlijke recommandatie, zoo aan haar, als aan de indigo makers gedaan zijnde nopens de leverantie van dezelve en het catoene garen aan de Comp^e^., daar niemand iets tegen hadde, als dat die van Sucapoera zeer klaagde over de verarminge van zijn land door het altijd gedurige gebrek aan reijst, waarop men den landbouw aanprees en eene billijke reflexie den Resident recommandeert te nemen, mitsgaders de gezamentlijke prinsen, Sulthan SEPPOH, Sulthan CHERIBON, Sulthan ANUM en Pangerang Maas CHERIBON, zoon van den overledenen Panembahan, ook binnengkomen zijnde, om ons te valediceeren, dewelke men almeede ieder een geschenk ter hand stelde, zoo waren

hier mede alle zaken, rakende de visite van Java, tot op Cheribon afgeloopen, en dus maakte men alles gereet om ten spoedigsten weder na Batavia terug te keeren, waar men heden, bij een missive van den Commandeur en equipagiemeester VERLENG, tot veel leetwezen berigt kreeg, dat 't schip Hofwegen, reets van de reede vertrokken na Bengalen, met ses ton silver en nogh een halve ton aan goederen, door een onweder in den brand geraakt was, even buiten de schepen, daar ten anker was gekomen, en vervolgens na dat vele uuren gebrand hadde, gesprongen; welke sensible slag ons niet weinig affligeerde, schoon hetzelve van Gods hand toegekomen zijnde, ook in dier voegen moet werden opgenomen, Hem biddende, dat Hij Batavia, de Maatschappije en alle die daar toe gehooren, genadig zij en den welverdienden toorn afwende.

*Maandag den* 6den *Junij.* Met den dach vertrokken met rijtuijgen na Indarmaijoe. De wech was redelijk goed, hadden twee relais, en quamen ten half twaalf daar, zijnde 11 uuren gaans langs de weg. Het veel land dat onder Sulthan ANUM gehoort, is woest en onbebouwt. De Chineese, nabij Indarmaijoe wonende, zijn wel bezigh, daar wat te verbeeteren, maar dat kan niet veel beschieten op zoo een grooten pleck, en hoewel de Resident betuijgde, dat hij van gedagten was, een gedeelte daarvan met moerbesiestekken te beplanten, zoo blijft er egter veel over, dat uitgegeven werden kan ter bebouwinge, hadde men maar subjecten daartoe aan de hand.

Op Indarmaijo bleef men maar eeten en den Sabandhaar in zelver voegen de huur opgezegt zijnde, om die plaats almede te verpagten met alle andere, zoo als men ook naderhand deed op Tjassem en Pamanoekan, gehoorende onder Batavias ressort, zoo vertrokken ten vier uuren naar Candangauer, zijnde ses uuren gaans, als van Indarmaijoe na de rivier Tjmari, de limiet tusschen de twee landschappen, vier kleijne en van daer tot Candangauer twee groote uuren gaants, zijnde de rivier Loesarang de grootste helft van de eerste distantie.

*Dingsdag, den* 7den *Junij* met sons opgang, van Candangauer, alwaar men den resident VAN DER HOOP demitteerde en ten tien uren ruijm op Pamanoekan, daar onze rustplaats was. De distantie is seven uuren gaants, waar van vier tot aan de rivier Sewoe, daar het Cheribons district, met de

limieten van Candangauer, een eijnde neemt, en het Pamanoekanse de ooster limiet van het Bataviase maakt. De wech loopt tot aan Sewoe langs het strand, sandig en onvermakelijk, omdat alles onbewoont is, en dus ook ongemakkelijk op het heete van den dach; maar van Sewoe buijgt dezelve wat om de zuijd, en loopt wat meer in 't land, egter ook daar een onbewoont district, daar niets als wildernisse te zien is. Niettemin remarquerde men dat dit kreupel en ander bosch, dat deze landen als in eigendom schijnt te hebben, de Comp^e^. wel te nutte zoude komen, zoo men wat kleender machines van vlotten konde practieseeren als degeene die tegenwoordig op Indarmaijoe in gebruik zijn om daarin, zoo wel op Pamanoekan als Tjassem, het hout te laten stapelen, dat men hier langs strand maar voor het kappen heeft, hetwelke misschien door den tijd van dubbelde nuttigheid zoude zijn; en daarom recommandeerde men de hoofden der voorz. districten, daartoe noch dit jaar het hout te laten kappen, haar belovende de voorz. machines van Batavia te senden, en haar teffens aanseggende, dat ook aan de monden der voorz. rivieren door de Comp^e^. zullen werden gelegt Sabandhaars of ontfangers van de inkomende en uitgaande regten, leggende deze onze rustplaats, zoo men ons versekerde, noch een uur gaans van de rivier, dewijl men hier aan een hoek is in de kaart ook met die naam bekent. Dewijl de volgende march van hier na Delmabang wat verre was, als zijnde negen uuren gaans, en zeer geapprehendeert wierd, zoo vertrok 's nagts ten elf uuren van hier onze grootste troep en wij volgden een half uur later te paard, quamen omtrent twee uuren op Tjassem, ten vier uuren aan en over het spruijtje Tjilmaijoe, daar Tjassem eijndigt en 't Cravangse begint, en ten seven uuren, nadat hier wat ontbeten hadden, aan de rustplaats op Delmabang, zijnde een gehugt dat niet verre ligt van het spruijtje Tjepraga, aan welkers oostkant, tot Tjilmaijoe toe, de wildbaan is daar voorleden jaar gejaagt hadden, en dwars door dewelke thans de wech west zuijdwestwaards opgemaakt was, dewelke men passabel vond, excepto in de oostelijkste helfte van de wildbane, daar men een half uur toebragt over 6 à 700 roeden aan sassakken, die op het platte land gelegt waren, apparent omdat deze groote vlakte, waar van misschien noch wel iets beter als een wiltbane te maken was, geen behoorlijke afwatering heeft om het regen en opperwater quijt te

werden, dat veelligt wel te remedieeren zoude zijn, was het land niet zoo ontbloot van volk, als wij ook hier ondervonden, hebbende door deze drie distantiën en van nabij drie uuren gaants ieder, buiten de voorgem. twee negorijen aan de rivier Tjassem en de spruijt Tjilemaijoe, geen huis of mensch gevonden, maar een enkele wildernisse.

*Woensdag, den* 8sten *Junij*, ten seven uuren op Delmabang gearriveert, zijnde een kleijn gehugt, dat circa een uur gaans verder van Crawang legt, als het gehugt aan het spruijtje Zaldimara, daar anno passato, heen en weder gaande, het middagmaal gehouden hadden. Bleven hier desen dag uitrusten, omdat onze bagagie tot de middag, en dus twaalf uuren, werk hadde eer dezelve alle compleet in het campement was.

*Donderdag, den* 9den *Junij*, ten drie uren van Delmabang opgebrooken zijnde, passeerden het groote en verdrietigste bosch van bamboesen en geboomte, dat tot op een half uur na aan Babakan loopt, daar ook eerst ten half seven arriveerden, kunnende dus deze distantie gerekent werden tot Crawangs hoofdnegorij op vijff, en tot de vesting Tanjong Poera tot op ses uuren gaans, daar wij naar een weinig vertoevens bij den Depattij ten half negen arriveerden en de van Batavia ontbodene rijtuijgen pas gearriveert vonden, omdat de ingelanden, op dezen weg leggende, desipient genoeg geweest waren om dezelve, onaangezien de daartoe gestelde ordres, niet behoorlijk op te maken, tot zo verre, dat men genoodzaakt wierd een expresse naar Bacassie af te zenden en ook van hier nog volk derwaards te detacheeren, om het noch manquerende daar aan te maken, tot een blijk dat er met dat volk, sonder ernstige middelen, geene ordre te houden is. Ook wierd een briefje aan de Hooge regeering van Indiën afgezonden tot notificatie onzer aannadering.

Des avonds depecheerde men een expresse over Cheribon en Tagal naar Samarang, met een briefje aan het ministerium, dienende ter verselling van een uittreksel der ordres gedurende deze visite gesteld, met last om dezelve stiptelijk na te komen en uit te voeren, tot dat daar omtrent anders soude gedisponeert werden, welk geschrift, om dat 't buiten eenige particuliere reflexiën en gevorderde consideratiën niets anders behelst dan hetgeene hier en daar sparsim bij dit dachregister reeds bekend staadt, alhier niet geïnsereert, maar onder de bijlagen gevoegt werd, terwijl daar en

leszelfs bijlagen hier bij, te vinden zijn, onder datums die men in margine van hetselve geannoteerd vindt.

De Depattij PANATA JOEDA, hoofd van 't Crawangse district, hadde dezen morgen ook geklaagt over de verarminge van dat land en zijne vergerde staat in 't bijzonder, door dien maar zoo weijnig geld van de Compe. voor het brandhout kreeg, verzoekende eenige verhoginge, doch men wees hem af, eensdeels om dat dit versoek waarschijnlijk maar hieruit voorkwam, dat 't brandhout sedert den jare 1740 en al bevorens, onder de gemeente merkelijk verduurt zijnde, hij 't zelve ongaarne aan de Compe. voor 2 Rds. de vadem overgeeft, daar hij 4 en 5 Rds. bij de particulieren krijgen kan, en daarom zijn ouden tax van wel 4000 vadem niet half komt te voldoen, hetwelke veel meer tot zijn bevoordeelinge is, als dat zijn volk met de aloude prijs van de Compe. niet soude kunnen toerijken om hetzelve te kappen en af te brengen, en ten anderen, omdat hij buiten des ook een luij en vadsig Regent is, die zig weinig met de lands zaaken bemoeijt en het gemeen in de leverantie meest laat begaan, zoo als niet behoorde, zoo dat er menigmaal gereed gemaakte vlotten in de rivier leggen te verrotten eer zij gedepecheert werden, die dan vervolgens over de bank moetende, om naar de Maronde over te steken, uit malkander slaan en verstrooijt raken, door haar eijgen schult en negligentie om het werk op zijn tijd te doen, zijnde dus niets dat voor hem pleijt als de verduuring van de rijst op Crawang, die hij aan misgewassen en een ander aan de slegte bebouwing van het land attribueert, doch uit wat oorzake ook herkomstig, egter zoo bekent en zoo groot is sedert eenige jaren, dat het wel de helfte verscheelt bij de oude tijden, zoo dat men om die wille misschien wel eenige consideratie konde gebruiken in der tijd, zoo het voorwaarts vermelde project, om van Indarmaijoe, Tjassem en Pamanoekan brandhoutvlotten te depecheeren, niet na wensch mogte gaan, dat nogtans eerst geprobeert moet werden.

Voor het overige vond men dit district nogh in den selfden staat als in het vorige jaar en dus liep deze derde visite zeer kort af, en men sont des avonds de bagagie vooraf, met intentie om morgen ugtent zeer vroeg op te breeken.

*Vrijdag den* 10den *Junij* 1746. Ten vier uuren reden af van de over-

kant der rivier van Crawang, en quamen ten half twaalf op Poelo Gadong, met vijf relais, buiten de geene waar mede afreden, vindende de weg voor de fortres nogh al passabel, doch op Bacassie geen brug, maar een pont als een schipbrug, waar mede overvoeren. De wech naar Tjikarrang was passabel en vrij bruikbaar, een vierde deel daar van reeds na de nieuwe verbetering geabsolveert, en de bruggens, ten getalle van 15 à 16, alle van hout en welgemaakt, menende de luijtenant KNOEST, onder wiens opzigt dezelve werden gemaakt, dat dezelve nogh negen maanden arbijdens zoude verijsschen, eer 't geabsolveert was, doch dat ook eens voor altoos zoude gemaakt en gemakkelijk goed te houden zijn; maar de nieuwe wech, die van Tjicarrang regt toe regt aan op Bacassie gemaakt werd, onder de orders van Heemraden, zoude volgens de ingekomen rapporten noch wel vier maanden en meer aan vier hondert man werk genoeg verschaffen, dat de tijd niet permitteerde in persoon nader te onderzoeken, meer dan men van verre konde zien aan het begin van dezen wech, even over de brug die hier over de rivier Tjicarrang legt.

Nademiddags ten vier uuren vertrokken van Poelo Gadong en kwamen ten half zes, door Gods goedheid, weeder in het casteel, hebbende dus deeze visite, zo te water als te land, gedurende twee maanden en 18 dagen, zonder ongemak en niet zonder succes, ten einde gebragt.

Batavia, in het Casteel den 10[den] Junij 1746.

(was get.) G. W. VAN IMHOFF.

# ERRATA.

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Pag. XXI, | reg. | 9 v. b. | staat: | 1852/53, lees: 1851/52. |
| 〃 14, | 〃 | 5 v. o. | 〃 | *Ambtenaar*, lees: *Ambtenaren*. |
| 〃 17, | 〃 | 5 v. b. | 〃 | *waarin*, lees: *waarop*. |
| 〃 18, | 〃 | 5 v. b. | 〃 | *Publicatie van* 11 *September*, lees: *Capitulatie van* 18 *September*. |
| 〃 19, | 〃 | 6 v. o. | 〃 | *voedsterzoon*, lees: *oudsten zoon*. |
| 〃 19, | 〃 | 3 v. o. | 〃 | *Gillispie*, lees: *Gillespie*. |
| 〃 19, | 〃 | 1 v. o. | 〃 | *vonden*, lees: *vinden*. |
| 〃 29, | 〃 | 16 v. o. | 〃 | *send*, lees: *sent*. |
| 〃 29, | 〃 | 14 v. o. | 〃 | *troop*, lees: *troops*. |
| 〃 29, | 〃 | 8 v. o. | 〃 | *the sword*, lees: *his sword*. |
| 〃 29, | 〃 | 7 v. o. | 〃 | *with exception*, lees: *with the exception*. |
| 〃 30, | 〃 | 12 v. b. | 〃 | *afther*, *this*, lees: *afther this*. |
| 〃 30, | 〃 | 13 v. o. | 〃 | *Sereef*, *Mahomet*, lees: *Sereef Mahomet*. |
| 〃 30, | 〃 | 10 v. o. | 〃 | *mounth*, lees: *month*. |
| 〃 30, | 〃 | 2 v. o. | 〃 | *abouth*, lees: *about*. |
| 〃 31, | 〃 | 5 v. b. | 〃 | *te be*, lees: *to be*. |
| 〃 31, | 〃 | 11 v. b. | 〃 | *deponent*, lees: *deponents*. |
| 〃 32, | boven de Bijlage N°. 7, | | staat: | *Wateringe*, lees: *Wetering*. |
| 〃 35, | 〃 〃 〃 | 〃 8, | 〃 | *Weteringe*, lees: *Wetering*. |
| 〃 38, | reg. | 4 v. b. | staat: | *Ratoe Sultan*, lees: *Ratoe*, *Sultan*. |
| 〃 38, | 〃 | 11 v. o. | 〃 | *zijne oudste*, lees: *zijnen oudsten*. |
| 〃 38, | 〃 | 3 v. o. | 〃 | *Pangeran*, lees: *Pangerans*. |
| 〃 39, | 〃 | 14, 20, 25 en 27, | staat: | *degene*, lees: *degenen*. |
| 〃 41, | 〃 | 3 v. o. | staat: | *zijner zijde*, lees: *zijner zijds*. |
| 〃 41, | 〃 | 1 v. o. | 〃 | *prijs*, lees: *prijzen*. |
| 〃 51, | 〃 | 11 v. o. | 〃 | *sir*, lees: *lir*. |
| 〃 77, | 〃 | 5 v. o. | 〃 | *Koeta-Ardjo*, lees: *Koetå-Ardjå*. |
| 〃 77, | 〃 | 8 v. o. | 〃 | *nog*, lees: *noch*. |
| 〃 86, | 〃 | 3 v. o. | 〃 | *Pigaffeta*, lees: *Pigafetta*. |
| 〃 92, | 〃 | 15 v. b. | 〃 | *Xoelaschen*, lees: *Soelaschen*. |
| 〃 299, | 〃 | 5 v. b. | 〃 | *Remlang*, lees: *Rembang*. |
| 〃 〃 | 〃 | 6 v. b. | 〃 | *begeepen*, lees: *begrepen*. |
| 〃 306, | 〃 | 5 v. o. | 〃 | *Kastasoera*, lees: *Kartasoera*. |

---

De Bijlagen N°. 1, 2, 3, 4, 5, 7, en 8 van het Opstel "Palembang in 1811 en 1812" zijn gedrukt zoo als wij die ontvingen, dat wil zeggen, met de talrijke, daarin voorkomende afwijkingen van de regelen van taal en interpunctie. — Wij onthielden ons van het herstellen dier afwijkingen, omdat, onzes inziens, het regt van zuivering zich niet tot zulke *bewijsstukken* mag uitstrekken.